

KALENDÁRIUM

3

ZENEI KÖZÉLETÜNK

KULTÚRPOLITIKA

„Az állam garantálja a művészeti élet szabadságát”

Az előadó-művészeti törvény módosítását célzó javaslatot nyújtott be 2011. május 30-án L. Simon László, az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke, Németh Zoltán, a fővárosi közgyűlés Fidesz-frakciójának vezetője és Puskás Imre, a Tolna megyei közgyűlés elnöke. A képviselői indítványt széleskörű szakmai egyeztetés előzte meg, a törvénynek a finanszírozást érintő részei 2013-tól léphetnek hatályba, s nem veszélyeztetni a társasági adókedvezményt – mondta el L. Simon László, aki a művész-státusz szükségességéről is beszélt, valamint arról, mennyire lényeges ezekkel az eszközökkel is biztosítani a művészeti élet szabadságát. *(Réfi Zsuzsanna)*

Az állam és az előadó-művészet viszonyában jelentős átrendeződés történik

Komoly szerepet játszott a jelenleg hatályos előadó-művészeti törvény megszületésében dr. Gyimesi László, aki nyolc éven keresztül dolgozott ezért a szabályrendszerért. A Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtárgya úgy véli, a munkaügyi szabályozás terén jó munkát végeztek, hiszen alig van szükség módosításra. A tervezett kapcsán azt mondja, új célok és alapelvek jelentek meg, s az állam és az előadó-művészet viszonyában jelentős átrendeződés történik. *(Réfi Zsuzsanna)*

OPERA

A bizalom sem kerül többe, mint a bizalmatlanság

Beszélgetés Győriványi Ráth Györggyel, a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójával az Operaház strukturális és finanszírozási reformjának szükségességéről. A világ elfordult alólunk, nagyobb lett a piac és megváltozott a piac szerkezete is, mi viszont megmaradtunk a régi szellemben. Ha szigorúan közalkalmazotti színház lennénk, és szigorúan csak közalkalmazottakat engednénk a színpadra – amely létszám már az előző vezetés alatt sem haladta meg a 10-20 százalékot –, akkor ma működésképtelen lenne a színház, hiszen a többi fellépő művész mind vendégművész, még ha magyar, akkor is. *(Kaisinger Rita)*

TISZTELETJEGGYEL

Kis Magyar opera-abszurd

Az a baj, s ez igazán komoly baj, hogy mialatt a hatalmi huzavona folyik, mialatt a jelöltek egymás följelentgetésével, leleplezésével foglalkoznak, az operajátszás hitelét veszti. Ugyanis nincs, aki az érdemi ügyekre, magára a művészetre figyeljen. Nincs, aki a művészekkel, az előadásokkal, a műsorral, a napi gyakorlattal foglalkozzék. *(zk)*

ZENEAKADÉMIA

„A Liszt-évben nem kerülhet lehetetlen helyzetbe a Zeneakadémia”

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Liszt Ferenc téri épület dolga történelmileg elválaszthatatlan egymástól. Ma azonban kénytelenek vagyunk kicsit szétszálazni mindazt, ami egyébként magától értetődően összetartozik. Batta András rektor és tanácsadója, Devich János világítja meg, mi minden adódik e kettősségből. *(Albert Mária)*

PEARLE*

A kultúra igenis áru

Beszámoló az Előadó-művészetek Munkáltatói Szövetsége Európai Ligája (PEARLE) budapesti konferenciájának májusi plenáris üléséről. „A kultúra nem áru” – juthatott némi nosztalgiával vegyes iróniával minduntalan eszünkbe az aczéli szlogen, miközben Anita Debaere ambiciózus előadását hallgattuk a Művészetek Palotája Üvegtermében. *(Kaisinger Rita)*

Európai tapasztalatok – kínai hasznosításra

Az Előadó-művészetek Munkáltatói Szövetsége Európai Ligájának Budapesten májusban tartott konferenciáján az egyetlen nem európai megfigyelők a kínai delegáció tagjai voltak. Ruof u Tang sajtófőnök urat a konferencia számukra hasznosítható tapasztalatairól és a kínai szimfonikus zenekari életről kérdeztük.

*(Kaisinger Rita)***ISPA Kongresszus Torontóban**

Befolyásolják-e a művészetek a társadalmi-politikai változásokat? „Groundbraking”, vagyis úttörés, volt a mottója a Nemzetközi Társaság az Előadó-művészetért (ISPA) 25. kongresszusának, melyet június 15–18. között Torontóban tartottak. *(Kovács Géza)*

21

22

PORTRÉ

Egy év – egy opera*Születésnap interjú Medveczky Ádámmal*

Medveczky Ádám Liszt- és Kossuth-díjas, Erdemes Művész július 15-én ünnepli 70. születésnapját. Az idei kitüntetettek között végre örömmel fedezhettük fel a nevét. A szakma és a közönség azonban már évtizedek óta Kossuth-díjasnak járó megbecsüléssel övezi. Türelmetlenségében nem is bírta kivárni a hivatalos állami elismerést, és három évvel ezelőtt alternatív Kossuth-díjban részesítette. *(Kaisinger Rita)*

23

KRITIKA

Hangversenykritika

Kritika a Concerto Budapest, a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Budafokii Dohnányi Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok, és az Óbudai Danubia Zenekar hangversenyeiről

(Fittler Katalin)

26

CD

A MÁV Szimfonikus Zenekar második Rózsa Miklós szerzői lemezéről.

(Fittler Katalin)

29

ZENETÖRTÉNET

Magyar rapszódia

Ma már ritkán esik szó a Hubay előtti magyar hegedűgenerációról. Pedig egy veszprémi hegedűs családja különösen fontos szerepet játszott abban a folyamatban, amely elvezetett a 19. század romantikus zenéjének – Erkel és Liszt zenéjének – megszületéséhez.

(Rakos Miklós)

30

MŰHELY

Szabadúszó muzsikuskok

A zenei élet Németországban szabadúszó művészek nélkül elképzelhetetlen lenne. Ám élet- és munkafeltételeikről keveset tudunk, nem utolsósorban azért, mert az ő világuk különlegesen heterogén mutatkozik meg.

(Sandra Snisch)

37

Szabadúszó muzsikuskok Nagy-Britanniában és az USA-ban

Ha a szabadúszók sikeres érdek- és jogi képviselétről van szó, gyakran hivatkoznak a USA-ra és Nagy-Britanniára. Az ilyen muzsikuskok itt valóban egy erős lobbira támaszkodhatnak.

(Marco Frei)

38

A megszokás söre

Zenekari muzsikuskok szenvedély és élvezett között. A muzsikuskok általában szívesen nyilatkoznak meg, de az alkohol- és drogfogyasztás kulcsszónál szőfukarokká válnak. Eközben a téma majdnem minden zenekart érint. *(Sandra Sinsch)*

39

Az I. kategóriába sorolt zenekarok és énekkarok támogatása

42

MAGYARUL KÖSZÖNTÖTTE a vatikáni Liszt-koncert résztvevőit XVI. Benedek pápa a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar felépése után, míg a magyar delegáció nevében Schmitt Pál államfő olaszul mondott köszöntőt. A zeneszerető pápa kiemelt figyelemmel kísérte a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar szereplését a VI. Pálról elnevezett audienciateremben. A hétezer fős terembe már kora délután óta igyekezett a közönség, végül majdnem teljesen megtelt. A terem nézőterének közepén helyet foglaló XVI. Benedek és Schmitt Pál körül számos római magyar és a Lisztet és a magyar zenét szerető olasz ült, például a római La Sapienza tudományegyetem magyar tanzenekének hallgatói, a római zeneakadémiák növendékei és a Rómában tanuló vagy szolgáló magyar és külföldi egyházi személyiségek. A közönség felállva, hatalmas tapsal jutalmazta a koncert előadóit. XVI. Benedek beszédében minden idők egyik legnagyobb zongoraművészeinek nevezte Lisztet. Az egyházfő a magyar zeneszerző elhangzott műveiből kihangzó vallásos erőről szolt. Kitért arra, hogy a 13. zoltár születése idején, Liszt Tivoliban és Rómában élt mély hitben. Liszt zenéjében „a világban lévő gonoszt érző ember és az emberiség kiáltása hallható ... de Isten nem hagy el minket ... ezt tudta Liszt is. A zoltárt Liszt először elimádkozta, és csak utána írta át zenére” – fogalmazott a pápa, aki utolsó mondatát is magyarul mondta el. „Ismételen kifejezem hálámat a köztársasági elnök úrnak, a karmester úrnak, a tenor szólistának, a Filharmonikus Zenekarnak és Énekkarnak, minden szervezőnek, hogy megajándékoztak bennünket ezzel a szép estével, melyben szívünk arra kapott meghívást, hogy Istenhez emelkedjék”.

A KÖZMÉDIUMOK ÁTALAKÍTÁSÁRÓL, valamint az új műsorstruktúráról számolt be többek között az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának a négy közszolgálati médium vezetője, valamint a Médiaszolgáltatást-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) vezérigazgatója. A testület a Közszolgálati Közalapítvány Kuratóriumának elnökét is meghallgatta. L. Simon László (Fidesz), a bizottság elnöke a rádió zenei együttesei és a Bródy Sándor utcai épület jövőjéről érdeklődött. Böröcz István elmondta, hogy az MTVA tulajdonában lévő ingatlanok értékesítése nincs tervben, a nem használt épületeket hasznosítani fogja az alap, elsősorban bérbeadással. Hozzátette: a zenei együttesek is változatlanul a magyar közmédiá műsorait gazdagítják.

A BUDAPESTI OPERETT SZÍNHÁZ, a Trafó Kortárs Művészetek Háza Nonprofit Kft. és a Felvonulási tér állami tulajdonba adását javasolja a Fővárosi Közgyűlésnek benyújtott előterjesztésükben Bagdy Gábor és Csomós Miklós főpolgármester-helyettesek. A Trafó igazgatója, Szabó György borulátóan, az Operettszínház főigazgatója, Kerényi Miklós Gábor optimistán fogadta az előterjesztés híret. A két főpolgármester-helyettes által szignált előterjesztés emlékeztet arra, hogy a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI) kezdeményezte a fővárosi tulajdonú és fenntartású Budapesti Operettszínház és Trafó Kortárs Művészetek Háza Nonprofit Kft. közfeladatainak, ingatlanainak és ingóságainak ingyenes átadását a magyar állam részére; ez a javaslat szerint 2012. január 1-jei hatállyal valósulhat meg.

EGYELŐRE nem ad ki közterület-használati hozzájárulást a fővárosi önkormányzat azoknak, akik budapesti aluljárókban akarnak utcazenélni vagy szórólapot osztani; az első kérvények a napokban érkeztek meg a városházára.

LISZT-ÉV – Szeptemberben Nemzetközi Liszt Zongoraverseny Budapesten. Bár csaknem 20 millió forinttal csökkent a Filharmónia Budapest Kft. támogatása, három gazdag nemzetközi programot rendeznek a következő hónapokban, június végén a 27. Soproni Régi Zenei Napokat, a 27. Szombathelyi Nemzetközi Bartók Fesztivált és a 45. Budapesti – Liszt Ferencről elnevezett – Nemzetközi Zongoraversenyt.

RÉTHELYI MIKLÓS nemzeti erőforrás miniszter levélben fordult a magyarországi közoktatási intézményekhez, annak érdekében, hogy a Himnusz és a Szózat diákok által „szívesebben fogadott, könnyebben énekelhető változatát” eljuttassa még az évszázó ünnepélyek előtt az iskolákba.

KOMOLY ZENEI FESZTIVÁL és mesterkurzus Keszthelyen. Számos híres előadó fellépésével rendezik meg augusztusban a Keszthelyi Klassz Fesztivált és Mesterkurzust, amelynek nemcsak a koncertjei, de maguk az órák is nyilvánosak lesznek - jelentette be az ötletadó Bálint Natália operaénekesnő.

ÁLTALÁNOS VITÁRA ajánlotta az előadó-művészeti törvény módosítását a kulturális bizottság. L. Simon László, a bizottság elnöke – aki Német Zoltánnal, a Fidesz fővárosi frakciójának vezetőjével és Puskás Imrével, a Tolna megyei közgyűlés Fideszes elnökével együtt önálló képviselői indítványként nyújtotta be a javaslatot – azzal indította vitára a módosítást, hogy széleskörű egyeztetés után a szakmai szervezetek javaslatait többé-kevésbé bedolgozták a dokumentumba. A jelenlegi hat helyett három támogatási kategóriába sorolná a színházakat, zenekarokat és más művészeti együtteseket az átfogó módosítás előtt álló előadó-művészeti törvény.

AZ IFJÚ MOZART hat rövid szerzeményének ritka kottáira bukkantak az angliai Reading városának jótékonyági boltjában. „Csak egy doboznyi kotta volt, amelyeket a Newbury bolt nem tudott eladni, és mivel mi kifejezetten a zenére specializálódtunk, átküldtük őket hozzánk” – mondta a Reading városában működő Oxfam jótékonyági zeneboltban dolgozó Elestr Lee, aki azonnal felfigyelt a kottafüzet borítóján lévő szokatlan betűmetszetre. Hamar kiderült, hogy a hat darab rövid szonátát rejtő gyűjteményt 1765-ben nyomtatták, az ifjú Mozart (1756–1791) londoni látogatása idején.

A „BARTÓK+VERDI 2011” Miskolci Nemzetközi Operafesztivál idén szűkösebb költségvetésből valósul meg, ennek ellenére a rendezvény igazgatója szerint színvonalas programot sikerült összeállítani. A Magyar Állami Operaházban márciusban tartott sajtótájékoztatón meghirdetett programból elmaradt négy Verdi-mű, A trubadúr (ez június 10-én lett volna), az Otello (június 12-re tervezték), Az álarcsobál (eredetileg június 15.) és A kalóz (június 18-án mutatták volna be). Emellett elmaradt a Zenepalota Ifjú Zenészeinek és Tanárainak dzsesszhangversenye június 11-én, valamint a Bartók Béla Zeneművészeti Egyetem Zenekara és a Bartók Kórus koncertje június 19-én.

NEMZETKÖZI SZIMFONIKUS ZENEI FESZTIVÁL kezdődött Moszkvában. Ezúttal a bukaresti George Enescu Filharmonikus Zenekar, a Cseh Filharmonikus Zenekar, a lengyel Sinfonia Varsovia, valamint Szaratov város egyesült szimfonikus zenekara és Oroszország Nemzeti Filharmonikus Zenekara mutatkozik be a közönségnek. Mindegyik együttes saját nemzeti zenéjéből is bemutat darabokat: a román zenekar Enescu II. szimfóniáját, a cseh filharmonikusok Smetana Hazám című szimfonikus sorozatának Moldva című tételét és Dvořák Karnevál nyitányát adja elő. A Sinfonia Varsovia Beethoven, Bruckner és Sosztakovics művei mellett Krzysztof Penderecki V. szimfóniáját tűzte műsorára, az előadást maga a lengyel zene élő klasszikusa vezényli.

LISZT FERENC előtt tisztelegtek a hagyományos szabadtéri koncertjükön a Schönbrunn palota kertjében a Bécsi Filharmonikusok. A 2011-es Nyárérszakai Koncert mottója: Virtuóz képek. A mottó a zenetörténet egyik legnagyobb virtuózának tartott Liszt Ferenc születésének kétszázadik évfordulójára utal – mondta el Clemens Hellsberg zenekarvezető a rendezvény honlapján látható interjúban. A műsoron szerepelt Liszt Les Préludes című szimfonikus költeménye, Niccolò Paganini D-dúr zongoraversenye, Mogyeszt Muszorgszkij Egy kiállítás képei című zongoraciklusa, valamint – a japán természeti katasztrófa áldozatainak emlékére – Jean Sibelius Jelenet darvakkal című szerzeménye.

AZ IDÉN HUSZONEGY ÉVES Nemzetközi Gyermekekmentő Szolgálat javára adott hétfőn este koncertet Kocsis Zoltán, a koncert szólistája Rost Andrea volt. A hangverseny előtt megemlékeztek a vasárnap elhunyt Mádl Ferenc köztársasági elnökről.

ISMÉT HALLHATÓK koncertek a Mátyás-templomban. Az év végéig megint szól muzsika rendszerint szombat esténként a Mátyás-templomban, de decemberben a karácsonyi ünnepek miatt minden hétfőn két-két hangversenyt is tartanak. Bach, Händel, Vivaldi, Cherubini, Corelli, Telemann, Mozart, Schubert, Donizetti, Bizet, Gounod, Liszt és Franck muzsikája szólal meg az év végéig a budavári Mátyás-templomban. A Magyar Virtuózok Kamarazenekear közreműködésével szervezik a hangversenyeket, a művészeti vezető Szenthelyi Miklós hegedűművész.

A MAGYAR TEÁTRUMI TÁRSASÁG közleményében Vidnyánszky Attila a Győri Nemzeti Színház igazgatói pályázata kapcsán szakszerepeltetésnek nevezte az EMT eljárását a szakmai bizottságba történő delegálás folyamatában, továbbá alkalmatlannak ítélte az EMT-t szerepe betöltésére és javasolta felfüggesztését. Az Előadó-művészeti Tanács (EMT) a közleményre reagálva megalapozatlannak tartotta a Magyar Teátrumi Társaságnak (MTT) a győri színházigazgató-választás apropóján megfogalmazott véleményét és visszautasította azt. Tevékenységüket továbbra is a hatályos jogszabályoknak megfelelően, valamint az előadó-művészeti szervezetek és az érintett művészek érdekeit szem előtt tartva végzik - közölte az EMT.

AZ IN MEDIAS BRASS második díjat nyert Japánban, a 2011 májusában megrendezésre került „7. Osaka Nemzetközi Kamarazene Versenyen”. A megmérettetésre 29 országból 211 különböző formációjú kamarazenei együttes jelentkezett, ám ebből csak harminckettőt hívtak meg. A 2010 januárjában alakult In Medias Brass saját kategóriájában 10 együttesrel mérte össze a tudását a háromfordulós versenyen, amelynek zsűrijét olyan nagynevű művészek alkották, mint pl. Reinhold Friedrich és Claude Delangle. A döntőbe egyedüli rézfúvós együttesként jutottak, és koncertet adtak Osakában, az Izumi Hall színpadán.

BUDAPESTI WAGNER-NAPOK hatodszor. Wagner Lohengrin című zenedrámáját mutatták be Fischer Ádám vezényletével, Marton László rendezésében június 9-én a Művészetek Palotájában a hatodik Budapesti Wagner-napokon. Idén először egy ifjúsági verzióval is készült: Hamar Zsolt zeneszerző-karmester, Novák János rendező és Fábri Péter. Idén három olyan Wagner-alkotást vittek színre a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, amelyek mindegyike az emberi lét lényeges és örök kérdéseit feszegeti. Hit és szerelem viszonyát transzcendentális eszközökkel eleveníti meg a muzsika. Egy ilyen sorozat - Lohengrin, Parsifal, Trisztán és Izolda – képes a jelen számára érvényesen és teljességében felmutatni a válaszokat.

NÁNÁSI HENRIK veszi át 2012. augusztus elsejétől a berlini Komische Oper főzeneigazgatói posztját. Az 1975-ben született karnagy Patrik Lange utódként 2015 júliusáig fogja irányítani az operaházat - közölte az intézmény új intendánsa, Barrie Kosky. Nánási zenei tanulmányait a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola zeneszerzés szakán, majd a bécsi zeneakadémia karmester, zeneszerzés és korrepetitor szakán folytatta. 2007 és 2010 között a müncheni Staatstheater am Gärtnerplatz zeneigazgató-helyettese volt. 2012-ben debütált a müncheni Bajor Állami Operaházban.

A VILÁGHÍRŰ MEZZO, Elina Garanca koncertjével nyílik meg június 25-én a Rheingau Zenei Fesztivál. Az augusztus végéig tartó eseménysorozaton Várjon Dénes zongoraművész ad szólóestet. Liszt Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából lép pódiumra a magyar muzsikus, műsorán Liszt h-moll szonátája mellett Liszt zongora átiratában Wagner Trisztán és Izolda című operájából Izolda szerelmi hallálát játssza. Programjában Bartók Két elégiaja, Szkrjabin, illetve Berg Zongoraszonátája is szerepel.

BOOK OF LISZT'S címmel jelent meg John Spurling angol író könyve, amelyet a Londoni Magyar Kulturális Központban a Liszt bicentenárium alkalmából mutattak be.

AZ IDEI SALZBURGI HÚSVÉTI FESZTIVÁL után a Berlini Filharmonikus Zenekar zeneigazgatója, Sir Simon Rattle váratlanul bejelentette, 2013-tól nem kívánnak a fesztiválon dolgozni. A kérdés továbbra is nyitott, kik vegyék át a berliniek szerepét? Felvetődött: a Salzburgeri Nyári Játékok első számú együttese, a Bécsi Filharmonikus Zenekar vállalja a feladatot.

A MÁV SZIMFONIKUSOK KÉSZÜLNEK A WALESI BÁRDOK ŐSBEMUTATÓJÁRA. Karl Jenkins Walesben élő brit zeneszerző kantátát komponált Arany János balladájára. A walesi bárdok ősbemutatóját június 21-én, a zene ünnepén a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben tartják. A száz válogatott magyar kórusénekest és mintegy félszáz walesi, illetve angol énekest, valamint a MÁV Szimfonikusokat a szerző vezényli. A közreműködők Takács-Nagy Gábor irányításával tanulják az alkotást.

KÖZÖS TEHETSÉGTÁMOGATÓ ösztöndíjprogramot dolgozott ki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemmel (Zeneakadémia) közösen az Erste Bank Hungary Zrt. A program keretében az egyetem legtehetségesebb növendékei a bank támogatásával havi ösztöndíjat szerezhetnek, valamint a művészi karrier felépítésében elengedhetetlen ismeretekkel vértézhetik fel magukat – közölte a pénzügyminiszter az MTI-vel. Batta András, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora a program kapcsán elmondta: a bank, az egyetem és a köré épülő Zeneakadémia Baráti Köre által kidolgozott ösztöndíj támogatja a Zeneakadémia arra érdemes, kiemelkedő tehetségű hallgatóit abban, hogy művészi karrierjüket felépítsék. A sikeresen pályázók fejleszthetik önismeretüket, kommunikációs ismereteiket, bővíthetik tudásukat a viselkedési kultúra és a nyelvtudás terén, valamint ismereteket szerezhetnek a magyar és a nemzetközi zenei intézmények felépítéséről, működéséről.

„Az állam garantálja a művészeti élet szabadságát”

L. Simon László az előadó-művészeti törvény módosításairól

Az előadó-művészeti törvény módosítását célzó javaslatot nyújtott be 2011. május 30-án L. Simon László, az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke, Németh Zoltán, a fővárosi közgyűlés Fidesz-frakciójának vezetője és Puskás Imre, a Tolna megyei közgyűlés elnöke. A képviselői indítványt széleskörű szakmai egyeztetés előzte meg, a törvénynek a finanszírozást érintő részei 2013-tól léphetnek hatályba, s nem veszélyezteti a társasági adókedvezményt – mondta el L. Simon László, aki a művész-státusz szükségességéről is beszélt, valamint arról, mennyire lényeges ezekkel az eszközökkel is biztosítani a művészeti élet szabadságát.

■ Hogyan vélekedik a művészeti törvény szükségességéről alkotóként, íróként, szerkesztőként?

– Sajnos magáról a művészeti státuszról még mindig nem született törvény, az előadó-művészeti törvény ugyanis magáról az ágazatról rendelkezik. Egy törvénytervezet már készen áll, előbb-utóbb ezt is elő kellene terjeszteni... Szükség lenne a művész-státusz szabályozására is. Igaz ugyan, hogy a 2009-ben elfogadott törvény átfogó igénnyel készült, de nem tér ki minden területre...

■ Mi indokolta azokat a jelentős változtatásokat, amelyek a parlament elé most beterjesztett módosításban megjelennek?

– A gyakorlat azt mutatta, nem működik jól a rendszer, az elmúlt esztendőben kiderültek a törvény hiányosságai, hibái. Így például az is, hogy túl sok a hat kategória, hiszen akad olyan csoport, amelybe gyakorlatilag nem került színház. Megítélésem szerint három bőven elegendő lesz.

■ Az eredeti elképzelésük mennyiben módosult a szakmai egyeztetések során? Milyenek ütéli meg a szakmai szervezetek munkáját?

– Nagyon hasznosnak, hiszen több fordulóban egyeztetünk, s ennek eredményeként számos ponton módosítottuk az eredeti elképzeléseinket. Ahol csak lehetett, beépítettük a tervezetbe a javaslataikat. A legfontosabb szakmai szervezetekkel, köztük a zenei területet képviselőivel személyesen is egyeztetünk. Nem volt mindez egyszerű, hiszen nagyon eltérőek az igények, teljesen mást vár a törvénytől az, aki vidéki teátrum képviselőjében érkezik, s az is, aki fővárosi színházat reprezentál. Mások a problémák, a feladatok, a fenntartói szervezetek, s természetesen mindenki a saját szemszögéből nézi a törvényt... Ahogy a színházi szervezetek is mást akarnak, mint a színházakat tömörítő szervezetek, a táncosoknál pedig nagyon eltér az alternatív együttesek és a néptáncosok világa. Úgy vélem, azért többé-kevésbé sikerült összehangolni a különböző elvárásokat.

■ Az új nyilvántartási kategóriák (nemzeti és kiemelt előadó-művészeti szervezetek) mennyiben fogják lefedni a zenei területen az eddigi I. és II. kategóriát, illetőleg a nyilvántartásba vett, de a normatív támogatásból nem részesülő előadó-művészeti szervezetekkel (például Nemzeti Filharmonikusok, Fesztiválzenekar Duna Szimfonikus Zenekar) mi lesz?

– Ezek az együttesek továbbra is megkapják az eddigi támogatásukat. Bár a hat kategó-

ria valóban háromra csökken, de csak 2013-tól, így mindenki számára lesz elegendő idő az átmenetre. Két kategória, a nemzeti és a kiemelt fog normatív alapon támogatást kapni, a harmadik csoportba tartozók – ugyanúgy, mint korábban a hatos kategóriába soroltak – pályázat útján juthatnak forrásokhoz. Egyébként ez utóbbi csoporttal külön egyeztetést tartottunk, hogy megnyugtatóan rendezzük a sorsukat.

■ Milyen együttesek szorulhatnak ki a jelenlegi első kategóriából?

– Ezt nem tudom most megjósolni. Nagymértékben függ attól, hogy a miniszter úr milyen végrehajtási rendeletet dolgoz ki. A tárca ígérete szerint ennek kidolgozásába is bevonják a szakmai szervezeteket. Szerintem rosszabbul senki sem jár, csupán azok, akik eddig is trükköztek a jegyárbevétellel, az ingyen jegyekkel, s azokkal a kiskapukkal, amelyekre az eddig törvény lehetőséget adott. Azok az együttesek, amelyek a fenntartói támogatásokkal bővészkedtek, biztos, hogy a módosítás vesztesei lesznek...

■ Ez volt a fő oka annak, hogy a támogatási kritériumok közül kiemelték a fenntartói támogatást?

– Igen, mert többen csaltak vele. A fenntartó odaadta a támogatást a szervezetnek, aztán a pénz jelentős részét vissza is vette, bérleti díj címén... Eszerint a fenntartói összeg csak azért jelent meg a zenekar számláján, hogy növelje a támogatási alapot. Mindez jogszerű volt, ennek ellenére csalásnak tartom. Ezt a kiskaput zártuk be most ezzel az intézkedéssel. A fenntartó, ha támogatni akarja a színházat, zenekarát, támogatassa, de ne azért, hogy így több pénzt kapjon az államtól. A saját iskolájától, kórházától sem kér bérleti díjat...

■ A módosító javaslatban az is szerepel, mennyire lényegesnek tartják, hogy az intézmények együttműködjenek, koprodukcióban hívjanak életre produkciókat. Ez ösztönzőként a támogatási összegekben is megjelenik?

– Nagyon fontosnak tartom, hogy egy színházban ne csak hússzor kerüljön színpadra egy-egy produkció, hanem akár ennek többszörösét játsszák belőle a közeli teátrumokban, de tisztában vagyok azzal is, mindezt mennyire nehéz megvalósítani. Különbözőek a színházak adottságai, a technikai feltételeik. Jól hangzik, el kellene ebbe az irányba indulni, de azt is látnunk kell, ez nem fog egyik pillanatról a másikra működni. Természetesen azon érdemes elgondolkodni, hogyan lehet emelni a játszási számot a vidéki teátrumokban, így a fix költségek sokkal több előadásra oszthatóak. A törvény a támogatási rendszerben ösztönzőket állíthat fel, hogy az intézményeket ilyen irányú gondolkodásra sarkallja, a konkrétumokat azonban a végrehajtási rendeletnek kell tartalmaznia. Hiszen ez egy keretjogszabály, amely megszabja az irányokat, azt, hogy mi az, ami támogatás alapját képezheti. Ahogy arra is ösztönözzük az együtteseket, hogy klasszikus és kortárs előadásokat játsszanak.

Igen, a módosítás pontosan szabályozza – a korábbiól eltérően –, mit értenek klasszikus és mit kortárs darabok alatt.

– Igen, és ugyanilyen ösztönző az is, amit egy bizottsági módosító indítvánnyal illesztünk a törvénybe, hogy éljenek a korhatár megjelölésével. A nézők ne a második jelenetben szembesüljenek azzal, hogy nem erre az előadásra kellett volna elhozni a gyerekeket... Én azok közé tartozom, akik azt gondolják, a színház világába minden befér, ami tükrözi a saját életünket. Tévé-műsor esetén azonban ott a karika, s ezt a jegyváltás előtt is tudnia kell a publikumnak. Tájékoztatni kell a közönséget.

A törvényben beszámolási kötelezettség is akad...

– Ez korábban is létezett. Nekünk az az elképzelésünk, hogy a fenntartók felé egyértelművé tegyük, nem szólhatnak bele a művészeti kérdésekbe. A fenntartó joggal kéri számon egy színházon vagy zenekaron, hogyan, mire használta fel a támogatást. Rendkívül fontos mutató, hogy hány hangversenyen lépett pódiumra, hány bérletet, jegyet tudott eladni. Azt azonban nagyon nem szívesen látnánk, hogy a területhez egyáltalán nem értő politikai vezető akarja megszabni, ki játssza a főszerepet, ki dirigálja a koncertet, kit hívnak meg vendégelőadónak, ki rendezzen. Mindez sajnos nem légből kapott elképzelés, akadnak rá példák... S van most is olyan politikai erő, amely azt fogalmazta meg a bizottsági vitában, hogy na-

gyon helyes az az irány, amely szerint meg kell mondani, mit játsszanak, mit nem... Én ezzel szemben úgy vélem, abból az alkotmányos alapelvből kell kiindulni, hogy az állam garantálja a művészeti élet szabadságát. Aki ezt kétségbe vonja, az magát az alkotmányos rendszert kérdőjelezi meg.

Fontos a három esztendőre szóló kötelezettségvállalás lehetőségére is...

– Lényeges, hogy kiszámítható legyen a művészeti intézmény működése, hogy hosszabb távra tudjon tervezni. Ennek hiánya sokaknak okoz problémát. Ma Magyarországon senki nem tudja megmondani, milyen nagy kiállításokat tartanak három év múlva, miközben ezekre kulturális turizmust lehetne építeni, akár csak Bécsben. Így potenciális bevételi lehetőségtől esik el az ország. Nem mondom, hogy nincsenek erre törekvések, de ezen a területen is előre lépésre lenne szükség.

A zenekar és énekkar létszámánál a tárgyévvel megelőző évben teljes munkaidőben foglalkoztatottakat veszik figyelembe. Azon túl, hogy a szakmának eredetileg is ez volt az elképzelése, a jelenlegi javaslat hogyan tudja kezelni azokat az együtteseket, amelyeknél a zenészek nincsenek teljes vagy részmunkaidőben foglalkoztatva?

– Olyan nincs, hogy mindenki jól jár... A törvénynek az az érdeme, hogy a rendszer átláthatóbb, kiszámíthatóbb lesz. Ott növeli meg a politika és a miniszter hatáskörét, ahol kell, s ott csökkenti – lásd fenntartói elvárások –, ahol erre szükség van. Szerintem ez helyes. Egyik pillanatról a másikra ebben a rendszerben nem lesz több pénz, ezt az összeget azonban más elvek alapján akarjuk elosztani, ugyanazt a tortát másképpen akarjuk szeletelni, mint eddig. Ennek a fő szempontrendszere egyfajta minőségelv, s nem a fenntartói támogatás és a jegyárbevétel az, ami a legfőbb mutatók közé tartozik. Ez sokaknak tetszik, többletforrással jár, másoknál pedig a lehetőségek szűkítésével... Azért arra törekedtünk, hogy megítélésünk szerint ez ne legyen igazságtalan, s ne lehetetlenítse el egyik együttes helyzetét sem. A szerkezet az alternatívoktól egészen az Operaházig, a kiszzenekaroktól a Nemzeti Filharmonikusokig alapvetően a saját értékén kezelve védi és nem lehetetleníti el a művészeti intézményeket. Úgy vélem, ez a törvényjavaslat mindenképpen kedvezőbb jogszabályi keretet fog hozni, mint amilyet a jelenleg hatályos. A 2009-es törvény kapcsán maga Hiller István mondta

az egyik bizottsági ülésen: a legnagyobb érdeme, hogy elfogadták. Ebben igaza volt. A lényeg az, hogy megszületett, van mihez hozzányúlunk, van mit javítani, csiszolgatni. Ezt nagyon jónak tartom. A részletes szabályozás a végrehajtási rendeletnél derül ki. Nagyon jó tartalommal is meg lehet tölteni, de el is lehet rontani. Bízva a szakmai egyeztetésekben, hiszek abban, hogy a mostani szellemben, mindenkinek az érdekét szolgálva fog megszületni a rendelet.

Az Emtv hatálya alá eddig kizárólag a Magyar Rádió művészeti együttesei nem tartoztak. Milyen lehetőség nyílik meg számukra a benyújtandó módosítások alapján?

– Meglátjuk, hogy mi lesz a sorsa a zenekarnak, az énekkarnak és a gyerekkarnak, hiszen a médiatörvény rendelkezik arról, hogy a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek sorsát rendezni kell.

Az Operaházban kialakult helyzettől függetlenül mennyiben látja reálisnak a Horváth Ádám pályázatában és nyilatkozataiban megfogalmazott elképzelést a Rádió művészeti együtteseinek az Erkel Színházba történő integrálásáról?

– Kérdés az is, hogy mi lesz az Operaházal... Úgy vélem, az együttesek akár a dalszínházban, akár az Operaház valamelyik játszóhelyén - a tervek szerint az Erkel Színházban - otthonra találhatnak. De más, új helyszínt is alkalmasnak tartok erre. Ebben az intézményrendszerben mindenképpen lenne helye a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek. Átmeneti időszakról van most szó, én azt tartom fontosnak, hogy azt a hihetetlen értéket, amelyet az ottani muzsikuskok, énekesek képviselnek, valamilyen módon megőrizzük.

Az új támogatási rendszer ahhoz, hogy az elképzelések szerint jól működjön, mennyivel nagyobb költségvetési keretet igényel, s ezt a többletforrást hogyan kívánják előteremteni?

– A törvénymódosítás vitája során elhangzott, hogy mindez több pénzt igényel, szerintem azonban ez nincs így. Rosszul gondolkodnak, nincs szükség többletforrásra, legfeljebb a tanács szintjén, hiszen a tervek szerint az előadó-művészeti tanács helyére a Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács lép, s ennek a 24 tagú szervezetnek, valamint a három, a színházművészeti, a táncművészeti és a zeneművészeti bizottságnak nagyobb lehet az adminisztrációs költsége.

■ Mikortól működik majd ez a tanácsadó szervezet?

– Először is meg kell szavazni a törvényt, úgy vélem, három hétre a benyújtástól ez megtörténik. A törvény kihirdetését követően a 45. napon lép hatályba, s utána 15 napja van

a miniszternek arra, hogy felállítsa a tanácsot, valamint a bizottságot. Ősz közepére, ha minden jól megy, mindez működhet.

■ A törvény módosításával veszélybe kerülhet az adókedvezmény?

– Nem, a törvény ezt nem veszélyezteti. Egy meglévő lehetőség módosítását kell csak elfogadtatni Brüsszelben, én ennek semmilyen akadályát nem látom. Mivel azonban biztosra akarunk menni, ezért változik csak 2013-tól a finanszírozási szerkezet.

R. Zs.

Az állam és az előadó-művészet viszonyában jelentős átrendeződés történik

„A kormánynak – a mi egyetértésünk mellett –, fontos célja, hogy munkahelyeket őrizzen meg.”

Komoly szerepet játszott a jelenleg hatályos előadó-művészeti törvény megszületésében dr. Gyimesi László, aki nyolc éven keresztül dolgozott ezért a szabályrendszerért.

A Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtájtára ügyvédi, a munkaügyi szabályozás terén jó munkát végeztek, hiszen alig van szükség módosításra. A tervezet kapcsán azt mondja, új célok és alapelvek jelentek meg, s az állam és az előadó-művészet viszonyában jelentős átrendeződés történik.

■ Milyennek látja a törvény mostani változtatásait?

– Amikor több mint két esztendővel ezelőtt megszületett az előadó-művészeti törvény, nagyon jelentős szabályozás volt, hiszen nem létezett semmilyen előzménye, így komoly előkészítő munkát igényelt. Éppen ezért természetes, hogy gyakorlati alkalmazása során derültek ki a kisebb-nagyobb hibái, vagy éppen azok a koncepcionális különbségek, amelyek korrigálásra szorulnak. Erre most, ezzel a módosítással nyílik lehetőség. Az előadó-művészeti törvénynek két nagy fejezete van, az egyik az állam támogatási rendjéről rendelkezik, a másik pedig a sajátos munkajogi szabályokat tartalmazza az előadó-művészeti intézményekben. Ez utóbbiról kevés szó esik, és ez azt jelzi, alig van módosítás ebben a fejezetben. Kevésbé szorul javításra, ezek szerint jó munkát végeztünk az előkészítés során, s

erre, mint szakszervezeti vezető, kimondottan büszke vagyok. A mostani módosítás emellett korrigál olyan munkajogi elemeket, amelyeket mi is kívánatosnak ítéltünk. Ez mindenféleképpen jó hatással lesz a gyakorlati alkalmazásra.

■ Ami a közérdeklődésben nagyobb figyelmet kap, az a törvénynek az állam és az előadó-művészet viszonyára, valamint a finanszírozására vonatkozó részei...

– Az állam és az előadó-művészet viszonyában jelentős átrendeződés történik. Megjelennek új, a korábbiakhoz képest pontosabban meghatározott céljai a törvénynek. A jogalkalmazás során persze mindez az érintettek számára akkor jelent valamit, ha ezek beleivódnak magába a tevékenységbe, s a további szabályok is tükrözik ezeket az alapelveket. A hatályos törvény tulajdonképpen egyszerűsített változatban, de meglehetősen normatív jellegű. A törvény megmondja, mit kell teljesíteni, s a költségvetési törvény keretei között pedig azt is, hogy ezért milyen mértékű hozzájárulást, támogatást fog kapni az előadó-művészeti szervezet. Ez a típusú szerkezet az állami beavatkozást csak a költségvetés oldaláról teszi lehetővé, tehát normatív típusú. Ennek az ellenzői azonban azt mondják – s a módosítás is ezt a politikai meggyőződést erősíti –, hogy ez a szabályozás nem enged teret az értéknek, a művészi teljesítmény elismerésének, hiszen a rideg számok világába tereli a támogatási rendszert. Ebben természetesen sok igazság van, bár a korábbi szabályozás is nyitva hagyta a lehetőségét annak, hogy elismerjék a művészi teljesítményeket, csak nem a normarendszerrel, hanem erre külön forrást különítettek el. Ez technikai megoldás, hiszen mindkét rendszer igyekszik honorálni a művészi teljesítményt.

■ Most azonban a tervezet szerint az Előadó-művészeti Tanács helyére Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács lép...

– Valóban így van, az új szabályozás ugyanis ezt a fajta normativitást és a jelenlegi hatáskör-átengedést felszámolja, s azt mondja ki, hogy a tényleges felelősség legyen a tényleges döntéshozónál, a miniszternél. Ezért korlátozottan enged át bizonyos javaslatlatterti, véleményezési jogokat, egy új, az előadó-művészeti tanácshoz hasonló, azzal azonban korántsem azonos egyeztető fórumnak. A törvény emellett azt is megállapítja, hogy a miniszternek létre kell hoznia három, a művészeti ágazatoknak megfelelő bizottságot, s ezek veszik át az Előadó-művészeti Tanács előkészítő, javaslattevő feladatkörét. Az új egyeztető fórumnak inkább a véleményezés marad meg. Meglátjuk, hogy mindez mekkora különbséget eredményez a jelenlegi állapothoz képest... Az eredeti törvény megszületésével nagyjából egyszerre elfogadott költségvetés már csökkentéssel számolt az előadó-művészeti területen, s azóta még kisebbek lettek ezek az összegek. A szép gondolatok

és elvek pénz nélkül pedig nehezebben tudnak megvalósulni... Kérdés persze az is, hogy az említett bizottságok mennyire lesznek autonómak, mennyire valósítják meg magukat, s ebből milyen konfliktusok támadnak... Mindezt most még nehéz megjósolni. Az előadó-művészeti tanácsok mellett dolgozó szakmai kollégiumok valahogyan kiizzadták magukból a saját területükre vonatkozó, összesített álláspontot, s ez nagyjából a realitást tükrözte, nagyon abszurd döntések nem születhettek.

■ A módosítások kapcsán mindenki az egyik fő változásként említi, hogy a jelenlegi hat kategória háromra csökken.

– Ez a színházi területre vonatkozik, s kicsit úgy vélem, túl van dimenzionálva... A hat kategória nem hat színházi kategória volt, hiszen az I. és II. és a IV. nagyon hasonló feltételeket tartalmazott, jellemzően a mérőszámok tértek el. Ezek összevonása tehát semmilyen gondot nem okoz. A harmadik kategória kifejezetten a tánc területére vonatkozik, nincs ilyen értelemben jelentősége, hiszen a két év alatt összesen két együttes tudott megfelelni a követelményeknek. Az ötödik a szabadtéri és nemzetiségi teátrumokra vonatkozott, s nekik, akárcsak a hatodikba tartozóknak már pályázniuk kellett. A nagyobb problémát most abban látom, hogy a módosítás három kategóriája valójában csak kettő... Az első az úgynevezett nemzeti, a második a kiemelt, s a harmadik pedig a pályázati. Nehéz helyzetbe fog kerülni a jogalkotó, hiszen kérdés, mi lesz a nemzeti előadó-művészeti intézményekkel, s bevonja-e a törvény kategóriáiba a Magyar Állami Operaházat, a Nemzeti Filharmonikusokat, a Budapesti Fesztiválzenekart, a Nemzeti Táncszínházat, tehát azokat az intézményeket, amelyek jelenleg a kulturális kormányzat felügyelete alatt működnek, vagy sem... S ha bekerülnek a rendszerbe, akkor elkezdjük ezeket az intézményeket ugyanúgy, a kritériumrendszer alapján értékelni, mint a többieket? Hiszen a finanszírozásuk ezen alapul, de hogyan hasonlítom össze az Operát bármivel, hiszen ilyen méretű dalszínházból csak egy van? Vagy kihez, mihez viszonyítom a befogadó színházként működő Nemzeti Táncszínházat? Komoly zavart látok itt, amikor a status quo-t és a feladatellátást összekeverik... Eközben van egy olyan irányú törekvés is, hogy a vidéki, többtagozatú színházak is váljanak nemzetivé, ahogy a nevük is az. Ez ellen senki nem emelhet kifogást, csak kérdés, hogy a finanszírozás oldaláról ez hogyan lesz összevethető...

■ Úgy tűnik, hogy elég sok a kérdőjel...

– Tisztának a kiemelt kategória látszik, feltehetően ide kerül be a kőszínházak döntő többsége. Ami pedig a pályázati elosztást illeti, már korábban, a szabadtéri, nemzetiségi színházak is ez alapján kaptak támogatást, akárcsak az alternatívok is. Viszont a hatályos törvény arányos garanciát biztosít, ami azt jelenti, hogy a függetlenek a többiek támogatásának a 10%-át kapták, aztán ez lecsökkent 8%-ra. Ilyen alsó határ azonban most nincs, így sokkal nagyobbak látszik a függetleneknek bizonytalansága, ismerve a jelenlegi, költségvetési helyzetet.

■ Mi a helyzet zenei területen?

– A változások még kevésbé látványosak. A három kategória jelenleg is létezik. A két nemzeti jellegű intézmény, a Nemzeti Filharmonikusok, a Budapesti Fesztiválzenekar, s a jelenleg I. kategóriába sorolt szimfonikus zenekarok, kórusok a kiemelt körbe kerülhetnek be. A változás szerint lesz a pályázati kör, ahová feltehetően a jelenlegi II. kategóriások tartozhatnak, mindez azonban nem okoz túl nagy felzúdulást.

■ Ezek szerint nem szorulnak ki együttesek az I. kategóriából?

– Véleményem szerint döntő többségük nem, mert semmilyen olyan alapelv nem változik, ami ezt indokolná. Eddig is volt minimális mozgás a kategóriák között, ilyen valószínűleg a továbbiakban is történik. Az önkormányzati fenntartású, nagy zenekaroknak aligha kétséges a helye, ugyanígy a budapesti együtteseknek...

■ Hogyan vélekedik arról, hogy a létszám lesz a jövőben a támogatás elosztásának egyik fő kritériuma?

– A szakszervezet és a szakmai szervezetek már a törvény születésekor sem értettek egyet a jelenlegi létszám definícióval... A döntés jelentősége különösen megnőtt azazal, hogy a törvénytervezet az eddigi elosztási rendszer egyik legfontosabb szempontját, az önkormányzati támogatás figyelembe vételét eltörölte, ehelyett zömében az előadásokkal kapcsolatos, részben minőségre is utaló, különböző prioritásokat felvonultató szempontrendszert helyezett. Így a létszám maradt az az objektív mérőszám, amelyről mindenki maga dönthet. Zenekarról, énekkarról lévén szó, tudjuk nagyon jól, hogy a kiadások 80-90 %-a a létszámhoz kapcsolódik. Ezt egyébként nagyon jónak tartom, mert segít a munkahelyek megtartásában. Ennek a törvénynek nem az a feladata, hogy az I. és II. kate-

góriában a kísérletező, produkciókra összeálló zenekarokat támogasson, erre van más támogatási forrás, például a pályázat. Ez utóbbi esetben nem is várja el senki, hogy állandó legyen az együttes. A törvény azért a létszámot tekinti kritériumnak, mert jelentős közpénzt biztosít az együtteseknek, s a kormánynak – a mi egyetértésünk mellett –, fontos célja, hogy munkahelyeket őrizzen meg. Nemcsak ott, ahol a munkanélküliség elviselhetetlen, hanem azokon a területeken is, ahol a munkanélküliség még nem tömeges jelenség, de azzá tehetjük. Nagyon gyorsan és hatásosan, ha felszámoljuk a munkaviszonyokat és stabil létszámú munkahelyeket...

■ Lát valamilyen megoldást a Rádió Zenei Együtteseinek a helyzetére?

– Nagyon bízom abban, hogy ez a kérdés meg fog oldódni, magának a Rádió helyzetének rendeződésével. Jelenleg egyetlen komoly akadálya van annak, hogy megnyugtatóan rendezni tudjuk a Rádió együtteseinek helyzetét, az, hogy nem önálló jogi személyiségként teszik a dolgukat, mint más szimfonikus zenekarok vagy énekkarok. Ha ez megoldódik a jelenlegi konstrukción belül, vagy másképpen, akkor rendezni tudjuk a helyzetüket.

■ Mennyire vették figyelembe a módosítás előkészítése során a szakmai szervezetek véleményét?

– Az az igazság, hogy nem vagyunk elkényeztetve a szakmai egyeztetések terén... A hivatalos Kulturális Érdekegyeztető Tanács keretében az új kormánnyal, a kulturális kormányzattal eddig még egyetlen alkalommal sem történt tanácskozás, mert nem hívták össze... Ha nem lenne az Előadó-művészeti Tanács, akkor ennek a területnek sem lenne intézményes kapcsolata a kormányzattal. Úgyhogy ehhez képest - s ez elsősorban a parlamenti kulturális bizottság elnökének, L. Simon Lászlónak személyes érdeme, aki vette az időt és a fáradságot, s két teljes napot szánt arra, hogy az első tervezetről, majd a viták lezajlása után a módosított tervekről újabb megbeszélést tartson – nagyon tisztességes egyeztetés folyt. Úgy vélem, javára válik mindenkinek, ha ezek a törvény-előkészítések így zajlanak, mert így a döntéshozók olyan információkhoz jutnak, amelyekkel egyébként nem feltétlenül rendelkeznek... Másrészt így maga a terület is többé-kevésbé magáénak érzi a módosítást.

R. Zs.

A bizalom sem kerül többbe, mint a bizalmatlanság

Beszélgetés Győriványi Ráth Györggyel, a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójával az Operaház strukturális és finanszírozási reformjának szükségességéről

„Hihetetlen, hogy a legkisebb sérelmekre is nemcsak a főzeneigazgatót megkerülve a főigazgatónál kopogtatnak, hanem rögtön mennek az államtitkárhoz, a miniszterhez, a miniszterelnökhöz, sőt a köztársasági elnökhöz...”

I Legutóbbi találkozásunk alkalmával megállapodtunk, hogy olyan interjút fogunk készíteni, amelyben nem esik szó sem politikáról, sem művészeti kérdésekről. Azt terveztük, hogy ez a beszélgetés kizárólag pénzügyi kérdésekről fog szólni, vagyis hogy az Ön elképzelései szerint hogyan lehetne színvonalasan és költséghatékonyan üzemeltetni az Operaházat, kiküszöbölve minden olyan működési zavart, ami pazarlásból vezet. Aztán az élet – mint annyiszor most is – közbeszólt, de szeretném, ha tartani tudnánk magunkat az eredeti elképzeléshez.

– Én azért mégis azt javasolnám, hogy ha nem is politikáról beszélünk – hiszen teljesen mindegy, hogy jobb- vagy baloldali párt, zöldek vagy sárgák vezetik az országot, a minisztériumnak, mint fenntartónak kellene, hogy legyen számtalan olyan kötelezettsége az Operaházzal szemben, ami az alapját jelenthetné az operaházi problémahalmaz megoldásának.

I Melyek azok a lényeges problémák, amelyek elsősorban akadályozzák az intézmény normális működését?

– Több látszólag különálló, de mégis egybe tartozó probléma-csoportról van szó. Az egyik a magánénekesi társulati rendszernek az öröksége, ami azonban folyamatosan csökken, hiszen amikor 2001-ben először vettem át az Operaház vezetését, akkor még 89 magánénekes volt, ma pedig már csak 35 magánénekes van. Ennek ellenére ez még mindig nagy szám.

I Mi ennek a viszonylag nagy létszámának a gazdasági vonzata?

– A 35 magánénekes három nagy csoportba osztható. Az egyik, a valóban Magyaror-

szág legjelentősebb magánénekeseit tömörítő csoport, akik a mai napig közalkalmazotti jogviszonyban vannak. Melléjük van egy olyan csoport, amelynek tagjai nagy tapasztalatuk és felkészültségük alapján bátran színpadra állhatnak kisebb szerepekben, és azokat nagy repertoárismerettel, magas színvonalon képesek teljesíteni. Végül van egy harmadik, nem elhanyagolható rész, akiket vagy csak nagy áldozatok árán lehet felléptetni – ez azt jelenti, hogy a közönség szinte felszisszen, amikor megszólalnak –, vagy egyáltalán nem lehet színpadra küldeni. Ne felejtjük el, hogy van olyan magánénekesünk, aki tíz éve nem volt színpadon. Mindez azért érdekes, mert a tíz év alatt rengeteg igazgató váltotta egymást az Operaházban, tehát nyugodtan kizárható az a tézis, hogy valakinek tetszik valaki, másnak pedig nem. Tehát ha tíz év alatt a mintegy tíz igazgató mindegyike úgy döntött, hogy az illető nem színpadképes, akkor ebből valamilyen következtetést le kellene vonni.

I Nincs esetleg egy olyan szabály, hogy ha valaki egy bizonyos ideig nem kap szerepet, annak megszűnik a közalkalmazotti jogviszonya?

– Nincs. A fő probléma ugyanis az, hogy a Magyar Állami Operaházra, mint színházra, és mint operára ugyanazok a törvények vonatkoznak, mint minden más közintézményre. Tehát aki közalkalmazottként bekerül a Magyar Állami Operaházba és határozatlan idejű munkaszerződése van, az ugyanolyan, mintha a kaposvári kórházban, vagy a Ganz Művek régi, államosított verziójában dolgozna. Tehát felmondás esetén a munkavállaló munkaügyi bírósághoz fordulhatna, ahol meg kellene állapítani az alkalmatlanságát, ami már csak azért sem lehetséges, mert nincs olyan bíróság, amely ezt egyértelműen és hitelt érdemlően meg tudná állapítani. Ezt a problémát az elmúlt évtizedekben senki nem próbálta meg gyökeresen kezelni. Annyi történt, hogy igyekeztek megegyezni énekesekkel, és elég nagy sikerrel, mert hangsúlyozom,

OPERA

hogya a 89 magánénekesből ma már csak 35 van.

I *Anyagilag ez mekkora terhet jelent az Operabáznak?*

– Egy-egy magánénekes, csak a fizetése szintjén az Operaháznak átlagban mintegy évi ötmillió forintba kerül, függetlenül attól, hogy fellép-e vagy sem. Ez 20 000 eurónak felel meg, amiből nemzetközileg nagyon magasán jegyzett énekes is két-három estén felléptethető. Mindenesetre biztosan merem állítani, hogy nincs olyan közalkalmazottként foglalkoztatott magánénekes az Operának, akit ugyanennyi pénzből ne lehetne pótolni nem közalkalmazottként foglalkoztatott magyar énekessel. Ez azt jelenti, hogy ha valakit arra az évi mintegy 10-20 előadásra, amit a magánénekesek évente abszolváltnak, azok közül az énekesek közül szerződtenénk, akiket a nyolcvanas évek vége óta tartó létszámstop miatt nem tudunk az Operaházba felvenni, de akiket ma sztárként ismerünk, akkor ez az énekes éves fellépti díjainak összegét beszorozva valószínűleg ugyanott lenne, mint a közalkalmazottként foglalkoztatott kollégja. Vagyis nyugodtan lehetnének ezek az énekesek is nem közalkalmazottak, illetve nyugodtan meg lehetne tenni azt, hogy aki nem színpadképes, azok helyett olyanokat léptetünk fel, akikre bejön a közönség. A jelenleg nem foglalkoztatott – mert nem foglalkoztatható – magánénekesek létszámát tekintve ez mintegy évente 55-60-millió forint megtakarítást jelenthetne az Operaháznak.

I *Nemrégiben egy neves közgazdász nyilatkozta, hogy „egy gazdaság értékét nagyban meghatározza, milyenek az emberek szokásai, erkölcsi alapelvei, kapcsolati viszonyai. Ezek Magyarországon száz éve nem változnak.*

– Valóban, ezzel együtt élünk. Mindenképpen beszélnünk kell arról, hogy ezek a magánénekesek, és általában az Operaház egésze, kicsit úgy működik, mint egy nagycsalád. Vagyis a nagycsalád jogait hangoztatják állandóan, ami annyit tesz, hogy egy közalkalmazotti jogviszonyban lévő magánénekes is úgy gondolja, hogy több joga van, mint egy jó külsősnek, egyszerűen azért, mert ő az intézmény falain belül érzi magát. Ilyenkor hangzik el a szokásos érvelés, hogy „ha a mi emberünket kirakják az utcára, akkor mi lesz vele”. Ugyanakkor azt nem kérdezi meg senki, hogy azokkal az énekesekkel, akik évek óta azért nem tudnak bekerülni az Operaházba, mert ők bent vannak, azokkal mi lesz? Ez nagyon fontos

az ügy szempontjából, mert általában ezek az énekesek – és nem is mindig a legfontosabbak, mert azok ritkán teszik meg – akik az első vélt panasznál – és itt ismét szerepet játszik a fenntartó felelőssége – azonnal a fenntartóhoz fordulnak. Hihetetlen, hogy a legkisebb sérelmekre is nemcsak a főzeneigazgatót megkerülve a főigazgatónál kopogtatnak, hanem rögtön mennek az államtitkárhoz, a miniszterhez, a miniszterelnökhöz, sőt a köztársasági elnökhöz. Csip-csup ügyekben e magas hivatalok kérdeznek és vannak minket felelősségre – mivel érkezik hozzájuk egy levél és ennek megfelelően ezt ki kell vizsgálniuk –, hogy válaszoljuk meg, hogy valaki miért nem kapott szerepet, vagy valaki miért érzi úgy, hogy mellőzve van a Magyar Állami Operaházban. Ennél már csak az a rosszabb, amikor magas állami hivatalokat betöltő vezetők személyes kérésekkel fordulnak hozzánk, hogy az ő rokonaik miért nem énekelnek, illetve miért nem csinálnak ezt, meg azt. Nem tudok igazán olyan kulturált országot elképzelni, ahol a politika éppen ezekben a dolgokban szóljon bele, miközben nem szól bele olyan kérdésekbe, amelyek pedig pontosan az ő fenntartói kötelességei közé, illetve működési kompetenciájába tartoznának. Például, hogy meghatározza, hogy szükség van-e egyáltalán erre a közalkalmazotti rendszerre, és amennyiben igen, akkor lehetne-e esetleg olyan jogszabályokat, olyan lehetőségeket beiktatni, amelyek az intézmény sokkal takarékosabb működését tennék lehetővé.

Ehhez mind vegyük hozzá az egyebeket, tehát a belső énekeseket. Ha egy énekes ki van tűzve mondjuk egy szerepre, de fellépési lehetősége van jobb helyen, akkor kéri magának, hogy miért nem a kollégája énekel helyette. Ha adott esetben a kollégája énekel, mert született egy olyan döntés, hogy arra a szerepre a kollégája talán alkalmasabb lenne, mint ő, akkor fúrja a kollégát, hogy miért nem ő kapta meg a szerepet. Iszonyatos nagy energiákkal kezdték a fúrást azok a magánénekesek, akik látták, hogy nagyon sok kórustagot is felléptettem kisebb szólószerepekben. Hiszen a kórustagok között számos jó felkészültségű, egyszerű hangú adottságú énekes van, akik kisebb nagyobb szerepeket is el tudnak énekelni. Úgy gondolom, hogy ezeket az énekeseket is lehetőséghez kell juttatni, hogy kibontakozhassanak, már csak azért is, mert a kórusból korábban is kerültek ki olyan nagy művészek, mint például Misura Zsuzsa. Ugyanakkor, amikor néhány magánénekest megpróbáltam ellátni elég sze-

KRONOLÓGIA...

2010. Szeptember 6-án, a dalszínház évadnyitó társulati ülésén Szócs Géza, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kultúráért felelős államtitkára bejelentette, Horváth Ádám operaénekes lesz a miniszteri biztos a Magyar Állami Operaházban, kinevezése fél évre szól.

MOZSÁR ISTVÁN került az Opera ügyvezetői igazgatói székébe. A tekintélyes európai cégek vezető pozícióiban tapasztalatot szerzett Mozsár Istvánt a Nemzeti Erőforrás Minisztérium jóváhagyásával Horváth Ádám, az Operaház miniszteri biztosja kérte fel a poszt betöltésére. Megbízása az ügyvezető igazgatói posztra kiírt pályázat eredményes lezárásáig, legfeljebb 2011. június 30-ig szól.

2011. Január 29-én, Horváth Ádám, a Magyar Állami Operaház miniszteri biztosja a Nemzeti Erőforrás Minisztérium jóváhagyásával Eldar Alievet nevezte ki a Magyar Nemzeti Balett megbízott művészeti igazgatójává. Keveházi saját felmentését nem tekintette jogszerűnek, és jelezte, munkaügyi bírósághoz fordul.

2011. Április 11. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium kultúráért felelős államtitkársága hétfőn a www.kormany.hu kormányzati portálon közzétette a Magyar Állami Operaház főigazgatói álláshelyének betöltésére kiírt pályázati felhívását. A pályázat benyújtásának határideje 2011. május 11.

2011. Május 5. Népszava: „Lapunk információi szerint Horváth Ádám miniszteri biztos mellett Harangozó Gyula balett művész is indul a Magyar Állami Operaház főigazgatói pályázatán. Úgy tudjuk, a jelenlegi vezetéssel elégedetlen dolgozók közül sokan támogatnák. A posztért Horváth Ádám, Harangozó Gyula táncművész, valamint – lapértésülések szerint – Retkes Attila zenei újságíró, Aczél András rendező és L. Zsolt vegyész-műnök indult.”

2011. Május 19. Tóra7 „Hamarosan eldől az Operaház igazgatói posztjának a sorsa, miközben a dalszínház helyzete eléggé ellentmondásos. A vezetés a minden jó, minden szép állapotot kommunikálja, a Ház dolgozóinak jelentős részét viszont a rendszerváltás előtti időkre, sőt annak is a durvább időszakára emlékezteti, ami zajlik az Andrassy úti palotában. Frankó Tünde és Gémes Katalin beszélt a Tóra7-nek az Operaház falain belüli jeges légkorról.”

2011. Május 20. Színház.hu „Május 20-án ült össze a NEFMI tárgyalójában a titkos szakmai bizottság, amely elbírálta a pályázatokat. Horváth Ádám, Harangozó Gyula balettművész, Retkes Attila ze-

reppel, hogy legalább nekik igazolt legyen a közalkalmazotti létük, akkor beviharzottak és közölték, hogy ilyen kis szerep nekik megalázó. Említhetjük például a kétmillió román invázióját. Elmentem Kolozsvárra, hogy meghallgassam az ottani fiatal énekeseket, és mindenki arról kezdett el cikkezni, hogy miért megyek külföldre, amikor még az itteni énekeseket sem tudom ellátni elég feladattal. Holott, a ma hadra fogható énekesek nagy része Kolozsvárról származik, hogy csak Kiss B. Attilát, Kálmándi Mihályt, Molnár Leventét, vagy még korábbról Arizier Csabát említsem. Ma egyébként rengeteg Erdélyből származó énekes jelenti a társulat működőképes alapját.

I *Előfordulhat, hogy ez a néhány művész alkotta „kemény mag” – mondjuk így belső ellenzék – ennyire képes befolyásolni az Operaház egész működésének jövőjét?*

– Valójában az a lényeg, hogy bármilyen reformot kezdeményez valaki az Operában, ez a kizárólag a saját érdekeit szem előtt tartó kis csoport folyamatosan fellép valami ellen. De nemcsak az Operaház vezetésénél tiltakozik, hanem azonnal a sajtónyilvánosságához fordul, cikkeket ír, azonnal elhangzik a vád, hogy itt nemzetellenes, operaelles tevékenység folyik, és az a legnagyobb baj, hogy a mindenkorai politikai erő erre reagál. Tehát a fellépésüknek kézzelfogható hatása van, ami csak még inkább megerősíti őket. Ezért ahelyett, hogy meg tudnánk állítani ezt a folyamatot, hogy minden döntésünkbe valaki folyamatosan beleszóljon, ehhez képest mindenki attól retteg, hogy ha ezt meglépi, akkor majd jön a szakszervezet, a magánénekesek ligája, és így tovább. Megjelenik X.Y. énekes, aki sérelmezi, hogy neki ilyen és ilyen személyes problémái vannak, és elmondja, hogy ő olyan magas összeköttetésekkel rendelkezik, hogy meg fogja buktatni az egész struktúrát. És sajnos, sokszor azt kell tapasztalnunk, hogy igen, valóban képes megbuktatni az egész kialakulóban lévő rendszert.

I *Pedig egy racionális struktúra kialakítása most már elengedhetetlen feltétele lenne annak, hogy normális mederbe terelődjön az Operaház működése.*

– Hangsúlyoznom kell, hogy maga az infrastruktúra és a beleölt pénz nem feltétlenül kevés. Azok, akik összehasonlítást a Scalával és a Metropolitannal példálózhatnak, elfelejtik, hogy kisebb színházaknak nem feltétlenül van több és azok ettől még egyszerűen tudnak működni. Tehát ez a pénz egyáltalán nem kevés, csak sajnos a közal-

kalmazotti jogviszonyban – ami nem feltétlenül jelent drágább működést –, egyelőre több az olyan elem, ami visszaélésre teremt lehetőséget. De menjünk tovább a probléma egy másik szegmensére. Tíz év után én azt hittem, hogy mindent tudok az Operaházról és az Operaház működéséről, és amikor az elmúlt év októberében ide kerültem azzal a megbízással, hogy próbáljam biztosítani a következő egy-két évadot, hogy az új intézményvezetők már olyan helyzetbe kerülhessenek, ami a külföldi operaházak mintájára több évre történő előre tervezhetőséget garantál, akkor nagyon örültem, mert tudtam, hogy képes vagyok arra, hogy egy-két évadot villámgyorsan úgy előkészítsek, hogy az működőképes legyen, finanszírozható legyen, és hogy egyáltalán beinduljon ez a régóta esedékes folyamat. Ekkor ért a meglepetés. November végére ugyanis elkészültem a következő két évad teljes műsortervével, majd megkezdtuk a karmesterek, énekesek, rendezők felkérését. Korábban állandó jogos panasz volt az Operaházban, hogy a díszlet- és jelmeztervek soha nem készültek el időre, és emiatt csúszott mindig a díszlet- és jelmezgyártás, ami azt eredményezte, hogy külső műhelyekbe kellett végül kiszervezni a gyártást, súlyos anyagi veszteségek árán. Most sikerült megoldani, hogy márciusra a díszlet- és jelmeztervek túlnyomó része elkészült, folyamatosan biztosítani lehetett volna a műhelyek munkáját. Ennek ellenére a műhelyek mégsem dolgoztak. Azon egyszerű okból kifolyólag, hogy a szabályok értelmében a Magyar Állami Operaházban csak olyan kötelezettséget lehet vállalni, amire az adott évben megvan a pénzügyi fedezet, vagyis a következő évi díszletek gyártását csak az idei évben beérkező bevételek terhére lehetett volna elkezdni. Mivel az Operaházban nagy létszámú műhelyek vannak, könnyen kiszámolható, hogy ha egy százfős műhely áll anyagihiány miatt, és az emberek emiatt nem tudnak dolgozni, az mekkora anyagi veszteséggel jár. Havonta mintegy harmincmillióba kerül a kincstárnak és a magyar államnak az a kiesés, amit a szervezetlenség miatt kell elszenvedni. És itt megint felvetődik az a kérdés, hogy sikerülne-e egy olyan színházi vagy operaházi finanszírozási törvényt létrehozni, ami kiküszöbölné ezeket a csapdákat. Vagy egy másik példa. Ha van egy olyan rendezvény-sorozat, mint legutóbb a május ünnep, amikor sorozatban érkeztek a külföldi vendégművészek, tehát nagy összegeket kellett egyszerre kifizetni, akkor nyilvánvaló, hogy erre valamilyen más finanszírozási megold-

nei újságíró, az SZDSZ volt elnöke, Aczél András és L. Zsolt vegyész-műnök indult az igazgatói posztért. Közülük az Előadó-művészeti Tanács Zenei Kollégiumától Devich János, Popa Péter és Victor Máté, az Előadó-művészeti Tanács Táncművészeti Kollégiumától Kiss János, a minisztert képviselőként Pakucs János, a Magyar Állami Operaház Közalkalmazotti tanácsától Fodor Ágnes, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetétől dr. Gyimesi László, a munkáltatói jogkör gyakorlójának delegálása alapján Hegyiné Vizi Veronika és Gerenday Ágnes választott. Titoktartási nyilatkozatot írtak alá, ezért nyilvánosan nem véleményezik a formailag egyébként kifogástalan pályaműveket.

2011. MÁJUS 22. Népszava: „Horváth Ádámot, az Operaház miniszteri biztosát javasolja a Magyar Állami Operaház főigazgatói posztjára kinevezni az a szakmai bizottság, amely a nemzeti erőforrás miniszterének tesz ajánlást. A tekintélyes tagokból álló szakmai testület nyolc-egy arányban voksolt Horváth Ádám mellett. Ugyanakkor a kulturális államtitkár favoritja Harangozó Gyula. Úgy tűnik, Szócs Géza államtitkár most, a meggyőző többségű bizottsági döntés ellenére is azért lobbizik, hogy Réthelyi Miklós miniszter ne nevezze ki a neves művészek támogatását is élvező Horváthot.”

2011. MÁJUS 29. 7óra7: Frankó Tünde Liszt-díjas, érdemes művész operaénekes nyílt levelet juttatott el a sajtó részére. 8 pontban összegezte a dalszínházi problémákat, a miniszteri biztos működésével kapcsolatos kifogásokat.

2011. JÚNIUS 1. A Magyar Állami Operaház eddig miniszteri biztosként irányító Horváth Ádámot nevezte ki a dalszínház új főigazgatójává június 1-jei hatállyal Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium közleménye szerint Horváth Ádám kinevezése öt évre szól. A főigazgatói posztra öten pályáztak, közülük a pályázatokat elbíráló kilencfős szakmai bizottság döntött többséggel Horváth Ádámot javasolta a dalszínház élére.

2011. JÚNIUS 1. MTI: Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter szerdán délelőtt Horváth Ádám jelenlegi miniszteri biztosát nevezte ki a Magyar Állami Operaház főigazgatójává, június elsejei hatállyal, öt éves időtartamra, de este a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) sajtóirodája azt közölte az MTI-vel, hogy a kinevezés kérdéses, az Operaház új főigazgatójának személyéről később lesz döntés.

A KIM közleménye szerint a nemzeti erőforrás minisztere annak ellenére nevezte ki Horváth Ádámot, hogy a kormány keddi ülésén Orbán Viktor miniszterelnök azt kérte, a kormány soron következő üléséig ne hozzon döntést a főigazgatói pályázatról. Horváth Ádám este telefonon úgy tájékozta az MTI-t, hogy aláírták a munkaszerződését.

dást kell találni, hogy májusban több pénzt lehessen egyszerre kifizetni, adott esetben a várható decemberi bevételek terhére, amikor a Diótörő vagy a Bohémélet sorozatos előadása több bevétellel jár, mint kiadással. Mindaddig, amíg ezek a problémák nem megoldhatók, addig folyamatosan meg kell küzdenünk azzal, hogy a háttér rendelkezések és jogszabályok nem alkalmasak egy ilyen típusú intézmény működtetésére.

! Egy esetleges operabázi törvény megoldást jelenthetne ezekre a problémákra?

– Olyan rendelkezéseket kellene hozni a folyamatok végiggondolása után, amelyek garantálják a tervezhetőséget. Ez a típusú működés ugyanis merőben eltér egy minisztérium, vagy bármely más közintézmény finanszírozásától. Ez egy olyan közintézmény, ahol nem gazdasági évben, hanem évadokban kell gondolkodni. Vagyis, tudunk kötelezettséget vállalni – ha lenne pénzünk – 2011-re, de a 2012.évi költségvetés majd csak 2011 végén készül el, aminek következtében a 2011-2012-es szezon második felére nem tudunk kötelezettségeket vállalni. Hiába vagyok én borzasztó büszke arra, hogy a művészeket lekötöttük 2012-re, mert nem tudunk velük szerződést kötni, hiszen 2012-re nincs olyan felelős vezető, aki alá merne írni egy szerződést ezekkel a művészekkel, mivel nem tudja, hogy az ép-

pen akkori megvonás mennyi lesz. Aprópó megvonás! Amint említettem az elmúlt év október-novemberében előkészítettem a következő évadot, nagyjából annak ismeretében, hogy mennyi pénz állt eddig az Operaház rendelkezésére, mennyi pénzre lehet számítani, sőt múlt év végén megígérték, hogy 1 milliárd egyszázezerrel többet fog kapni az Operaház, mint az előző évben, visszapótolják annak az összegnek egy részét, amit a korábbi években elvontak az Operától. Majd elkövetkezett a 2011. év, amikor a már meglévő felkérések, meglévő szerződések alapján bejelentették, hogy 690 millió forintot elvonnak az Operaházról. Ami teljes nonszensz. Ugyanis nem kérdezték meg, hogy lehetne-e ez a 690 millió 680 vagy 710, mert fölösleges, hanem megállapítottak egy összeget, ami abban a pillanatban finanszírozhatatlanná tette az intézményt. Jó, azt mondták, hogy zárolták. De mit jelent ez a zárolás? Kapunk-e vis maior keretet mindazokhoz a teljesítésekhez, amelyek már megtörténtek? Mert mondhatjuk azt is, hogy jó, mínusz 690 millió, akkor mindennap Bohéméletet fogunk játszani, ahhoz már 1938-ban megcsinálták Oláh Gusztávék a díszleteket és a jelmezeket, tudjuk mindennap játszani és többnyire bevételt hoz. Semmi probléma, de akkor le kell állnunk a működéssel és ki kell fizetnünk akkor is a kötelezettségeket, hogyha

Este a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium sajtóirodájában azt közölte az MTI-vel, hogy a kormány keddi ülésén „Orbán Viktor miniszterelnök feladatult tüzte Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszternek, hogy a Magyar Állami Operaház főigazgatói pályázatairól ne hozzon döntést a soron következő kormányülés előtt, tekintettel arra, hogy kormányülésén értékelik az Operaház helyzetét, finanszírozását és vezetését, az egyébként 2011. szeptember 2-ig kinevezett Horváth Ádám miniszteri biztosi tevékenységét is”.

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium a miniszterelnöki döntés, valamint a június 10-ei pályázati elbírálási határidő ellenére a mai napon eredményt hirdetett, amelynek érvényessége és fenntarthatósága a fenti körülményre tekintettel kérdéses. Jelenleg a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium vizsgálja a döntéshozatali eljárást. Erről tájékoztatást kapott Horváth Ádám is, aki az Operaház vezetését miniszteri biztossként végezheti tovább – áll a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium szerda esti kommunikációjában.

2011. JÚNIUS 2. Ambrus Ákos és Franckó Tünde operaénekesek a következő közleményt juttatták el a 7óra7-hez: „A Magyar Állami Operaház megannyi művésze, műszaki dolgozója és pártolója nevében aggodalmunkat fejezzük ki az Operaház főigazgatói pályázatának lebonyolítása miatt. Kollégáinkkal azt terveztük, hogy véleményünket csendes demonstráció formájában is nyomatékosítjuk ez év június 6-án a fenntartó minisztérium épülete előtt. Nem tartjuk ugyanis helyesnek, hogy

TISZTELETJEGGYEL

Kis magyar opera abszurd – avagy kísért a múlt

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy miniszter, aki alig elfoglalva bársonyszékét, arra gondolt, jogában áll kinevezni a Nemzeti Színház főigazgatóját. Amúgy pályázat, pályázat nélkül, saját ízlése szerint, saját akaratából. Tévedett. A főigazgató tizen-negy napig bírta..., a támadások keresztútjában visszaadta megbízatását.

Egyszer volt, hol nem volt, él közöttünk egy miniszter, aki arra gondolt, ha a pályázat bírálói túlnyomó többségben voksukat az egyik jelölt mellett teszik le, ráadásul maga is úgy érzi, a pályázó, aki mellesleg már hónapok óta miniszteri biztossként irányítja az Operaházat, megfelelő, kinevezheti a főigazgatói posztra. Tévedett. A főigazgató két napig bírta..., az utasításokra, a támadásokra, tán még a miniszter védelmében is, visszaadta megbízatását.

Tizennégy nap vagy kettő. Majdnem mind egy. A két történet, ha alapjaiban különbözik is, hiszen a második esetben megvolt az az érvényes pályázat, ami az elsőtől elmaradt, mégiscsak azt sugallja, valami különös dolog történik, ismétlődik nálunk időről időre, a miniszternek nincs döntési joga.

Persze akadnak másfajta történetek is, a tudós zenetörténész sok évtizeddel ezelőtt az opera nagy korszakairól szólva Mahler búcsújáról írt, s idézte azt a levelet, amelyben a világhírű zeneszerző és karnagy ezekkel a szavakkal távozott az Operaház éléről: „Mai nappal visszaléptem a Magyar Királyi operaház művezető igazgatói állásától, s visszaruháztam az eddig reám bízott tisztet föl-jebbvalóm kezébe. Sajnos, nem adatott meg nekem az alkalom, hogy azon helyről, amelyen közel három évig iparkodtam és dolgoztam, elbúcsúzzam Budapest főváros

közönségétől, mely törekvéseimet olyannyira előzékenyen méltányolta és a Kir. Opera személyzetétől, mely híven és buzgón állt oldalammal.” S hogy miért is nem? Mert a korabeli feljegyzések és írások szerint, az akkori intendáns, gróf Zichy Géza olyan hatalmat és jogkört kapott, amellyel művészi ügyekbe is beleszólhathott. Így aztán a kétségtelenül nehéz és öntörvényű, de érzékeny és művészi szabadságához fanatikusan ragaszkodó személyiségnek tartott alkotó csak a sajtó útján köszönhetett el. S tegyük hozzá, nem járt másként Nikisch Artúr sem, aki ugyan túlélte Zichy grófot, ám Nopcsa kormánybiztos idejében kényszerült távozni. Az ok hasonló volt. Történeteink a XIX. század utolsó két évtizedében játszódtak. Akkoriban, amikor az újságok hatalmas operaházi botrányokról szóltak, a dalszínházzal kapcsolatos országgyűlési interpellációktól volt hangos a köz-

azok nem öltöttek konkrétan szerződésben formát. Mert ha a vezetőség megkeresett egy dízlettervezőt, és az elkészítette a dízletterveket, időt és munkát fordított a Magyar Állami Operaházra, ez a nemzetközi jog szerint akkor is egy érvényes szerződés, ha nincs írásba foglalva. Ugyanez érvényes a 2012-re felkért énekesekre is, akiknek a fellépését ráadásul meg is hirdettük, tehát a közönség a bérleteket annak tudatában vette meg, hogy a következő évadban az adott előadáson ez és ez fog énekelni. A fő probléma, hogy ennek a helyzetnek nincs törvényesen garantált megoldása, mivel nem tudunk 2012-re kötelezettségeket vállalni, mert nincs rá jogi lehetőségünk.

I *Hogy működött mindez a háború előtt, amikor az Operaház és a Nemzeti Színház volt a két államilag finanszírozott intézmény?*

– A lényeg az, hogy akkoriban még társulati színházban gondolkodtak. A társulati színházban nincs probléma, mert be vannak töltve azok az állandó funkciók és feladatok, amivel működtethető a repertoár. Annak idején a színház állandó rendezői, díszlet- és jelmeztervezői dolgoztak valamennyi produkcióban. Ez így megoldható lenne, de akkor ne várjunk el nemzetközi színvonalat. Ha ugyanis részt akarunk venni a nemzetközi vérkeringésben, akkor

nemcsak a legjobb énekeseket kell megtalálni, hanem a legjobb rendezőket, legjobb dízlettervezőket is. Akik nem szívesen jönének el a Magyar Állami Operaházba állandó munkakörbe, hiszen – még ha magyarok is – akkor is szeretnék rendezni más színházakban, vagy akár külföldön is. A világ elfordult alólunk, nagyobb lett a piac és megváltozott a piac szerkezete is, mi viszont megmaradtunk a régi szellemben. Ha szigorúan közalkalmazotti színház lennénk, és szigorúan csak közalkalmazottakat engednénk a színpadra – amely létszám már az előző vezetés alatt sem haladta meg a 10-20 százalékot –, akkor ma működésképtelen lenne a színház, hiszen a többi fellépő művész mind vendégművész, még ha magyar, akkor is. Ráadásul ilyen módon már velük sem lehet szerződni, és őket sem köthetem meg. Nem mondhatom például Kiss B. Attilának, vagy Fekete Attilának hogy 2012 februárjában legyen kész arra, hogy a budapesti Operában énekel, mert nem tudok nekik szerződést adni. Ha pedig nem tudok velük szerződni és ők időközben jobb ajánlatot kapnak, akkor nyilvánvalóan azt fogják elfogadni.

I *Abogy egyébként a közalkalmazotti státuszban lévő énekesek is a jobb ajánlatot preferálnák a budapesti fellépés ellenében...*

élet, viharos viták és bérharcok folytak. Hogy mindez rombolta az operajátszás hiteletét? Valószínűleg igen.

Telt, múlt az idő, jöttek jobb, s rosszabb korszakok, tény, az Operaház sosem volt híján az intrikának, a belső villongásnak, egymás meg nem értésének. De ugyanígy tény, a nagyok, s voltak szép számmal, karnagyok, rendezők, énekesek és balett-művészek mégiscsak elismertséget adtak a magyar operakultúrának. Ybl színházában jelen lenni, rangot jelentett.

Persze nem titok, alig volt pillanat a Ház immár 127 éves története során, amikor a fent említett belső harcok megálltak volna, akár csak lélegzetvételnyi időre is. Ne lettek volna elégedetlenek, meg nem értettek, olyanok, akik ahelyett, hogy magukra, képességeikre, a szakmai munkára figyelnek, inkább kicsinyeskedve, furkálódva a másokra acsarkodtak. Az nem Operaház lett volna – mondják a Ház jó ismerői. Nyugtalanító történe-

tek, személyeskedő viták kísérték a hetvenes évek végén, a nyolcvanas években is az Operaház útját, szenvedélyek csaptak össze időről időre a felszínen is, a mélyben is.

S ahogy közeledünk napjainkhoz, egyre nehezebb nem azt érezni minden ismétlődik, ha nem is ugyanúgy, ha nem is ugyanaz, de mégiscsak az egymást gyilkolás, az áskálódás, a rágalmozás, a levelezgetés, az ártó szándék nem csitul. A nyugalom ideje még mindig nem jött el, tán nem is jön. Kísért a múlt. Valami végérvényesen elomlott.

Mert nem is az a baj, hogy a miniszter nem dönthet, s a „mindenekfölött álló” szomszéd minisztérium közigazgatási államtitkára utasítja rendre. Nem az a baj, hogy miniszter és kulturális ügyekért felelős államtitkára véleménye nem egyezik. Nem az a baj, hogy a miniszteri biztostól úgy látszik, nem lesz főigazgató. Még talán az sem baj, ami valójában nevetségesnek tűnik, hogy nálunk még az Operaház igazgatói kinevezé-

a pályázatok elbírálása anélkül történt meg, hogy a jelentkezőket meghallgatták volna, és hogy a posztra ugyancsak aspiráló Horváth Ádám miniszteri biztos nyolc hónapnyi munkáját a minisztérium érdemben vizsgálta és véleményezte volna. Meggyőződésünk, hogy ha ez megtörténik, az Operaházban nem folytatódhat a múlt.

A demonstráció szervezését végül azért állítottuk le, és napoltuk el, mert értesültünk arról, hogy a megítélésünk szerint elhamarkodott miniszteri döntést felülbírálták, és ügyünket a kormány napirendjére tűzi.”

2011. JÚNIUS 3. 7óra7 „Folytatódik a belső harc a Magyar Állami Operaházban. A 7óra7 információi szerint aláírásgyűjtés zajlik az Operaház miniszteri biztosi feladatait ellátó Horváth Ádám operaénekes főigazgatói kinevezése érdekében. Ez annak fényében érdekes, hogy az Operaház közalkalmazotti tanácsának elnökét az irányában bizalmatlanságot kifejező 271 aláírás – és az elnökség többségének döntése – ellenére nem tudták leváltani, most viszont a Horváth Ádám mellett állók döntöttek úgy: élnek ezzel az eszközzel.”

2011. JÚNIUS 3. MTI: „Felajánlotta lemondását a nemzeti erőforrás miniszternek Horváth Ádám, a Magyar Állami Operaház szerdán kinevezett főigazgatója. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium tájékoztatása szerint Réthelyi Miklós pénteken közös megegyezéssel, június 3-ai hatállyal szüntette meg Horváth Ádámnak az Operaház főigazgatói munkakörére szóló munkaviszonyát. Ezzel Horváth Ádám

séhez is legalább a miniszterelnök kell. Hanem az a baj, s ez igazán komoly baj, hogy mialatt a hatalmi huzavona folyik, mialatt a jelöltek egymás följelentgetésével, leleplezésével foglalkoznak, az operajátszás hitelét veszti. Ugyanis nincs, aki az érdemi ügyekre, magára a művészetre figyeljen. Nincs, aki a művészekkel, az előadásokkal, a műsorral, a napi gyakorlattal foglalkozzék. A Házzal és a másik házzal, az Erkel Színházzal. Ki törődik a Magyar Rádió Zenei együtteseivel, amelyeknek végre rendeződhetett volna rezidens státuszukkal áldatlan sorsuk, vagy azokkal a zenekarokkal, amelyeknek a tervek szerint koncertlehetőség adott volna az Erkel? Kit érdekel, ha arról szól csak a történet, kinek van felhatalmazása arra, hogy kinevezze a dalszínház főigazgatóját, s megszabja jogait? Akárcsak évtizede a Nemzeti Színházét, akárcsak százhusz esztendeje az Operaházét...

Kísért a múlt!

(zk)

OPERA

– Így van. Emiatt egy állandó ördögi körbe kerülünk, aminek az alapja, hogy a fenntartó részéről nincsenek tisztázva az Operaház folyamatos működéséhez szükséges alapvető rendelkezések.

I *Azért vannak olyan bangok, amelyek meglehetősen erősen továbbra is a társulati színház létjogosultsága mellett érvelnek. Gondolom, ezek a bangok elsősorban azok közül kerülnek ki, akik az intézmény tagjaként meglehetősen védettséget élveznek, és esetleg nem kell megméretetniük egy nagyobb léptékű közegben.*

– Pontosan ez a helyzet: a társulati színház mellett én még nem hallottam olyanokat érvelni, akik ne lettek volna a társulat tagjai, vagy nem szeretnének azzá válni.

I *Megoldást jelentenének-e a hosszabb távú szerződések? Arra gondolok, hogy egy ma nemzetközileg is jegyzett magyar énekes szívesen elkötelezné-e magát mondjuk öt évre a Magyar Állami Operaházhoz?*

– Azok az énekesek, akiknek elsődleges érdekük, hogy minél szabadabbak legyenek, azok nem írnának alá semmilyen távra szerződést, mivel szeretnék eldönteni, hogy adott időszakban ráérnek-e vagy sem. Azok érdeklődnek a hosszabb távú szerződések iránt, akik a karrierjük elején vannak, vagy akiknek már nem megy annyira a székér...

I *Ön szerint milyen egészséges kompromisszumot lehetne találni a Magyar Állami Operaház esetében szabadúszó művészek és a rövid, illetve hosszabb távú szerződésekkel foglalkoztatott énekesek arányát tekintve?*

– Úgy gondolom, hogy nem kell kitalálni az Operaház működését. Világszerte ugyanis nagyon jól működő operaházak vannak, amelyek elég gazdaságosan képesek működni, mivel rá vannak kényszerítve. Elég csak Németországra tekinteni, ahol a nagyvárosokban gyakorlatilag világszínvonalon repertoárszínházak működnek, vagyis a miénkhez hasonló struktúrában. Ott van húsz magánénekes, akiket kisebb, illetve közepes szerepekre alkalmaznak. Mindez nem jelenti azt, hogy ők ne lennének nagyszerű énekesek. Ők is alkalmasak arra, hogy elénekeljenek egy-egy főszerepet, amelyet rendre meg is kapnak. Ugyanakkor nem álmodnak arról, hogy valaha is ők fogják vinni a prímet. Tisztában vannak azzal, hogy szükségük van arra az öt-tíz évre, ameddig egy ilyen nagy színházban dolgozhatnak. Amennyiben megfelelő színvona-

lon és jól működnek, akkor innen kilépve ők már megfelelő biztonsággal fognak egy saját szabadúszó karriert folytatni. Ez ma a nyugati énekes modell. Erre természetesen a magyarok jogosan érvelnek azzal, hogy az ottani szabadúszó karriertől lehet annyi jövedelmet teremteni, ami megbízható életszínvonalat garantál a későbbi évekre is. Ez ma Magyarországon valóban nincs, bár azok a magyar énekesek, akik bekerültek a nemzetközi vérkeringésbe is, azért tudnak olyan jómódban élni, ami megteremti számukra azt a biztonságot, ami a későbbi nyugdíjas évek alapját jelentheti. Én ebben hiszek, hogy ezt Magyarországon is meg lehetne valósítani. Az viszont igaz, hogy azok az énekesek, akik a közalkalmazotti jogviszonyból kerülnének utcára, azok maholnap jelentős életszínvonal eséssel szembe-sültnének. Ami egyrészt természetesen nagyon igazságtalan, másrészt azok akik sohasem tudtak bekerülni az Operaház védőhálójába, úgy mint azok a munkanélküliek, akik elveszítették egyéb munkahelyüket, azok ma ugyanúgy nyomorognak azért, mert nem tudnak hol elhelyezkedni. Éppen ezért úgy gondolom, hogy ezt a problémát nem feltétlenül szociális alapon kellene kezelni.

I *És mi a helyzet a zenekarral, a kórus-sal és az egyéb szakmákban foglalkoztattakkal?*

– A zenekar, a kórus és a műszakkal együtt az egész világon közalkalmazotti, vagy valamilyen más, hasonló biztonságot jelentő státuszban dolgozik. Úgy gondolom, hogy szükséges is, hogy a színháznak legyen egy ilyen háttere. Ugyanakkor a műszak megint csak kérdéseket vet fel, ugyanis a műszak foglalkoztatására évtizedek óta megint csak nincs jó megoldás. Egy ilyen színházban olyan mennyiségű műszaki feladat van, amit egy bizonyos létszám alatt nem lehet megoldani. Külföldön éppen annyi műszaki szakembert foglalkoztatnak, hogy adott idő alatt, az adott létszámmal minden feladat biztonságosan elvégezhető legyen. A munka ott sem kevesebb. Magyarországon ezzel szemben úgy van megoldva a kérdés, hogy mindenki iszonyatos túlórák mellett, éjszakai pótlékokkal kiegészítve lássa el ezt a munkát úgy hogy az működőképes legyen, csak horribilis összegekért. Tehát amit a színház ma a műszaki személyzetre költ, az jóval több annál, mint ha megduplázná a műszaki állományban foglalkoztatottak létszámát, és fizetné utánuk a közalkalmazottak után járó járulékokat. Hisz a túlórák után mind külön díjazást

miniszteri biztosi kinevezése is megszűnt. Az Operaház főigazgatói posztjára történő kinevezés módjáról a június 7-ei kormányülésen döntöttek. Addig Mozsár István jelenlegi ügyvezető igazgatót bízzák meg a dalszínház vezetésével – olvasható a tárca közleményében. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium tájékoztatása szerint a jövő keddi kormányülésen értékelik az operaház helyzetét, finanszírozását és vezetését. Horváth Ádámnak beszámolót kell készítenie a kormányülés elé."

2011. JÚNIUS 7. Népszabadság: „A mai kormányülésen – az előzetes terveknek megfelelően – meghallgatták Réthelyi Miklós miniszter jelentését a Magyar Állami Operaház helyzetéről, finanszírozásáról és vezetéséről. Hogy a jelentés egyes megállapítására Orbán Viktor miniszterelnök hogyan reagált, arról egyelőre nem szivárgott ki információ. Munkatársunkat a kormányzati kommunikációért felelős államtitkárság részéről úgy tájékoztatták: a KIM június 1-jén kiadott közleményéhez képest nem született új kormánydöntés az Operaház főigazgatójának személyéről. Ezt a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának sajtóosztálya is megerősítette. Forrásaink a hét elején azt mondták: Szócs Gézának „rendkívül nagy a befolyása”, és várhatóan úgy alakítja a pályázati eljárást, hogy a kulturális államtitkár favoritja, Harangozó Gyula legyen a befutó Réthelyi kizemeltjével, a főigazgatónak kinevezett, majd posztjáról pár nap múlva lemondó Horváth Ádámmal ellentétben.

Feltehetően újabb pályázatot kell kiírni majd a poszt-ra. Május 11-ig várták ugyanis a dolgozatokat, és az előadó-művészeti törvény szerint a benyújtási határidőt követő harminc napon belül kell eredményt hirdetni, ami pénteken le is jár. Mivel a téma a legközelebbi kormányülésen, azaz jövő kedden kerül újra napirendre, így a határidőt jócskán túllépi, így vélhetően a pályázat eredménytelen lesz.

Addig is: a mémök-menedzser Mozsár István megbízott ügyvezető igazgató irányítja az Operaházát, megbízatása a pályázat eredményes lezárásáig, legfeljebb 2011. június 30-ig szól."

2011. JÚNIUS 8. Népszava: „Három hónapja megküldte a Magyar Állami Operaház gazdálkodásáról szóló több száz oldalas jelentését Horváth Ádám, volt miniszteri biztos az intézmény felügyelő Nemzeti Erőforrás Minisztériumnak és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnak. A jelentés számos gazdasági üggyel kapcsolatban felvetette a hűtlen kezelés gyanúját – olvasható szerdán az index.hu internetes híroportálon. Több mint egymillió forintnyi visszaélésgyanús ügyet gyűjtött össze a Magyar Állami Operaház gazdálkodásában Horváth Ádám volt miniszteri biztos. Horváth a problémás szerződésekről egy csaknem hatszáz oldalas jelentést állított össze, amelyet a további vizsgálatok érdekében megküldött az illetékes minisztériu-

kell fizetni, az éjszakai műszak után szintén külön pótlékok vannak, így fordulhat elő, hogy az Operaházban a legjobban kereső emberek között – a vezetőket is beleértve – műszaki dolgozók is vannak. A legközelebbi savonlinnai turnénkon például a műszaki dolgozók körülbelül a két-háromszorosát keresik, mint a zenekari zenészek, akik sokkal nagyobb követelményeket támasztó felkészültség és sokkal szigorúbb megmértetés alapján kerültek kiválasztásra.

■ Az Előadó-művészeti törvény ezen nem változtatott?

– Az Előadó-művészeti törvény ezen nem nagyon tud változtatni, mivel ehhez az szükséges, hogy elfogadják például azt a tényt, hogy több színpadi munkásra van szükség, tekintve, hogy egy adott feladat elvégzése nem lehetséges egy bizonyos létszám alatt. Két műszakot kell létrehozni, egy délelőtti és egy estit, hogy ne kelljen annyi túlórapénzt fizetni. Ilyenkor ugyanis azt mondják, hogy nincs elég ember, mert kevesebb pénzért nem vállalják az emberek a túlórákat. Én viszont ilyenkor elgondolkozom azon, hogy a műszaki személyzet a külföldi színházakban nagyon kulturált emberekből áll. És ha arra gondolok, hogy Magyarországon egy tanárember örül ha nettó százezer forintot haza tud vinni havonta, akkor az a fizetés, amit az Operaházban műszaki alkalmazottként keresne, nagyon sok embert készítené arra, hogy meggondolja, hogy ez tulajdonképpen egy nagyon kulturált, nagyon jó állás, ami ugyan rengeteg fizikai feladattal jár, de ez mind megoldható, és mindenki nagyon büszke lehetne arra, hogy ő a Magyar Állami Operaházban dolgozik. És lehet, hogy akkor az is előfordulna, hogy színváltásokkor nem folyamatos hangos káromkodás és csapkodás hallatszana a függönyök mögül, hanem azok az emberek, akik egy ilyen produkcióban részt vesznek, felfogják azt, hogy ők vannak a színházért és nem fordítva. A közönség ugyanis nem azért fizet 10 000 forint körüli jegyárakat, hogy a káromkodást hallgassa hátulról, miközben a díszletelemeket csapkodják a földhöz. Úgy gondolom, hogy itt is nagyon nagy szemléletváltásra lenne szükség. Vagy ott vannak például a műhelyek, ahol valóban a legkiválóbb és legválogatottabb művészek, illetve szakemberek dolgoznak, de ha nem tudjuk megoldani a folyamatos finanszírozását a fenntartó részéről, akkor felmerül az a kérdés, hogy nem szabad saját műhelyeket tartani, hanem az egész tevékenységet ki kell szervezni. Az a vállalkozó ugyanis, aki a munkát megkapja, már eleve számol vele, hogy mondjuk,

szeptember előtt nem tudjuk kifizetni, hiába végezte el már márciusban a munkát.

■ Ebben az esetben azonban valószínűleg minden munkára tendert kell majd kiírni, hiszen ha az adott feladat elér egy bizonyos összeghatárt, akkor a vonatkozó törvények értelmében közbeszerzési eljárást kell lefolytatni.

– Igen. Sajnos az Operaházban is lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy mindent agyon kell szabályozni ahhoz, hogy bízni lehessen az emberek jóindulatában, hogy ne éljenek vissza a lehetőségeikkel. De nem lehet úgy élni, hogy állandóan mindenkiről azt feltételezzük, hogy gengszter. Egyszer végre el kellene jutni odáig, hogy odafigyelve, de megbízva az emberekben, hogy a munkájukat a leghatékonyabban végzik, és végre el kellene hinni azt, hogy tendereztetés nélkül is működtethető egy országos intézmény. Sokkal olcsóbb lenne minden.

■ Mindaddig, amíg a korrupció mindenből ennyire mélyre leszivárog, addig szerintem lehetetlen ezt a bizalmat helyreállítani.

– Az igazság az, hogy a bizalmatlansággal is ugyanaz a helyzet. Az emberek nagyon ügyesek. Nálunk például megfigyelt tendencia volt, hogy a tendernyertes szolgáltató által szállított anyagokat rendszeresen elvitték egy magáncéghez, mivel a már említett időhiányból eredően a saját műhelyeink már nem tudták volna a jelmezeket és a díszleteket időben elkészíteni. A magánműhelyből visszaérkezett a késztermék, és a legyártott termék nem ugyanabból az anyagból készült, mint amit mi tendereztettünk. Viszont kénytelenek voltunk külső műhelyre bízni a munkát, mivel maga a tendereztetési eljárás olyannyira időigényes, hogy mire eredményt tudunk hirdetni, addigra már szinte nem marad idő a gyártásra. Természetesen vannak korrupciógyanus ügyek is, amelyeket folyamatosan vizsgálunk és igyekszünk bizonyítani, de mindaddig, amíg nem tudjuk száz százalékosan biztosítani az Operaház működéséhez szükséges feltételeket, addig nem is kérhetünk mindent számon. Ugyanakkor azt is hangsúlyozni kell, és ez nagyon fontos, hogy a Magyar Állami Operaház hosszú évek óta azért működik, mert rendkívül sok hiteles, az operajátszás, illetve a magyar operajátszás iránt elkötelezett, azért lelkesedő, és azért mindent megtenni képes ember dolgozik benne. Nélkülük az Operaház már évtizedekkel ezelőtt bezárhatta volna a puit.

Kaisinger Rita

moknak. A jelentés három hónapja elsüllyedt a minisztériumi fiókokban – állítja a hírportál... „A miniszteri biztos talált olyan pénzügyi szabálytalanságokat is, amelyek egyik riválisának, a főigazgatói posztra szintén pályázó Harangozó Gyula tevékenységére vonatkoztak. Harangozó a balettkar igazgatójaként minden vendégművészt és korrepetitort egy Paul Szilard Production nevű New York-i cégen keresztül hozott Magyarországra. A gázsit a cég bécsi számlájára utalta át a pesti operaház, ám Harangozónak rendelkezési joga volt a cég bécsi számlája felett. További furcsaság, hogy esetenként – a szerződések szerint – nem a művészek kapták meg közvetlenül a nekik járó napidíjat, hanem azt készpénzben egy magyar nő vette fel helyettük rendszeresen. A hírportál úgy tudja, hogy ez az ügy pénteken a minisztériumban is téma volt, amikor Horváth Szócs Géza vezetésével váratlanul beszámoltatták miniszteri biztos tevékenységéről. Horváth éppen lemondott két nappal azelőtt kapott főigazgatói posztjáról. Réthelyi miniszter múlt szerdán adta át a kinevezést annak ellenére, hogy a kulturális államtitkár nem támogatta a döntést.”

2011. JÚNIUS 7. MTI: Tizenegy Kossuth-díjas alkotó és előadóművész írt levelet Orbán Viktor miniszterelnöknek annak érdekében, hogy szülessen mielőbb döntés a Magyar Állami Operaház főigazgatói posztjának ügyében. A levelet Marton Éva énekesnő és férje, Marton Zoltán juttatta el péntek este az MTI-hez.

A levél aláírói között van Szokolay Sándor zeneszerző, Markó Iván táncművész, Szakcsi Lakatos Béla zeneszerző-zongoraművész, Szinetár Miklós, a Magyar Állami Operaház tiszteletbeli főigazgatója, Rost Andrea énekesnő.

Mint írják: megdöbbenéssel tapasztalják, hogy a Magyar Állami Operaház főigazgatói pályázatának lezárta és elbírálása után még mindig nem született meg a döntés. „Mi senki ellen nem kívánunk szót emelni, csupán a jogszerűség alapján hozandó döntés mellett fogalmazzuk meg újra mondanivalónkat!” – írják.

Ugyanakkor megjegyzik: „Szeretnénk hangot adni annak, hogy nagyon sok jóérzésű ember aggódva szurkol Horváth Ádámnak.”

Majd azt kérik a miniszterelnöktől, hogy „támogassa az operaházi főigazgatói pályázatot elbíráló szakmai bizottság döntése alapján Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter döntését.”

Azzal érvelnek „nagyon fontosnak tarjuk, hogy dal-színházunkban a megkezdett munka folytatódhasson, és a Magyar Állami Operaház újra a magyar kultúra nemzetközileg elismert ékkövévé váljon”.

„A Liszt-évben nem kerülhet lehetetlen helyzetbe a Zeneakadémia”

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (LFZE) és a Liszt Ferenc téri épület – a köznapi szóhasználatban a Zeneakadémia – dolga történelmileg elválaszthatatlan egymástól. Ma azonban kénytelenek vagyunk kicsit szétszálazni mindazt, ami egyébként magától értetődően összetartozik. Batta András rektor és tanácsadója, Devich János világítja meg, mi minden adódik e kettősségből.

I Friss és nem évülő hírrel kezdhetjük a beszélgetést, megérkezett a kért miniszteri megbízott. Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter Bányai Miklóst delegálta az LFZE-bez. Az előzmény: A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem vezetői májusban kezdeményezték, hogy a tárca nevezzen ki miniszteri biztost az intézmény élére a rendkívüli pénzügyi helyzet kezelésére. Török László főigazgató ekkor benyújtotta lemondását. A Zeneakadémia finanszírozásából korábban 228 millió forintot zárolt a fenntartó NEFMI.

BATTA ANDRÁS: Üdvözlöztük a megbízott kinevezését, tudjuk, hogy műszaki és közgazdasági végzettségű szakember. A tárca közleményében az áll, hogy „feladata lesz többek között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rekonstrukciós munkálatainak figyelemmel kísérése”. Arra számítunk, a „többek között” annyit is jelent, hogy folyamatosan tájékoztatja a négy „gazdánkat” a Zeneakadémia anyagi helyzetéről, működéséről és segít annak a nehéz pénzügyi szituációnak a megoldásában, amivel egyedül nem tudnánk megbirkózni. Nyilvánvaló, a négy tárcanak össze kell fognia azért, hogy a Zeneakadémia a Liszt-évben ne kerüljön teljesen lehetetlen helyzetbe. Bár hozzáláttunk a válság mérsékléséhez, éreztük, az igazán égető problémákat belülről nem tudjuk megoldani, kell egy kapcsolattartó a négy tárcahoz...

I Nem sokan tudják, melyik ez a négy minisztérium.

B. A.: A NEFMI oktatási államtitkársága a fenntartó, de művészeti intézmény lévén, a kulturális államtitkársághoz is kapcsolódunk egy-egy zenei program ügyével. A re-

konstrukció okán a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a másik, a harmadik a folyó pénzügyi helyzetet kezelő Nemzeti Gazdasági Minisztérium továbbá a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium a fő ellenőrző, illetve összehangoló.

I Az égető problémáknál tartottunk...

B. A.: Az egyik az elvonás következményeként a pénzügyi ellehetetlenülés fenyegetése. A problémát súlyosbítja, hogy a zárolástól függetlenül is nehéz periódusba kerülünk, hiszen a Zeneakadémia nagyterme zárva van, nincs bevételünk koncertrendezésből, ellenben tantermeket és irodákat kellett bérelnünk. Ez plusz költséggel járt. A másik és szorosán idekapcsolódó gond a felújítás csúszásának a kérdése. Szeretnénk, ha a megbízott tudatná a felelős minisztériumokkal és a közvéleménnyel, nem a mi hibánk, hogy ilyen sokáig húzódott a rekonstrukció startja. Bízom benne, hogy az ő egyetértésével és közreműködésével köthetjük meg június végén a kivitelezői szerződést. És végre beléphet az első mesterember a Liszt Ferenc tér 8-ba.

I Idézzük fel: a Zeneakadémia rekonstrukciójának sürgőssége már 2002 táján felvetődött. Az volt az elképzelés, hogy 2004-ben a Művészetek Palotája megnyitásával egy időben zárjon be a Zeneakadémia, és ez utóbbi, 2007-re az épület megnyitásának 100. évfordulójára készüljön el. Am a Műpa megnyitása késett, a felújításra szánt pénz pedig elfogyott. Szerencsére európai uniós pályázattal sikerült olyan támogatást szerezni, ami a közel 11 milliárd forint értékű projektet kivibetövé tette. Az EU-s finan-

ANYAGI NEHÉZSÉGEK, ELHÚZÓDÓ FELÚJÍTÁS

Éppen egyik alapítója, első tanára, s elnöke, Liszt Ferenc születésének 200. évfordulóján került nagyon nehéz anyagi helyzetbe a Zeneakadémia. Az épület felújítása pedig még el sem kezdődött...

A Zeneakadémia nehéz helyzetéről először a Magyar Nemzet adott hírt, 2011. március 29-én, a lap birtokába került ugyanis egy március 24-i keltezésű levél, amelyben Batta András, az intézmény rektora tájékoztatja kollégáit a kialakult helyzetről és a március 22-i szenátusi ülésen meghozott döntésekről.

„A dokumentum szerint az intézmény helyzete rendkívül rossz, amit a rektor szerint a tavalyról maradt hiány, a 228 millió forintos zárolási kötelezettség, valamint elsősorban a közoktatási normatívákból származó, százmillió forintos visszafizetési kötelezettség együttes hatása idézett elő. A rektor levelében nem nevesíti, hogy mekkora hiány keletkezett, és arról sem számol be, hogy miért kell mintegy 100 milliót visszafizetni az államnak. Ilyen eset általában akkor szokott előfordulni, ha egy intézmény jogtalanul vesz igénybe támogatást. Batta levele szerint a súlyos anyagi gondok miatt elkerülhetetlen egy 150 millió forintos egyenlegjavító lépéssorozat bevezetése, amely 75 millió forintot von el az egyetemi oktatástól és a kulturális funkcióktól, 50 millió forintot a középiskolától és 25 millió forintos minusszal sújtja az úgynevezett támogató területeket. A megszorítás jegyében július 1-jétől a jelenlegi 15 helyett 7 tanszék működik majd az intézményben.” – írta a lap. – „Megszűnik például az önálló zongora, a zeneszerzés, a karmester, illetve karvezetés, valamint az egyházzenei tanszék. Szeptembertől 25 százalékkal csökken a hallgatók főtárgyának képzési ideje, a jelenlegi heti 120 perc helyett csupán 90 percet fordítanak majd a képzésükre. Ezenkívül a kamarazene tantárgy keretében ösztöl nem oktatathatók duók (a kétszemélyes formáció szükséges például a négykezesek és a szonáták eljátszásához), csupán triók vagy annál nagyobb formációk. Változások állnak be az alkalmazott szakemberek területén is: a kötelező zongoraoktatásba a jövőben bevonhatják a doktorandusz-, esetenként a mesterképzésben részt vevő hallgatókat is. Ugyanezt alkalmazhatják a zenetörténet, illetve a zeneművészet, sőt egyes szakspecifikus tantárgyak oktatása során is. Az egyetemhez tartozó Bartók Béla Zeneművészeti Szak-középiskolában az óratervi háló megváltoztatásával, a jelentősen alulfinanszírozott tanulók státuszának megszüntetésével, a dolgozók részmunkaidős vagy óradíjas foglalkoztatásával kívánják megvalósítani az 50 millió forintos kiadás-csökkenést. A tervezett intézkedések minden bizonnyal óraszámcsökkentést, létszámléépítést, valamint fizetéscsökkentést takarnak.”

„Egyetlen stúdió sem szűnik meg”

A lapban jelentekre reagálva egy nappal később, március 29-én a rektor azt nyilatkozta az MTI-nek, hogy nem gázdálkodtak felelőtlenül, hanem egyszerűen kevés a támogatás, hiszen a szaktárca évről évre szűkítette a Zeneakadémia büdzséjét. Az intézményt 100 milliós visszafizetési kötelezettség is terheli, ami a Bartók Konzervatórium normatív támogatásából adódott.

szírózás kötöttségei viszont nem porgették föl a folyamatot.

– A közbeszerzési eljárások garmadát vitte végig a projektiroda, a legutóbbit az egyik induló megtámadta, a jogi procedúra újabb több hetes késést okozott. Úgy látjuk június végével ennek is vége, indulhat a munka. Amit pedig az egyik napilap kifogásolt, hogy a szervezeti rajzon miért nálam, egy zenetörténésznel futnak össze a szálak, arra azt kell mondanom, igenis a rektor víziója számít, ő tudja, mit szeretne ezekben az épületekben, milyen oktatási struktúrát képzel el. A megvalósításhoz szakemberek állnak rendelkezésre. A projekt iroda, része ugyan a Zeneakadémiának, de több speciális külső szakembert – csupa profit – foglalkoztat. Ez egyébként olyan nagyságú és sűrűségű, sokrétű projekt, amihez egyetlen ember nem érhet. Olyan nincs, aki az uniós bürokráciában és a műszaki kérdésekben is egyformán járatos, ezt a munkát csak teamben lehet végezni.

■ Épületeket említett.

B. A.: Igen, mert jó hírt is közölhetek: úgy látjuk, hogy a Feszli Frigyes által emelt, csodálatos Wesselényi utcai ház átépítése július közepére a finisbe ér, hamarosan kezdhetünk költözni! Ezt az épületet pluszként kaptuk, hogy valóban a zenei felsőoktatás európai központját alakíthassuk ki az Egyetemből. Kifejezetten oktatásra, illetve gyakorlásra szánt szobák lesznek benne, stúdióval és multimédiás teremmel, huszonegyedik századi felszereléssel. Ha mindent száz százalékgig nem is old meg az épület, de rengeteget segít majd.

■ Hogyan változik az oktatás?

DEVICH JÁNOS: Nagyon sok mindent átalakítottunk – az egyetem szenátusának jóváhagyásával – annak az érdekében, hogy ez a súlyos anyagi veszteség valamilyen módon csökkenjen. Bizonyítani akartuk a fenntartónk irányába, hogy mi mindent megtecsünk, és nem vagyunk büntethetők azért, mert az egyébként kiválóan működő Zeneakadémia ilyen helyzetbe került. Tanszéki összevonásokat, órastruktúra átalakításokat vezettünk be, lényegesnek minősíthető személyi következtetéseket vontunk le. Az eredmények természetesen csak az új tanévtől mutatkozhatnak meg igazán. Valljuk meg őszintén, hogy az utóbbi évtizedekben a Zeneakadémia oktatói és hallgatói apparátusa kissé földuzzadt. Szeretnénk mindazt

a felbecsülhetetlen és unikális értéket, amit az elődök ránk hagytak, és amire annyira büszkék vagyunk, feszesebben, tömörebb struktúrában tanítani.

■ Az oktatás minősége nem sérül?

D. J.: A leghatározottabban merem mondani: nem. Persze jó néhányan fognak panaszkodni, mert valamit változatlanul hagyni, változatlanul folytatni a legegyszerűbb. De valamit új elképzelésekkel, új tervekkel, friss koncepcióval, korszerű világszemlélettel kezdeni, az rendszerint sokaknak nincs ínyére. Számptalan külföldi példát tudok felhozni. Hogy mást ne mondjak, alig találni egyetemet a nagyvilágban, amelyben heti két főtanszak órát adnak hangszeres hallgatóknak. Mi is redukáltuk a főtanszak órák tartamát 120-ról 90 percre, amit több kollégánk nem éppen kitörő örömmel fogadott. Pedig ők is tudják, és a tapasztalat azt mutatja, hogy az a hallgató, aki tehetséges, ide való, az felnőtt mód gondolkodik, egyedül is úgy tud tanulni és gyakorolni, ahogy egy felnőtt ember képes. Tulajdonképpen nem is igaz, hogy 30 perccel kevesebbet kap, hiszen egy teljes és hagyományos főtanszak órát abszolvál, amikor a tanár csak vele foglalkozik. A másik 30 percet egy úgynevezett közös órán kapja, amikor többen vannak együtt. Abból a 60 percből 30 csak rá jut, de a másik 30-on is jelen lehet, hallhatja, hogy a társai hol tartanak, amiből ugyancsak rengeteget okulhat. Emlékszem a saját növekedék életemre, Zathureczky Edénél, Friss Antalnál kedden és pénteken délután kettőtől este nyolcig volt hegedű, illetve cselló óra. Nem volt olyan, hogy kettőtől háromig ikisz vagy ipszilon jön csak mindannyian együtt voltunk. Ily módon kezdtük tehát racionalizálni a költségeinket, mert a kiadásaink csökkentése elkerülhetetlen. A kamarazene oktatás sem sérül. A kamarazene tanszék ugyan más struktúrában működik tovább, de az órák szinte változatlanul megvannak.

B. A.: A Weiner-hagyatékot a Zeneakadémia kezeli, ezáltal teremthetünk egy plusz lehetőséget: a Weiner szellemében történő kamarazenei oktatásra lehet pályázni. Akik különlegesen tehetségesek, és akiket a tanárok is méltónak tartanak rá, plusz órákat vehetnek majd fel az alapítvány támogatásából. Működik a zenekari oktatás is, hetente kétszer, meghatározott időben van próba. Ugyan komoly nehézségek árán, minthogy nekünk nincsenek most alkalmas próbatermeink. A MÁV Szimfonikus Zenekar fanasztikus gesztust tett, a próbatermüket

Batta András leszögezte: egyetlen stúdió sem szűnik meg, minden hallgató tovább tanulhatja az eddig felvett tárgyakat. A tanszékek száma tényleg csökken, de a tanszokoké nem, úgy alakul át a szerkezet, mint a klasszikus egyetemi karokról lenne szó. Megmarad a billentyűs tanszéken a zongora, csembaló, orgona, ütős képzés. Kamarazene tanszék ugyan nem lesz, de minden tanszakon lesz kamarazenei oktatás. A tervezett régizene szak a nehéz helyzetben is elindul a vonós tanszéken belül, minthogy elsősorban a vonósokat érinti a specializáció. Ami a főtárgyi órák időtartamának mérséklését illeti, a rektor tapasztalata szerint ezek sehol a világon nem adnak hivatalosan heti 120 percet. Ez a Zeneakadémia sajátossága volt, amíg lehetett finanszírozni. Batta András ugyanakkor kiemelte: a jövőben meg kell határozni, hogy milyen alapszolgáltatásokat kell nyújtania a Zeneakadémiának. Külföldön is megfigyelt a hallgató a külön korrepetitorokat, a nyelvorákat. A normatív finanszírozás a művészeti képzésben életképtelen – vélekedett a Zeneakadémia rektora.

■ Olcsóbb beruházás

Batta András április 18-án, az Inforádió Arénájában a következőket mondta a Zeneakadémia felújításáról:

Megvan a szándék és a pénz is, de még nem kezdődtek el a munkálatok a Liszt Ferenc téren a Zeneakadémia felújításán. Az utóbbi két évben számtalanszor változott a közbeszerzési törvény, ráadásul a magyar bürokráciára ráarakódik az európai is – indokolta meg a késés okát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora, aki hozzátette: 10,5 milliárd forintos rekonstrukcióról van szó, ebből 9,5 milliárd uniós pénz, amelyre nagyon szigorú elszámolási szabályok érvényesek. Hangsúlyozta, hogy a közbeszerzési folyamat végtelenül bonyolult. Az eljárás első szakaszában meg sokkal magasabb összegekre érkeztek ajánlatok a kivitelezőktől, mint amennyit a költségvetésben terveztek. Ezt nem lehetett elfogadni, ezért új eljárást indítottak. Létrejött egy alkufoolyamat, amely most zárul le, és amelynek lényege, hogy mintegy fél milliárddal olcsóbb lesz így a beruházás. Batta András elmondta: 2012 decemberében adhatják át a felújított Zeneakadémiát.

■ Miniszteri biztos

Néhány nappal később, 2011. április 28-án kelt levélben Batta András rektor és Török László főigazgató levélben fordult Réthelyi miniszterhez, amelyben miniszteri biztos kinevezését kérték az intézmény élére, s ezzel párhuzamosan benyújtotta lemondását a főigazgató.

Néhány héttel később, a Magyar Nemzetben május 12-i számában pedig a következő sorok jelentek meg:

„Egyelőre nem döntött arról a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (Nefmi), Batta András rektor kérésére kinevez-e miniszteri biztost az anyagi gondokkal küzdő Zeneakadémia élére. A tárca lapunk érdeklődésére azt írta, mérlegelik a kérést. Leszögezik: zajlik az előkészítés, hogy az intézmény érdekeit legjobban szolgáló döntés születessen. A tárca elismerte, az utóbbi hónapokban ellenőrzést folytatott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, de az eredményről, az intézkedési tervről semmit nem árult el. Lapunk azonban egyetemi körökből úgy értesült: a Nefmi vizsgálata személyi felelősséget állapított meg a gazdálkodás ügyében, az eredmény összefügghet a Zeneakadémia vezetőinek miniszteri biztos kinevezésére vonatkozó kérésével és a főigazgató lemondásával.

■ Eredményes közbeszerzés

Egy nappal később, május 13-án a következőket írta a HVG az MTI híre alapján:

„Másodszori nekifutásra a négy ajánlattevő közül az A-L-S Konzorcium nyerte el nettó 4 milliárd 777 millió forinttal a Ze-

Bányai Miklós – életrajz

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium közlése szerint Bányai Miklós megbízása határozott időre, a rekonstrukciós beruházás jogerős használatbavételi engedély kiadásával történő befejezéséig, de legkésőbb 2013. december 31. napjáig.

Bányai Miklós feladata lesz többek között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tavalay kezdődött rekonstrukciós munkálatainak figyelemmel kísérése, valamint az esetlegesen felmerülő hiányosságok kivizsgálására vonatkozó javaslattevel.

Bányai Miklós 1971-ben diplomázott a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnök Karán, majd 1975-ben okleveles mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. A rendszerváltás előtt a Láng Gépgyár kereskedelmi igazgatója, majd az Ipari Minisztérium miniszteri biztosa volt, 1990 után az MHB-Daewoo Bank vezérigazgató-helyetteseként és a Magyar Befektetési és Fejlesztési Bank vezérigazgatójaként dolgozott.

használhatják a hallgatóink. Remek az együttműködés a Concerto Budapesttel is.

D. J.: Hosszú-hosszú idő után sikerül megállapodnunk a Magyar Állami Operaházzal is, az év végi operavizsgák visszakerülhetnek a dalszínházba. Ez a lehetőség sajnos az ideai vizsgára még nem vonatkozik, 2012 júniusában realizálódhat. Még egy fontos stúdiumot említek, a kortárs kamarazenét. Az ensemble játék látványosan előtérbe került az európai zenei életben és a fiatal muzikusnak naprakésznek kell lennie az új irodalomban. Nagy eredmény, hogy ősztől lesz régizenei képzés is. Ez a start óriási pillanat a történetünkben. Szép lassan kialakulhat egy közép-európai régizenei centrum, olyan nemzetközi hírű mesterek közreműködésével, mint Simon Standige vagy Malcolm Bilson.

B.A.: Vendégekkel, és a saját tanári karunkkal a Wesselényi utcában több kurzust szervezhetünk, ezek nemcsak a Zeneakadémia presztízsét, hanem a bevételeinket is növelhetik. E téren az anyagi kényszer az aktivitásunkat bizonyosan megnöveli.

I *A kényszerű albérlet nem fékezte a külföldi társintézményekkel fenntartott együttműködéseket?*

B. A.: Rendkívül büszke vagyok az EUfónia projektre, ami megmozgatta a környező országok zeneakadémiáit, és ami örömeinkre

folymatódik. 2012-ben Maribor lesz Európa Kulturális Fővárosa: a napokban kaptam levelet a ljubjanai rektortól, arról értesít, hogy az EUfónia-projektet befogadták a maribori EKF programba, mert érzik, milyen fontos, hogy a közép-európai közös kultúrkör a fiatal muzikusok munkájában is megmutatkozzék. Kocsis Zoltán zenei vezetői, karmesteri munkája a reveláció erejével hatott a 2011-ben létrehozott, soknemzetiségű együttesre. Másik gyümölcsöző és nagy távlatokat mutató kapcsolatunk egy dél-koreai magánegyetemhez köti a Zeneakadémiát, Daegu városban a Keimyung Egyetemet tiszteletre méltó, európai szemléletű vezető irányítja. Elindítjuk náluk a Kodály-programot, Falvai Sándor a Liszt-év keretében vezetett kurzust és adott koncertet. Nemes László tanár úr is nagyon sikeres kurzust tartott ott. Annyira lelkesek, hogy fuvalára, hegedűre is ki akarják terjeszteni az együttműködést. Nem adtuk föl ezeket a kiemelkedő jelentőségű ázsiai tervek. Rangos japán egyetemekkel ápoljuk a kapcsolatokat, a következő Budapesti Tavasz Fesztiválra egy ottani egyetemi zenekart szeretnénk meghívni Kobajasi Kenicsiro vezényletével. A hagyományos kapcsolatok az Erasmus ösztöndíj-rendszeren keresztül természetesen működnek az egész világban, csaknem hetven egyetemmel vagyunk ilyen módon kapcsolatban. Hadd mondjak két kuriózumot is: Szíriával alakult egy nagyon-nagyon érdekes nexus, ami sajnos a belső feszült helyzet miatt elakadt. Ugyanakkor beszélgetésünk reggelén telefonáltak Abu Dhabiiból, szeretnék, hogy Magyarország és a Liszt Zeneakadémia vegyen részt zene-pedagógusi oktatásukban. A kínai kapcsolatokat is szeretnénk bővíteni, hiszen ott újra és újra felvetődik egy önálló tagozat alapításának a lehetősége, Sanghajban vagy Pekingben.

D. J.: A EU-s projekt kötelez bennünket, hogy egyre több külföldi növendéket oktasunk, ami pénzt hoz a Zeneakadémiának és közvetve az államnak. Ezt mi vállaltuk, és ezért keresünk minden kooperációs lehetőséget. A törekvéseinknek természetesen nem tesz jót a „hontalan” élet, de hatalmas javulás következhet be, ha a Wesselényi utcába be tudunk költözni. De kétségtelen, hogy a közismerten világszép Zeneakadémiánk hiánya megnehezíti az ilyenfajta törekvéseinket is. Ám, attól a pillanattól, amikor elkészül a felújítás, talán még a székek sem fognak recsegni, hisszük, hogy a világ zenei életének egyik neves központja lesz – ezen munkálkodunk. *Albert Mária*

neakadémia felújítását – az ajánlatkérő Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem az eredményt a legutóbbi Közbeszerzési Értesítőben tette közzé. A tavaly májusi közbeszerzésre ajánlatot tett a HMR Zeneakadémia Konzorcium, amelynek a gesztora a HÉROSZ Zrt., a tagjai pedig a Magyar Építő Zrt. és a Renezsánsz Kőfaragó Zrt. A Market Építő Zrt. egymaga tett ajánlatot, akár a STRABAG-MML Kft. A Zeneakadémia Konzorcium vezetője a West Hungária Bau Kft., tagjai a WHB Építő Kft. és Kaefer-Heibl Isoliertechnik Lt. Az A-L-S Konzorciumot pedig az Arcodom Építőipari Zrt., a Laki Épületszobrász Zrt. és a Swietelsky Magyarország Kft. alkotja.

Az ajánlatkérő akkor érvénytelennek nyilvánította a STRABAG-MML Kft., a Zeneakadémia Konzorcium és az A-L-S Konzorcium ajánlatát, mivel azok nem feleltek meg az ajánlati felhívás és dokumentáció, valamint a jogszabályi feltételeknek. Miután az összességében legelőnyösebb ajánlat is magasabb összegű volt, mint amennyi pénze az ajánlatkérőnek volt, így a közbeszerzés eredménytelen lett. Ezután az akkori nyílt közbeszerzés ajánlattevői közül újabb ajánlatra kérte fel a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem a Zeneakadémia Konzorciumot, a Market Építő Zrt.-t, a HMR Zeneakadémia Konzorciumot, valamint az A-L-S Konzorciumot. Ennek a második közbeszerzésnek az eredménye a mostani közzététel.”

Az egyetem kára

Az MTI-hez május 31-én jutatta el Budai Gyula elszámoltatási kormánybiztos dokumentumát, mely szerint hivatala 2010 decemberében a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (Nefmi) felkérésére kezdte vizsgálni a felújítási projekttel kapcsolatos gazdálkodást. A kormánybiztos jelentés összefoglalója szerint – a jelenlegi információk alapján – 2012. december 31-ig az egyetem kára a projekt megvalósítása miatt mintegy 736 millió forint lehet, amely 559 millió forint bevételkiesésből és 177 millió forint költségtöbbletből állhat össze. A bevételkiesés legfőbb oka a Liszt Ferenc téri épületben tartott, nem saját szervezésű koncertek bérleti díjának elmaradása – olvasható a dokumentumban.

Az elszámoltatási kormánybiztos felidézte, a beruházás támogatási szerződését 2008. október 22-én írták alá 10,6 milliárd forint értékben. A 90 százalékos európai uniós finanszírozású fejlesztési terv alapcélja a budapesti, Liszt Ferenc téri épület rekonstrukciója volt, valamint a Wesselényi utcai új oktatási épület kialakítása, az oktatási és koncerttevékenységhez szükséges eszközök beszerzése és tartalmi – például zenepedagógiai – fejlesztések végrehajtása.

Kifejtette: a Liszt Ferenc téri épület közbeszerzési eljárása – az egyetemen kívül álló okok miatt – több mint egy évet késett az eredeti ütemtervhez képest. További késedelmet okoztak a kiegészítő feltárások során felmerült, új, addig nem ismert és megoldandó műszaki problémák is. Jelen állás szerint az épület műszaki átadása 2012. szeptember 12-én várható, vagyis előreláthatóan 400 napot késik – állapította meg Budai Gyula, majd folytatta a Wesselényi utcai ingatlannal, amely esetében az átadás várható időpontja idén február 9-e volt, azonban a kivitelezői munkák befejezése – az eredeti ütemtervhez képest – várhatóan 375 napot fog késni. A politikus kitért a Zeneakadémia Üllői úti bérleményére is, amely kapcsolatban azt írta: megállapítható, hogy 2012-ben – mivel csúszik a projekt befejezése – 108 és 170 millió forint közötti további többletköltséggel járhat a bérlet, vagyis az ennyivel ronthatja az egyetem büdzséjét, s ennek finanszírozása „feltételezhetően a Nefmi költségvetését fogja megterhelni”.

Végül közölte: a felújítási üggyel függetlenül megkezdte a Zeneakadémia költségvetési konstrukcióban megvalósult projektjeinek vizsgálatát.

A kultúra igenis áru

Beszámoló az Előadóművészetek Munkáltatói Szövetsége Európai Ligája (PEARLE) budapesti konferenciájának májusi plenáris üléséről

„A kultúra nem áru” – juthatott némi nosztalgiaiával vegyes iróniával minduntalan eszünkbe az acéli szlogen, miközben Anita Debaere ambiciózus előadását hallgattuk az Előadóművészetek Munkáltatói Szövetsége Európai Ligájának (Performing Arts Employers Associations League Europe – PEARLE) 2011. május 20-21-én Budapesten megtartott 41. konferenciáján a Művészetek Palotája Üvegtermében. A Liga félévente más-más tagországban rendezi meg közgyűlését, és bár Budapest korábban már többször vendégül látta a rendezvényt, a mostani konferenciának kiemelt jelentőséget adott, hogy ebben a félévben Magyarország töltötte be az Európai Unió soros elnöki tisztét. A házigazdák – Káel Csaba, a Művészetek Palotája főigazgatója, Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár főigazgatója, egyben a Szervezet alelnöke, valamint Pröhle Gergely a Külügyminisztérium helyettes államtitkára – üdvözlő szavait követően a Brüsszselből érkezett Anita Debaere, a Liga igazgatónöje csaknem egész délelőttöt betöltő előadásban ismertette azokat az úgynevezett „zászlóshajó kezdeményezéseket”, amelyeket az Európai Unió 2020-ig szóló stratégiájában a kultúrával összefüggésben határozott meg, és amelyek többek között a gazdaság olyan területeit ölelik fel, mint a foglalkoztatás, a migráció, a szellemi tulajdon védelme, a frekvencia kiosztás, az adózás, a fogyasztóvédelem, a vállalkozások, illetve ez utóbbiakkal összefüggésben az elektronikus kereskedelem. Már a „zászlóshajók” és a rájuk vonatkozó európai

irányelvek pusztá felsorolása is érzékelteti, hogy a kultúrának milyen jelentős gazdasági hatása és hozadéka van, illetve lehet(ne), amennyiben a döntéshozók valamennyi szinten tudatában lennének ennek és ezt szem előtt tartva hoznák meg döntéseiket. Mindezt elősegítendő adott ki az Európai Bizottság 2010-ben egy úgynevezett „zöld könyvet a kulturális és kreatív iparágak potenciáljának felszabadításáról” és ennek érdekében hirdette meg azt a kampányt is, amely az európai kultúra megőrzésének és fejlesztésének ösztönzésére szólít fel, és amelyet eddig már több mint 12 000 ember aláírt, de június végéig 15 000 aláírást várnak: <http://wearemore.eu>

A kulturális iparágak, illetve a gazdasági élet kultúrát (is) meghatározó szegmenseit áttekintve a bennünket, magyarokat is érintő egyik legjelentősebb kérdéskör a kultúrában foglalkoztatottak munkarendjéhez, illetve munkaidejéhez kapcsolódik. A 2003-ban elfogadott úgynevezett „working time directive” – munkaidő irányelv – felülvizsgálata ugyanis folyamatban van, és a tervezett változtatások várhatóan az eddiginél részletesebben fogják szabályozni a kultúra folyamatos üzemben – színházak, hangversenyek, operatársulatok, fesztiválok, etc. – dolgozó „munkásainak” munka- és pihenőidejét, valamint egyéb juttatásait és jogait. Nyilvánvaló, hogy az új uniós irányelv hatással lesz a nálunk két éve hatályban lévő, ám máris módosítani javasolt Előadóművészeti törvényre, és a Munka törvénykönyvének az Országgyűléshez nem-

régiben benyújtott, és már ezen a nyáron hatályba lépő módosítására elsősorban a szabadságok és a pótlékok tekintetében.

Egy további fontos kérdéskör, ami elsősorban a magyar kulturális rendezvények szervezőinek költségvetését érinti meglehetősen érzékenyen, az a szerzői jogdíjak kérdése. Ez nem jelenti azt, hogy a szerzői jogi törvény európai szintű felülvizsgálata esetleg megfizethetőbbé tenné a jogdíjakat, hiszen a művek gondozásának, kiadásának költségei továbbra sem csökkentek, sőt inkább emelkednek. Mindössze arról van szó, hogy a jogalkotás egyre kétségbeesettebben igyekszik lépést tartani a digitalizáció és a különféle IT-technológiák rapid fejlődésével, amelynek eredményeként a korábban csak nehezen megszerezhető művek egyre kontrollálhatatlanabban lesznek térítés nélkül hozzáférhetőek a felhasználók számára. A tervezett módosítás egyik legfontosabb eleme, hogy az előadóművészekre és a producerekre vonatkozó eddigi 50 éves védelmi időt 95 évre javasolják megemlíni a jogalkotók. Másik lényeges újdonság az internetes terjesztést és az audiovizuális műveket érintő összeurópai védettség. A szerzői jogról szóló 2004/48/EK irányelv módosítását egyébként még a magyar uniós elnökség utolsó hónapjában – 2011 júniusában – tervezték elfogadni, a folyamatot azonban várhatóan fékezi, hogy a tervezetet még az előző Európai Parlament készítette elő, és nem tisztázott, hogy az azóta újjáalakult Európai Parlament tagjai vajon jogosultak-e az előző ciklus parlamentje által kidolgozott tervezet elfogadására. Úgy látszik e

Fotók: MÚPA, Csibi Szilvia

A konferenciát a vendéglátók meglepetés-bangversennyel kezdték

Pröhle Gergely helyettes államtitkár a rögtönzött bangverseny után előadást tartott

A budapesti konferencia nagyszámú résztvevői között nem csupán európai, de még kínai intézményvezetők voltak.

terület szabályozásának multhatatlan szükségessége azonban még nem érte el azt a fokot, hogy emiatt egyszerűsítsék a nehézkes és bonyolult jogi procedúrát. Mindenesetre célkitűzés, hogy európai szinten kampányokkal igyekeznek növelni a szerzői jogokkal kapcsolatos ismereteket.

A frekvenciák kiosztását érintő egyik lényeges műszaki aspektus, hogy az újabb készülékekkel már csak a 800 Mhz-es sáv lesz fogható, ennek érdekében ezt a sávot igyekeznek egyre több tagállamban ingyenesen elérhetővé tenni, miközben egyre korlátozottabb lesz a szélesebb hullámhosszok hozzáférhetősége.

A fogyasztóvédelmi csomagra jelenleg négy különböző irányelv hatályos. Ezek koherens jogszabályba történő egységesítésére még 2008-ban tettek javaslatot. Itt is elsősorban a telekommunikációs eszközök rohamléptekkel növekvő használata teszi szükségessé a korábbi szabályozás – távértékesítési irányelv - szinte naprakész frissítését, különös tekintettel a telefonos és az internetes értékesítésre és a digitális aláírás minél szélesebb körben történő alkalmazhatóságára, ami egyben a reklamáció lehetőségére is nagyobb garanciát nyújtana. A kulturális termékek értékesítésétől elválaszthatatlan témakör az ÁFA-tartalom, ami a tagországokban jelenleg még eltérő. Magyarország mindenesetre bizonyára csak jól járhat egy esetleges egységes európai ÁFA – uniós nevéen HÉA – bevezetésével, hiszen

rajtunk kívül csak Dániában kell még ilyen magas ÁFÁ-t fizetni. Óvatos reménysugár, hogy egy esetleges jövőbeni összeurópai ÁFA-csökkentés következményeként a kulturális kiadások és bevételek egyenlege nálunk esetleg az ágazat számára kedvezőbbben alakulhat.

A plenáris ülés délutáni folytatása eredetileg a finanszírozással folytatódott volna, de még nem zárult le a nyugdíj melletti másik legégetőbb összeurópai probléma, a foglalkoztatás témakörének megtárgyalása. A délelőtt is taglalt munkaidő-irányelv (2003/88/EK) készülő módosításáról egyelőre széles körű konzultáció folyik Brüsszelben valamennyi érintett partner képviselőinek, illetve szervezeteinek részvételével. A délután további részében a spontán felszólalások többségéből azonban éppen az tűnt egyre nyilvánvalóbbnak, hogy a munkavállalói jogok és érdekek ennyire erős összeurópai védelme meglehetősen költséges a kulturális szféra szereplői számára, akár a munkáltatók, akár a munkavállalók oldaláról nézzük a kérdést. A megnövekedett járulékköltségek, a munkaidő és a pihenőidő részletes szabályozása és annak szigorú betartatása, valamint az egyéb juttatások iránti megnövekedett igény a kulturális szférában is jelentős árnövekedést idéz elő Európában. Épp ezért egyre kevesebb munkavállalót tudnak státuszban foglalkoztatni, annak ellenére, hogy az elvégzendő feladatok nem csökkennek, hanem a kulturális

kínálat differenciálódásával inkább növekednek. Néhány tagországban ennek megoldására önkéntesek foglalkoztatásával próbálkoznak, ami elsősorban az idényjellegű rendezvények, például fesztiválok esetében jelenthet átmeneti megoldást. Az egyik legmagasabb munkanélküliségi rátával küszködő európai ország, Spanyolország delegációja azonban az önkéntes munka ellen érvelt, mondván, náluk törvény tiltja önkéntes munkavállalók alkalmazását, mert ebben az esetben nincs tisztázva, hogy ki a felelős az esetleg előforduló munkahelyi balesetekért, valamint, hogy ki vállalja az ezekből adódó költségeket, és egyéb anyagi kötelezettségeket. Érdeemes tehát óvatosan bánni a munkavállalók jogainak bővítésével és minél szélesebb körre való kiterjesztésével. Végössze ez ugyanis odáig vezethet, hogy a hosszas küzdelem árán kivívott jogokat mindössze néhány szerencsés munkavállaló élvezheti, miközben a többség munkanélküliként várja, hogy önkéntesként foglalkoztassák.

A finanszírozási témakör két nagy részből állt: az elsőt tapasztalatcsere folyt arról, hogy a gazdasági válságból eredő nehézségeket hogyan lehetne előnyre alakítani. Sok meghonosításra érdemes gyakorlat nem hangzott el – elsősorban az egyes tagországok eltérő kultúrafinanszírozási gyakorlata miatt –, ezért a legtöbb résztvevő elsősorban a bevételek növelésére tett javaslatot. A jegyárak megállapításánál Európában alapvetően két gyakorlat látszik körvonalazódni az egyre csökkenő jegyárbevétel szinten tartására. Az egyik, hogy igyekeznek alacsonyabb jegyárakat megállapítani, de ezeket teljes egészében megpróbálják értékesíteni, miközben kerülnek a megmaradt jegyek ingyenes vagy féláron történő szétosztását. A másik gyakorlat, hogy magas jegyárak mellett az el nem kelt jegyeket a szegényebb rétegek számára olcsón, vagy akár ingyenesen is elérhetővé teszik. Van azonban példa a vegyes gyakorlatra is, például Svédországban, ahol a mi fogalmaink szerint viszonylag magas jegyárak ellenére sem támogatják a leértékelés vagy ingyenes szétosztás gyakorlatát. A legszellemesebb példát azonban Bulgária képviselője tárta a résztvevők elé. Bulgáriában ugyanis 4–25 euróig terjedő fejkvótát állapítottak meg a különféle előadások után. A legalacsonyabb összeggel az általában alacsonyabb költségvetésű hangversenyeket támogatják, a legmagasabbal pedig a nyilvánvalóan legköltségesebb műfajt, az operát. A fejkvóta bevezetése óta, azonban a legtöbb kulturális intézmény és szervező

ifjúsági előadásokat rendez, a fiatalokat ugyanis általában legalább egy felnőtt elkíséri, így nagyobb esély van a fejkvóta megduplázására.

A szponzorálás követésére érdemes jó gyakorlatáról Török András korábbi kulturális helyettes államtitkár, a Summa Artium Ala-

pítvány főkurátora és alapító igazgatója tartott színes, a hallgatóságból olykor derültséget, olykor értetlenséggel vegyes csodálkozást kiváltó kis magyar abszurdnak is beillő előadást. A kávészünet után az uniós kultúra-finanszírozási projektek és más európai modellek gyakorlatban való megvalósítha-

tóságáról esett szó, míg szombat délelőtt stratégiaalkotó szekcióülésekkel folytatódott a konferencia, amely során Kovács Gézát, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökét a szervezet ismét beválasztotta a végreható bizottságba.

K.R.

Európai tapasztalatok – kínai hasznosításra

Az Előadóművészetek Munkáltatói

Szövetsége Európai Ligájának

Budapesten májusban tartott

konferenciáján az egyetlen nem

európai megfigyelők a kínai delegáció

tagjai voltak. Ruof u Tang sajtófőnök

urat a konferencia számukra haszno-

sítható tapasztalatairól és a kínai

szimfonikus zenekari életről kérdeztük.

■ *Milyen tanulságokkal szolgál az Önök számára egy kifejezetten európai problémákat tárgyaló konferencia?*

– Nagyon nagy öröm számomra, hogy itt lehetek, de ez még csak a konferencia első napja, és mivel eddig az európai jogalkotásról esett szó, egyelőre még nehéz megvonni a nálunk is hasznosítható tapasztalatok mérlegét. Ami a szimfonikus zenekari vonatkozásokat illeti, Kínában nagyon sok zenekar van, mert a kínai emberek nagyon szeretik a szimfonikus zenét. Én a Kínai Szimfonikus Zenekari Alapítvány képviselőjeként vagyok itt. A mi szervezetünk 46 szimfonikus zenekart tömörít. Valamennyien nagyon érdeklődnek az európai zenekultúra iránt, ezért egyre gyakrabban hívunk meg európai karmestereket, nemcsak vezényelni, hanem mesterkurzusokra is.

■ *Mégis, melyek azok a témák, amelyek az Önök számára is érdekesek lehetnek?*

– Voltam már néhány nemzetközi konferencián, ezek közül említhetném Nagy-Britanniát, ahol három évvel ezelőtt voltam, ott a rádiózenekarokról, a sugárzási jogokról és egyáltalán az elektronikus médiához kapcsolódó közvetítési jogokról volt szó. De említhetnék egy dániai konferenciát is, ahol a zenészek és egyéb előadóművészek speciális munkaidejéhez kapcsolódó szabályozás volt a téma. Kínában azonban ez utób-

biról még nehezen beszélhetünk, hiszen mi még csak küzdünk azért, hogy az európai szabályozást valamennyire is megközelítő munkavállalói jogokat vívjunk ki.

■ *Említette, hogy a kínaiak nagyon szeretik a zenét. Milyen a kínai közönség összetétele?*

– A közönség az ország méreteihez képest nem túlságosan nagylétszámú, de stabil közönségbázisnak nevezhető. A nagyvárosokban, mint például Shanghai természetesen más a helyzet. Itt hatalmas méretű koncerttermek vannak, és ezeket megtöltik az emberek. Az ember szinte meglepődve tapasztalja, hogy milyen sokan szeretik a szimfonikus zenét. Ami viszont a legfontosabb, hogy nagyon sok fiatal érdeklődik a klasszikus zene iránt. Kínában mintegy hatvanmillió fiatal tanul zenét. Ők alkotják majd a klasszikus zene potenciális közönségét a jövőben.

■ *Ez annyit jelent, hogy a szimfonikus koncertek közönsége inkább a fiatalok közül kerül ki?*

– Ezt azért nem mondanám. Mintegy fele-fele az arány.

■ *A zenekarok menedzsmentjén belül vannak olyan munkatársaik, akik kifejezetten az ifjúsági programokért felelősek?*

– Nagyon sok egyetem van Kínában, ahol művészeti menedzsmentet lehet tanulni. Ezek közül néhányal szoros kapcsolatot tartunk fenn és olykor egyik másik zenekar lehetőséget teremt – ösztöndíj formájában – szakmai gyakorlatra. Ezzel azt óhajtják elősegíteni, hogy a majdani kulturális szakemberek az eredeti közegben tapasztalhassák meg, hogyan is működik belülről egy szimfonikus zenekar.

■ *És mi a helyzet a fiatalabb korosztályokkal?*

Számukra természetesen vannak ifjúsági programok, amelyeket a zenekar maga ké-

szít elő, de elsősorban a kedvezőbb jegyárakkal kívánjuk ösztönözni, hogy a fiatalabb korosztályok is ellátogassanak egy-egy koncertre.

■ *Ha már a jegyárakról esett szó, milyen Kínában a szimfonikus zenekarok finanszírozási struktúrája?*

– Az általam említett 46 hivatásos zenekart jelentős részben a nemzeti kormány – vagyis az állam – tartja fenn. Ez a finanszírozás mintegy 60%-kát teszi ki. A fennmaradó 40% részben jegyárbevétel, részben más, üzleti tevékenységből, illetve alapítványokból ered, de ez utóbbiak is kapcsolatban vannak a nemzeti kormánnyal. Tehát az állam oroszánrészt vállal a zenekarok finanszírozásából.

■ *Mi szerepel általában a kínai együttesek repertoárján? Van-e például különösen népszerű európai szerző?*

– Ez egy nagyon érdekes kérdés, mert a kínai zenekarok műsorát jelentős mértékben az állam határozza meg. Tehát az állam a legnagyobb megrendelő és a különböző nemzeti ünnepek, illetve május elseje, újév napja és más hivatalos ünnepeken az alkalomra előírt programot játsszák a zenekarok. A hivatalos állami alkalmaktól eltekintve viszont szabadon választhatják meg a műsorukat, pl. a bérleti szezonra, ahol előszerezettel játsszák Mozart, Beethoven, Brahms és Mahler műveit, elsősorban azokat, amelyek kórust is foglalkoztatnak. Viszont alig van olyan zenekar, amelyik barokk zenét vagy pláne régi zenét játszana, hiszen ennek a repertoárnak Kínában nincsenek tradíciói. Hasonló a helyzet a kortárs zenével is, annak ellenére, hogy van néhány nagyon tehetséges kortárs zeneszerzőnk, akik azonban meglehetősen kevés lehetőséget kapnak a zenekari koncerteken való bemutatkozásra. A szimfonikus zenekarok műsorának gerincét tehát ma még elsősorban a monumentális klasszikus és romantikus kompozíciók adják.

K.R.

ISPA Kongresszus Torontóban

Befolyásolják-e a művészetek a társadalmi-politikai változásokat?

„Groundbraking”, vagyis úttörés, volt a motója a Nemzetközi Társaság az Előadó-művészetért (ISPA) 25. kongresszusának, melyet június 15-18. között Torontóban tartottak. E sorok írója évek óta tagként, egy ideje az igazgató tanács tagjaként kísérheti figyelemmel, illetve a maga szerény módján formálhatja e szervezet működését. E mostani kongresszusra nehéz időkből került sor – rögvest mondjam – csodás helyen és környezetben és meglehetősen eredménnyel.

Nézzük a helyszínt: Torontó valószínűleg a világ egyik legkedvesebb vidéki metropolisza. Hatalmas felhőkarcolóival, sugárújaival, számos színházával, operaházával, rengeteg barátságos éttermével, kávézójával, egy nagy síkság közepén, méregzöld, végtelen erdősegtől övezve úgy áll az Ontario tó partján, mintha játékos istenségek bájos kísérlete lenne, vajon lehet-e Amerikában még egy New Yorkot teremteni kicsiben, barátságosan? Úgy látszik, nagyon is lehet! A kongresszus napjaiban tetőztek ráadásul a város híres eseménysorának, a Luminato Fesztiválnak utcákat, közttereket is birtokba vevő rendezvényei. Popzenészek és Joshua Bell, a Kronos Kvartett és Raj Kapoor indiai filmlegenda életműve, Mahler szimfóniák és világzene, kortárs balett és utcabál tették igazán tarkává és élvezetessé e napokat Kanada legnagyobb városában.

Mintha ugyan nem a gazdasági válság bugyraiban kínlódnánk mindahányan.

Merthogy a „groundbraking” mottó leginkább a súlyosan megrongálódott utak helyreállítására, ugyanakkor a bejárt utak helyett új ösvények felkutatására, járhatóvá tételére vonatkozott.

Természetes, hogy mostanában minden hasonló tanácskozáson e körül forog a szó. Az előadó-művészet többnyire cudar környezetben kell, hogy feltalálja nemcsak a túlélés receptjeit, de találjon magának kitörési lehetőséget is a pénzügyi válság okozta megsemmisítő örvényből. Bizony megsemmisítő, mert évek óta szűnnek meg, kerülnek súlyos bajba színházak, operaházak, zenekarok, táncgyűttesek szerte a világban. Mit lehet ilyenkor tenni?

Legelőször is egymással szót váltani. Erre jó alkalom egy efféle kongresszus. Nézzük, miről is volt szó a hivatalos programban?

A kongresszust Des McAnuff, a Stratfordi Shakespeare Fesztivál igazgatója, legendás

Broadway és Metropolitan-előadások rendezője nyitotta meg. Beszéde megejtő hitvallás volt a művészetek – klasszikus vagy kortárs – Shakespeare és Eötvös Péter(!) mellett, arra figyelmeztetve, hogy nekünk, a művészet szolgálóinak mekkora a felelősségünk.

„Ha felépítjük, bejönnek?” volt a címe annak a beszélgetésnek, melyben a – válság ellenére meg-meg nyíló – új előadó-művészeti helyszínek és a becsábítandó közönség viszonyáról szolt. Az új épületek alkalmazkodásáról a hagyományos és egyre változó előadó-művészeti produkcióknak, eseményeknek helyt adó terekhez. Ehhez kapcsolódott a „Nem hagyományos előadó-művészeti helyszínek”-ről folytatott beszélgetés. Koncertteremnek és ifjúsági zenei foglalkoztatónak berendezett, országot járó kamion (Hollandia) elnyújtott időtartamú fesztivál keretében fodrásznál, patikában, óvodában és bankban muzsikáló kamaraegyüttes, szólista, jazz-trió (Lengyelország, Wrocław) adtak példát arra: mi mindent lehet a zene, a művészet szolgáltatába állítani.

A Királyi Konzervatórium folyosóján épp csak megsimogattuk tekintetünkkel Bartók egész alakos bronz szobrát a másik magyar résztvővel, Káel Csabával, a MŰPA nemrég kinevezett vezérigazgatójával, mert siettünk a Nagyterembe, ahol a „Beethoven és agyunk” címmel hallgathattuk meg azt az izgalmas előadást, mely a zene fiziológiai és pszichológiai vonatkozásairól szolt a terület két nemzetközi híru szakértője, Daniel Levitin, a pszichológia professzora, zenetudós és Edwin Outwater karmester tolmácsolásában. Elbűvölő azt látni, hogy a zene milyen, többnyire pozitív agyi tevékenységek indukálója, ugyanakkor az is nagyon érdekes, hogy például az ismétlés, mint agyi tevékenység és egy-egy zenei megoldás összehasonlítása hogyan adnak kulcsot a kompozíció és a befogadás egy-egy titkához.

„Befolyásolják-e a művészetek a társadalmi-politikai változásokat? Kell-e befolyásolniuk?” Ez volt a címe annak a beszélgetésnek, melynek résztvevői a nagy indiai származású karmester Bécsben született, Montrealban nevelkedett, jelenleg épp a Torontói Konzervatórium művészeti programjait igazgató Mervon Mehta, a Berklee College of Music-ot végzett Ramzy Suleiman, aki a Közel-Kelet művészeit segítő alapítványt hozott létre, Simon Wynberg, Dél-Afrikában született gitárművész, aki

pályája során bejárta szinte az egész világot, jelenleg az ARC vonósnégyes művészeti vezetője. Bizony, nehéz elhinni, hogy az elzárt Gázában, Daniel Barenboim szenzációt keltő zenei kezdeményezési színterén, vagy a valamikori Dél-Afrikában a zenének lehet, lehetett szerepe a változásokban. Pedig lehet, ha nem is közvetlen és nem is azonnali.

„A 21.század sokszínű közönsége” című beszélgetésben már maguk a résztvevők is a sokszínűséget képviselték. Az indiai, de Kanadában felnőtt koreográfus Nova Bhattacharya, az arab gyökerű, de Kanadában főleg a barokk zenén felnőtt, azt sikeresen vezénylő Ashiq Aziz és a karibi származású neves kanadai fotóművész, Che Kothari és a New Yorkban doktorált, Wrocławban dolgozó Piotr Turkiewicz beszélgettek, mennyire fontos az egyes kultúrák tiszteletben tartása, a közönség ez irányú érdeklődésének figyelembe vétele, ugyanakkor annak a küldetésnek a teljesítése is, hogy átjárókat teremtsünk az egyes kultúrák és egyes műfajok között.

A beszélgetések szüneteiben, koncertek után, helyszínről helyszínre bandukolva osztottuk meg gondolatainkat régi és új ismerősök, a konferencia több mint háromszáz résztvevője. Szomorú volt hallgatni, hogy a költségvetési megvonások hány országot sújtanak. (Sokat.) Még szomorúbb azt hallani, hogy egynemely régi demokrácia új vezetői a művészetet az elit fölös szórakozásának látatva némi kéjjel, a választók felé kacintva győzelmi jelentésként közlik az újabb elvonásokat. Öröm volt viszont hallani egy-egy új koncertterem megnyitásáról, vagy egy-egy újabb sikeres ifjúsági-közönségnevelő programról. Merthogy ők azok, akik a jövőben továbbvihetik a mi édes terhünket: közönség, művész, azt segítő menedzser bújik meg minden fiatalban. Csak elő kell hívni!

Ki-ki hazament Torontóból, hogy a földindulás után újraépítse az utakat. Vagy újakra lépjen.

Kovács Géza

Medveczky Ádám Liszt- és Kossuth-díjas, Erdemes Művész július 15-én ünnepli 70. születésnapját. Az idei kitüntetettek között végre örömmel fedezhettük fel a nevét. A szakma és a közönség azonban már évtizedek óta Kossuth-díjasnak járó megbecsüléssel övezi. Türelmetlenségében nem is bírta kivárni a hivatalos állami elismerést, és három évvel ezelőtt alternatív Kossuth-díjban részesítette.

■ Tanár Úr valójában az Operabázban nőtt fel, hiszen Édesanyja, Érsek Mária a Zeneakadémián Siklós Albert zeneszerzés-növendéke volt.

– Igen, de nemcsak a zeneszerzés tanszakit végezte el, hanem melléktárgyként a karmesterképzőt is.

■ Már akkoriban is felvettek nőket karmesterképzőre?

– A karmesterképző tanszak abban az időben még nem önálló, hanem a zeneszerzés tanszakkal együtt működött. Édesanyám Unger Ernőnél tanulta a karmesterséget, ami akkor még nem számított főtárgynak. De még messzebb megyek vissza, hiszen ahonnan a muzsikos gének elindultak, az a Basilides-család. Anyai nagymámát Basilides Annának hívták. Az ő testvére volt Basilides Mária operáénekesnő, szintén az Operaház örökös tagja. A Basilides-családból további művészek is kikerültek: Basilides Zoltán színművész, továbbá Basilides Sándor és Basilides Barna festőművészek, valamint Basilides Ábris rendező. Visszatérve a muzsikos vonalhoz, Basilides Mária édesanyám nagynénje volt, és ő, mint a keresztlánya gyakran kísérté zongorán, aminek köszönhetően a Kodály-Bartók tolmácsolást sikerült első kézből örökölni tapasztalatok és hallomások útján.

■ Úgy tudom, a Basilides-család kolozsvári eredetű?

Egy év – egy opera

Születésnap interjú Medveczky Ádámval

– Nem. Édesanyám családja Hunyad-megyéből való. Édesapám családja pedig felvidéki. Már maga a név is mutatja: a czk-s írásmód a lengyel határ közelségére utal. Valójában Árva megye a Felvidék legészakibb része. Ott volt őshonos a Medveczky-család, amely az utolsó Árpád házi királyok idejében, ha jól emlékszem II. vagy III. Istvántól kapta a nemességet. Egyszer láttam régebben egy családfát, ami aztán nem tudom hova tűnt. De éltek Medveczkyek – igaz hogy a család katolikus ága – Erdélyben is.

■ Felvidéken kicsit úgy élbettek, mint a Mednyánszky-család...

– Pontosan. Egyszer valaki szervezett egy Medveczky-összejevetelt, ahová a világ minden tájáról összegyűltünk Medveczkyek. Erre a találkozóra Árva megyében került sor a Medve-patak mellett, Medvecze községben, ahol még most is háromszáz Medveczky él, de már valamennyien szlovákok. Az elszlovákosodás azonban nem mostani keletű, mert akik ott élnek azt mondják, hogy már a Trianoni döntés előtt jóval szlovákok lakta település volt Medvecze, tehát oda asszimilálódtak. Ezzel együtt ez egy régi családi név, én meg valahogy Erdély és a Felvidék között ide pottyantam Budapestre.

■ Apai ágon is volt művész a családban?

– Nem. Apai ágon szigorúan fizika és matematika volt a családi tradíció. Nagypám és nagynéném volt matematikus-fizikus. Nagypám a most 130 éves Madách Gimnázium – a híres Barcsay utcai VII. kerületi főreál – igazgatóhelyettese volt. De édesapám nem a természettudományokban jeleskedett, hanem az ügyvédi kamarának volt tagja, ha jól emlékszem elnöke is. Kitűnő állása volt, de 1945 februárjában elvitték az oroszok. Illetve nem is elvitték, hanem élelmiszer fejében – lisztet, cukrot ígértek – önként jelentkezett munkára. Hárman voltunk otthon kisgyerekek: én négyéves voltam, öcsém kettő, bátyám pedig kilenc. És ő elment, hogy élelemlről gondoskodjon számunkra.

– Feláldozta magát...

– Később derült csak ki, hogy ez mennyire komoly dolog volt, a menekülőknél ugyan is felszólítás nélkül utána lőttek. A házunkból sikerült onnan valakinek megszökni, aki

később írt is nekem, név nélkül. Ő állítólag hívta apámat, hogy „ügyvéd úr jöjjön velem, most nem néznek ide!” Ő azonban annyira becsületes volt, hogy szökés árán nem akart menekülni. Aknákat szedettek velük...

■ Zenei tanulmányait ütőhangszeresként kezdte Schwarcz Oszkárnál...

– Előtte zongorázni tanultam, de oda nem vettek föl. Édesanyám azonban mindig jól és jókor szölt közbe. Ő javasolta, hogy próbáljuk meg az ütőhangszert, mert az olyan érdekes. Belsőleg kicsit fanyalagva fogadtam a javaslatot, mert amolyan kényszermegoldásnak tartottam. De aztán egyre jobban megszerettem, főként akkor, amikor már zenekarban is tudtam játszani.

■ A konzi előtt azonban volt még egy állomás, a nagypapa kapcsán már említett Madách Gimnázium...

– A Madách Gimnáziumban remek társaság jött össze. Felettem például Koltai Róbert járt, a párhuzamos osztályba pedig Albert Flórián, akivel teljesen egyidős vagyok. Egy idő után azonban a zenetanulás mellett már lehetetlen volt eleget tenni a Madách Gimnáziumban megkövetelt magas tanulmányi színvonalnak, ezért 1957-ben átírtattam a Zenei Gimnáziumba, ahol 1959-ben érettségiztem. Az '56-os forradalom eseményeit azonban még a Madách Gimnáziumban éltem meg, és csak most utólag gondolok vissza arra, hogy a tanáraink a forradalom leverése után mennyi veszélynek és zaklatásnak lehettek kitéve miattunk, akik nem adtuk fel olyan könnyen...

■ Először a Zeneakadémiát is ütősként végezte el és hosszú évekig játszott Ferencsik János keze alatt a Magyar Állami Hangversenyzenekarban, mint timpanis...

– Ez egy csodálatos, nagyon izgalmas iskola volt. A jó sorsomnak köszönhetően abban a tíz évben kerülhettem be, amikor a század utolsó nagyjai még megjelentek ott. Aztán az Operában is, de mindezt hosszú lenne felsorolni.

■ Nem baj, azért csak sorolja fel a Tanár Úr!

– Először is ott voltak a nagy öregek, Pablo Casals, Leopold Stokowsky, Ernest Anser-

PORTRÉ

met. Aztán az akkori élvonal: Arosov, Masel, Mehta, Giulini, Carlo Zecchi, akikől rengeteget lehetett tanulni.

■ *Mikor határozta el, hogy karmesteri tanulmányokat folytató?*

– A karmesterség régi vágyam volt, és zene-kari muzsikusként sem tettem le róla. Állandóan tanultam, képeztem magam ebben az irányban. Magánúton folytattam az összhangzattan és a szolfézs tanulást. Amikor pedig közeledett a felvételi ideje, akkor a családtagjaim diktáltak nekem. Valóban komolyan készültem a karmesteri pályára: sokat játszottam lapról, partitúrákat olvastam. Akkoriban még az volt a gyakorlat, hogy csak akkor vettek fel valakit zeneszerzés vagy karmester szakra, ha már valamilyen zenei diplomával rendelkezett. Mivel ez drága tanszak volt, nem is indítottak minden évben évfolyamot, hanem csak akkor, ha már az előző osztály befejezte a tanulmányait. Velem együtt például harmincöt jelentkeztek, hiszen előtte öt évig nem indult képzés. Fischer Ádám is akkor felvételizett, de ő és egy másik fiú külföldön tanultak tovább. Itt Budapesten négyen végeztünk: Kovács Zoltán, Kovács János, Váradai Katalin és én. Katival és Jancsival szorosban egymás mellett futott a pályánk. Ez azonban már jóval később volt. Amikor felvételizni mentem, akkor én már kilenc éve az Állami Hangversenyzenekar tagja voltam. Talán jobb is, hogy ez így alakult, hiszen a zenekar volt számomra az igazi főiskola. Bár a Zeneakadémián is kiváló tanáraink voltak. A mellékanszakokon olyan tanárok tanítottak, mint Sugár Rezső, akinél zeneszerzést, hangszerelést, Palestrina-stílust tanultunk. Hajdú Mihálynál népzene-t, Pernye Andrásnál magyar zenetörténetet. Akkor még tanított az utolsó nagy klasszis tanárgeneráció. A tanszékvezető Farkas Ferenc volt. Évszámokra bontva ez annyit jelent, hogy 19 éves voltam, amikor az Állami Hangversenyzenekarba bekerültem és 27 évesen vettek föl a karmesterképzőre.

■ *Ebben az időszakban kik tették Önre a legnagyobb hatást?*

– A karmesterek közül mindenekelőtt Ferencsik János, akivel a legtöbbet dolgoztam. De a szólisták is, Rubinsteintől kezdve Navarrán és David Ojsztrahon át egészen Menuhinig. Menuhinnal játszottam a Bartók Hegedűversenyt, ahol a második tételben a hegedű végig a timpanival folytat párbeszédet. Ezt a koncertet szerencsére a televízió is felvette. A múltkor részt vettem egy beszélgetésen, ahol levetítették, és nagyon tanul-

ságos volt látni, hogy ilyen is volt egyszer...

■ *Ha már a televízióról esett szó, a nagy áttörést a nemzetközi karmesterverseny jelentette 1974-ben, amikor egy ország szurkolt Önért...*

– Ez vitathatatlanul nagy lépést jelentett az ismertség felé. Ugyanakkor komolyan próbára tette az ember idegrendszerét az a két-három hét, amíg a verseny zajlott. Egyszerre kellett száz fokon izzani és hideg fejjel koncentrálni. De szerencsére sikerült és nekem nagyon jó volt ez a második hely, mert így is rendkívül sok koncert meghívásnak kellett hirtelen eleget tennem, amihez én addig nem voltam hozzászokva. Eleinte nem is nagyon tudtam praktikusabban beosztani az időt, pontosabban szólva nem tudtam kialakítani a megfelelő fontossági sorrendet. Ezért kapkodtam ide-oda, hogy mindaz meglegyen, amit elképzelttem. Törekedtem arra, hogy mindent fejből dirigáljak, aminek következtében volt egy olyan évem, amikor úgy éreztem, hogy nem tudok megfelelni a saját magam által felállított követelményeknek. Ezen át kellett lendülni, és adni magamnak egy-két évet, hogy túljussak ezen, de azt hiszem, hogy úgy 1977–1978 tájára ez már sikerült. Mindez nagyon szigorú időbeosztást követelt, meg kellett tanulnom, hogy csak annyit vállaljak, amennyinek eleget tudok tenni. Ugyanis egyre-másra jöttek a felkérések, hogy ide menni, oda menni, külföldre, másnapra vissza, hajnalban indulás, rögtön próba... Meg kellett tanulnom nemet mondani, ami szintén nagyon fontos. A külföldi felkérések mindig nagyon jól sikerültek, mert ott mindig abban a szerencsés helyzetben van az ember, hogy egyszerre csak egyfelé kell összpontosítania és nem osztja meg magát mondjuk a tanítás, az Opera, és a szimfonikus zenekari hangverseny vagy a lemezfelvétel között. Az utóbbi húsz évben azonban már úgy érzem, hogy tükörsíma felszínen siklott a hajó.

■ *Miért csak az utóbbi húsz évet említi?*

– Azért csak húsz évről beszélek, mert amikor az a megtiszteltetés ért, hogy megválasztottak zeneigazgatónak itt az Operában, akkor szintén illúziókat tápláltam, de be kellett látnom, hogy egy határ választja el a jó szándékú segíteni akarást a kénytelen engedékenységtől. A szigorú igényesség nevében sem tudtam felvállalni egyik zenekarnál sem többgyerekes kollégák elbocsátását, és azt hiszem, hogy ezzel azért megakadályoztam, hogy hirtelen nagy elbocsátás-hullám vegye kezdetét. Az Operánál más dolgok is voltak, az igazgatóság bizonyos tagja-

ival nem értettem egyet szervezés és műsorpolitika tekintetében. A vezetőség elképzelései és a nézők igényei ugyanis nem mindig találkoznak.

■ *Úgy gondolom, hogy Budapestnek sok éves lemaradása van egy befogadóbb, nyitottabb közönség kinevelésében...*

– Túl hirtelen, minden előkészítés nélkül következnek be bizonyos dolgok. Figyelembe kell venni azt, hogy a mai koncertlátogató közönség egy részének még a ma már klasszikusnak számító Bartók is túl modern. Ugyanez vonatkozik bizonyos rendezésekre is, amelyek előzmények nélkül kerültek színpadra, mint néhány éve az a bizonyos Lohengrin felújítás. Át lehet értelmezni, modernizálni lehet a műveket, több ilyen sikeres produkcióban vettem részt magam is. Ha azonban a szereplők egymáshoz való viszonya megváltozik és az érzelmi tartalom kiürül, akkor a mű üzenete sem jut el a nézőkhöz, vagyis elmarad a katarzis. Korszerűnek kell lenni, de anélkül, hogy sérülne a mű kontextusa és koherenciája.

■ *Mi a helyzet a kortárs művekkel? Egy-két kivételtől eltekintve a kortárs bemutatók sem tudtak tartósan repertoáron maradni...*

– Hiszek a kortárs operában, mert gyönyörű művek születnek. Itt valóban arról van szó, hogy mi az, amit a közönség képes megszeretni. Ezért úgy látom, hogy mostanában a zeneszerzők mintha kezdenének újra a dalt felé fordulni. Látják és tapasztalják ugyanis, hogy azoknak a műveknek van sikere, amelyekben a hallgatóság a korábbi hangzó élményei alapján tájékozódni képes. Nem azt akarja, hogy az értelmére hasson a zene, hanem az érzékeire és azon keresztül az érzelmeire.

■ *Tanár Úrral nyilvánvalóan a tapasztalat mondatja ezt, hiszen a szűk – azaz naprakész – repertoárja a balettekkel együtt 70 színpadi művet ölel fel.*

– Igen, valóban így van. Igaz előfordultak extra dolgok is, mert például a Britten Koldusopera vagy Mozarttól az Álruhás keretű szelvény nem mindig volt repertoáron, de a többi művet rendszeresen vezényeltem.

■ *Vannak-e különösen kedves művek az Ön számára?*

– El szoktam mondani, hogy három olyan stílus van, ami különösen közel áll hozzám: a bécsi klasszicizmus, a romantikus olasz muzsika és a magyar klasszikus zene, beleértve Erkelt, Lisztet, Bartókot és Kodályt. És

hát az olasz romantikus repertoár Rossinittól kezdve Mascagniig bezárólag...

■ *A tavalyi Erkel-évből Tanár Úr jócskán kivette a részét. Mi a véleménye azokról a nézetekről, amelyek az ős Bánk bánt részesítik előnyben a bevett színpadi adaptációval szemben?*

– Az én véleményem az, hogy tiszteletben kell tartani a szerző által leírtakat. Ugyanakkor hallgatni kell azokra a szakemberekre, akik bizonyos változtatásokkal színpadilag ezt még hatásosabbá teszik. A Rékai–Nádasdy–Oláh Gusztáv hármassal, Ferencsik Jánossal kiegészülve olyan sűrítményt alkotott, ami szerintem jobban megtalálja az utat a közönséghez. Az eredeti műben ugyanis sok olyan elem van, ami túlságosan szétzabdalja, megszakítja a formát. Persze olyan is van, ami ezekből az átdolgozott részekből kimaradt és kár érte. Ilyen például a Hunyadi Lászlóban Gara Mária börtönbeli áriája, vagy V. Lászlónak szintén a III. felvonásbeli áriája. Ezek méltánytalanul maradtak ki, és volt olyan felújítás, mint a legutóbbi, ami valahol a kettő között volt. Az átdolgozott verziót játszottuk, de azért visszakérültek bele ezek a korábban kihagyott értékes részletek. Például Mátyás áriája, ami zeneileg azért nem hiányzott, mert ugyanezt átveszi Gara Mária az átdolgozott rész II. felvonásában. Hogy mi az eredeti, és mi nem, ezt talán nem is jó most görcső alá venni, de

az eredetiséggel mindig óvatosan kell bánni, mert vagy nem minden elképzelését jegyezte le mindig pontosan a zeneszerző, vagy esetleg lejegyezte, de egy másik korban az adott mű csak más úton tud eljutni a közönséghez. Erkelre visszatérve én a két nagy operának az átdolgozott formájában hiszek, de legalább olyan fontos, hogy meglegyen az ősbánk bánt és az ősbán Hunyadi, ami az alapjául szolgált, hiszen ezeket ismerni kell. Ezért nagyon fontos, hogy végre ismét lendületet kapott az Erkel-összkiadás. Az pedig, hogy ki mit írt hozzá és mit nem, az éppen olyan, mint a nagy festőiskoláknál, ahol nem biztos, hogy magát az egész freskót Giotto vagy Bellini alkotta. Egy szerző egy adott művön belül is rengeteg változatot írt. A Don Carlosból például nem kevesebb mint nyolc változat van, mindegyik Verdi keze nyomát viseli. De ki tudja eldönteni, hogy melyik az autentikus, vagy az esztétikailag helytállóbb? A döntő az szerintem, hogy az adott zeneszerző vállalta-e a művet, vagy sem.

■ *Tanár Úr keze alatt több generáció nevelkedett a Zeneakadémián. Hogy látja a mostani pályakezdő muzsikuskor helyzetét?*

– A helyzet nem túl rózsás, annak ellenére, hogy sokkal nyitottabb a felvételi lehetőség. Régen szigorúan meg voltak határozva a keretszámok. Most viszont az anyagi szem-

pontok kerültek előtérbe. Furcsa módon, mindhárom tanszakon, ahol tanítok, másoddiplomás, vagyis térítésköteles képzés zajlik. Korrepetitor tanszakra általában már végzett zongoraművészek, vagy tanárok jelentkeznek. Vannak olyan tanszakok, és ezek közé tartozik a zeneszerzés is, amelynek az elvégzéséhez szinte elengedhetetlen feltétel egy már meglévő diploma, ami rendkívül nagy anyagi terhet ró a hallgatókra, hiszen akármilyen tehetségesek, ők már csak másoddiplomás képzésben részesülhetnek. Voltak hallgatóim, akik emiatt kényszerültek abbahagyni a tanulmányaikat. Rádásul egyre csökkennek a kereseti lehetőségek is, a létszámleépítések miatt pedig szinte alig hirdetnek meg próbajátékot, mert ha valaki nyugdíjba megy, annak a helyét már csak nagyon kevés zenekarnál tudják betölteni. Annak ellenére, hogy évek óta hangoztatjuk, hogy a kultúra hosszú távú befektetés, továbbra sem érzékeljük, hogy ez a tény a politikai szándékokban is kifejezésre jutna. Szomorú látni, hogy a Zeneművészeti Egyetemen egymás után vonják össze, vagy szüntetik meg a tanszakokat. Ami a hallgatókat illeti, rengeteg tehetséges fúvós van, akik sorra nyerik a rangos nemzetközi versenyeket. A karmester és zeneszerző szakok egyelőre még várnak egy új „nagy generáció” berobbanására, igaz hogy számukra sokkal kevesebb lehetőség van a megméretetésre. ???

A művész-státuszt is szeretné útjára indítani a régi-új elnök

A szakszervezetek a közalkalmazotti munkahelyek megőrzésért küzdenek

A Művészeti Szakszervezetek Szövetségének májusi kongresszusán az egybegyűlt küldöttek újabb öt évre dr. Gyimesi Lászlót, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének (MZTSZ) főtítkárát választották elnöknek, az MSZSZ főtítkára pedig ismét Kozma Károly lett. Az előadó-művészeti szervezet elnökségébe Pécsi Ildikó, Sztevanovity Zorán és Zsilák György, az Artistaművészek Szakszervezetének főtítkára került. A résztvevők sürgették a művész státusz létrehozását, dr. Gyimesi László öt éves beszámolójában pedig jelentős lépésként értékelte az előadó-művészeti törvény megalkotását.

„Az elmúlt öt esztendő nagyon vegyes érzésekkel összegezhető. Reálisan szemlélve a történetet, az kétségtelen eredményként elkönnyelhető, hogy az általunk képviselt területen az országot, majd az egész világot sújtó válság nem dülta fel alapvetően se az intézményrendszert, se a munkahelyeket. A művészek, a művészetoktatók és a művészeti terület alkalmazottjai viszonylagos biztonságban vészték át ezt a nehéz időszakot. Ugyanakkor ez idő alatt a jövedelmek, a keresetek reálértékben érezhetően csökkentek, az egyéb juttatások megszűntek, vagy szűkültek” – vélekedett a régi-új elnök.

Dr. Gyimesi László hozzátette azt is, a szakszerve-

zetek a jövőben is igyekeznek megővni a munkahelyeket. Az elfogadott határozati javaslat szerint: „A Művészeti Szakszervezetek Szövetsége a leghatározottabban elutasít minden olyan szándékot, amelynek eredményeként a foglalkoztatott művésztanárok, és más iskolai dolgozók munkahelye veszélybe kerül vagy megszűnik. A közoktatási és felsőoktatási szabályozás átalakítása során támogat minden olyan törekvést, amely a pedagógusok, oktatók munkahelye megőrzését, munkafeltételeinek javítását célozza, és együttműködik e kérdésekben a kormányzattal és az érdekelt szakszervezetekkel.”

Kiemelte ennek kapcsán a szerződések jelentőségét is, amelyek fontosságát nem minden esetben látják át a tagok, pedig az alkotó és előadóművészi tevékenység munkavégzés, s így az érdekvédelem nélkülözhetetlen eszköze az egyéni, kollektív szerződések megléte. Ezért a szövetség, a szakmai szakszervezetek, az Előadóművészi Jogvédő Iroda, továbbá a szövetség jogsegély szolgálatának kiemelt feladata az, hogy minden lehetséges jogi, szakmai, érdekvédelmi segítséget megadjon – lehetőleg még a szerződések megkötését, illetve módosítását megelőzően – ahhoz, hogy a művészek és más munkavállalók érdekeit megfelelően érvényesítő szerződések szülessenek.

Dr. Gyimesi László előző, öt éves beszámolójában jelentős lépésként értékelte az előadó-művészeti törvény megalkotását, amelybe a művészeti szakszervezetek képviselői komoly munkát fektettek. De úgy vélte, most már tovább kellene lépni. A kongresszuson határozati javaslat is született a művész-státuszról. „A művész-státusz megteremthetné a lehetőségét annak, hogy az érintettek ne vállalkozóként és ne a versenyjog alanyaként vehessenek részt a művészeti alkotások és előadások létrehozásában” -tette hozzá. – „A művészek ma nagyon eltérő feltételek mellett tevékenykednek, miközben valójában munkavállalói feladatokat látnak el. A státusz megfelelő adózási, társadalom és egészségbiztosítási rendszert biztosítana az érintettek számára.” Elmondta: „Nemcsak nálunk, hanem az Európai Unióban is gondot okoz a művészek jogállásának rendezetlensége, ezért ha sikerülne a művész státusz kidolgozása, példaértékű törvény születne, akárcsak az előadó-művészeti törvény esetében. Jó kiindulópontot jelent az ekho, s a vállalkozás, a megbízás, az önfoglalkoztatás határmezsgyéjét kellene közelíteni.”

A Kongresszus felkérte ezért a Szövetségi Tanácsot, hogy kezdjen vizsgálódást és szükség szerint tárgyalásokat a művész-státusz megszületése érdekében. R. Zs.

Hangversenyekről

Concerto Budapest

2011. április 29.

A zenekar Richter-bérletének, egyúttal a február és április között meghirdetett „Szimfonikus felfedezések” sorozat negyedik (befejező) estje. A Richter-bérlet orosz programot kínált hallgatóinak – Sztravinszkij egykor botrányt okozó remeke, a *Sacre* (Le sacre du printemps, leginkább meghonosodott magyar címmel a Tavaszi áldozat) mintegy megkoronázása a sorozatnak. A nem beavatottak közül legfeljebb csak a szemfülesek vehették észre, hogy a „Szimfonikus felfedezések” a korábbi „Magyar Szimfonikus Körkép” sorozat (korcs) utóda – országos (szimfonikus zenekari) áttekintésre kevésbé alkalmas, az évad második részében 2-2 vidéki (Győri Filharmonikus Zenekar és Alba Regia Szimfonikus Zenekar) és fővárosi (MÁV, Concerto Budapest) együttes lépett fel a sorozat első részében –, a következő évadban e naptári év folyamán további négy zenekar szerepel még e sorozat keretében. A Concerto Budapest honlapján a Richter-bérlet ismertetőjében még a régi sorozatcím szerepel. A sorozatjelleg meghatározó korábbi kritérium biztosítja a folytonosságot: a műsorban szerepelni kell egy 20–21. századi, vagy régebbi, de alig ismert magyar műnek. További kritérium, hogy az est szólistája is magyar legyen (bármely műsorszámában), az esetek többségében a fiatal(abb) generáció képviselésében.

(Országos „mintavételezéshez” a nyolc is kevés – ráadásul az összehasonlításnak nemigen van alapja. S ha ehhez hozzáveszünk, hogy valamennyi koncertnek a Műpa mellett társrendezője az adott zenekar, könnyű belátni, hogy elenyésző azok száma, akik valamennyi estet végighallgatják. Tanulságot, bármily keveset is, legfeljebb ők profitálhatnak e sorozatból.)

Láthatóan nagy szabadságot tesznek lehetővé a szükséges és elégséges feltételek – így például szervesen kapcsolódhatott tematikája és szövege alapján a Concerto Budapest orosz műsorába Eötvös Péter Két monológja. A MŰPA-magazin frappáns beharangozása („kortárs szendvics”) a műsorszámok sorrendjének változásával aktualitását veszítette; inkább afféle „hab a tortán” effektus jött létre, ahol felülről lefelé, időrendben visszafelé haladva jutottunk el az Eötvös-darabtól Sosztakovics II. zongoraversenyének érintésével a *Sacre*-ig.

Gyakori jelenség, hogy a nyitó műsorszám (főként, ha többé-kevésbé ismeretlen!) áldozatul esik ... – minek is? Hogy a közönség még nincs rákészülve a felcsendülő zenére. Amire pedig ráhangolódna, gyakran véget is ér a mű. Valami ilyesmi történhetett ezúttal is. A meghirdetett műsor alapján zongoraversenyt vártunk – ráadásul, sem a sorrendcseréről, sem pedig a szólista kilétéről nem kaptunk tájékoztatást (aki a zenekar honlapját felkereste, tudhatta: Massányi Viktor a Két monológ énekes). Tovább nőtt a tanácstalanság az orosz szövegű mű hallatán, s kevés haszonnal olvashattuk a „szimfonikus felfedezések” sorozat műsorismertetőjében, hogy „a két monológ Andrej és Tuzenbach megszólalása. Eötvös saját elmondása szerint az idegen nyelveket mindig is azok zeneiségében hallja leginkább; az adott nyelvről a fordítás lassabban történik a hallgató fejében, mint a zenei tulajdonság felfogása, így nyújtva a szöveg-zene különleges élményét”. Ezúttal egyértelműen a hand-out lett volna a megoldás: nyersfordítás (ideális esetben az orosz eredetivel együtt), amit a mű előtt átfuthat a hallgató, s akkor valamennyire „képbe kerülhet”. Másként maradt a zenéről a figyelmet elterelő szöveg-refigyelés, vagy pedig a tartalmi értés teljes feladása. Egyik sem jó megoldás – így, szöveg nélkül a figyelem talán leginkább Eötvös sokszínű zenekari palettájára irányult, miközben Massányi anyanyelvi biztonsággal énekelt, néha sajnos a gazdag zenekari szövet árnyékában.

A II. zongoraverseny szellemes-frappáns zenéjét (s a már-már Rachmanyinovra emlékeztető középtételt) hallgatva eltűnődhetünk, vajon miért oly ritka vendég a koncertpódiumokon. Nagy várakozás előzte meg Ránki Fülöp szereplését, miként ez előre várható volt, s a lelkes fogadtatás sem maradt el. A zongoraművész-házaspár gyermeke korábban családi szólista-produkcióban lépett fel zenekarral – most egyetlen szólistaként is derekasan helytállt. Testre szabott volt számára ez a mű, a szépen megformált rövid szegmensek hibátlanul sorjázta. Ujjvégre-koncentráltó zongorázása biztosítja billentése kontrollját, biztos formai tájékozódás birtokában a fokozások, csúcspontok mindig érvényesültek. Nem volt idegen a zene karakterétől, hogy a koncertálás folyamán néha már-már continuo-szerű kommentáló szólammal járuljon a hangzás egészéhez.

Visszafelé haladva az időben, Sztravinszkij botrányhős kompozíciója már-már klasszikusan letisztultnak hatott – része van ebben a játékosok biztos szólamtudásának, s annak a karmesteri koncepciónak, amely nagy súlyt helyezett a melodikus és ritmikus-akkordikus szegmensek gyors váltakozásából kialakított érdekes-izgalmas zenei folyamatokra. Olyan „tálalásban” kaptuk a művet, hogy követhető volt a program vélhetően azoknak is, akik először hallották (esetleg koncertteremben először) e korszakos jelentőségű kompozíciót.

A *Sacre* mamutzenekart igényel – az est első részében is nagy létszámú együttest köszönthettünk a pódiumon. Nagyon fontos az ilyesfajta hangzásélmény – ilyen tapasztalatok birtokában érthető meg a romantika hangzásigényének fokozására irányuló tendencia, amely persze később természetszerűen „kiábránduláshoz” a klasszikus letisztultság, egyszerűség iránt feleledő vágyhoz vezet. Most viszont jó volt tobzódni az erős (mondhatni, őserőt árasztó), monumentális hangzásokban – annál is inkább, mivel a monumentalitás sohasem járt együtt a kifejezés erőszakoltságával. Köszönhető ez annak (is), hogy Keller András nemcsak összerendezi, hanem irányítani is képes zenekarát.

MÁV Szimfonikus Zenekar

2011. május 3.

Legfeljebb szólistája okán kerülhetett a Szőke Tibor Mesterbérletbe (zárókoncertként) ez a francia est; Debussy hangszerelésében Satie két *Gympopédiája* után Fauré Pelléas és Mélisande szvitje, majd Milhaud I. gordonkaversenye következett, a műsor második részében Raveltől a *Miroirs* zongoraciklus általa hangszerelt harmadik darabja, a *Bárka az óceánon*, valamint Debussytól A tenger szerepelt. A hazai koncertélet több évtizedes, szinte törleszthetetlen mulasztása azt eredményezte, hogy a „francia est”-nek mindig valami különleges ígérete van, sajátos „egzotikumot” sejtet. Mivel jónéhány francia remekmű immár a hazai közönség körében is örökzöldnek számít, érdemes a kevésbé ismert kompozíciókból is meríteni, hiszen ki ki talál közös pontokat, fogódzót a korábbi zenei emlékképei birtokában. Francia estre persze (mint minden másra) leginkább akkor érdemes vállalkozni, ha az előadónak van „mondanivalójuk”, továbbadnivalójuk, megosztanivaló élményük e zene világából. Különben érdemben az utókornak szánt do-

kumentációt gazdagítja csupán, lám-lám, milyen koncertélet zajlott egykoron...

Fanyalgásom egyértelműen a dirigens, Rodrigo de Carvalho számlájára írandó. A magyar iskolázottságú brazil karmester immár 2008 szeptembere óta állandó vendégkarmesteri kapcsolatban áll a MÁV Szimfonikus Zenekarral. Ismerheti tehát az együttest, felmérhette, mit várhat tőlük. Tény, hogy többet, mint amennyit kíván tőlük.

A francia estre felkészülten érkeztek a játékosok, azonban zenekari mű interpretációjához ez kevés. Nem véletlenül áll centrálisan elhelyezett dobogón a karmester – az ő dolga a szólamok összehangolása. Rodrigo de Carvalho mozdulatait nézve gyakran volt az érzése az embernek, hogy a zene hallatán átismétli magában a műveket, kontrollálja koreográfiájának „nyersanyagát”. Tehát korántsem irányított, hanem mintegy párhuzamosan követte a hangfolyamokat. Gyakorlott zenekartól sem lehet elvárni, hogy „gondolatolvasó” legyen, ellesve a szinte maga-magának szánt kis mozdulatokból a megoldandó feladatokat. Érdekes volt a váltás: amikor Carvalho mozdulatai kinyírtak, kifejezték szándékát-elképzelését, mindig rendre aktivizálódtak a muzsikusok.

Röviden, a művek ismeretét hiányoltam a karmester részéről – s azt a szándékot, hogy elképzelt hangzást akarjon megvalósítani a zenekarral. Maximális törekvése arra irányult, hogy a tételek végigjátszása során egyes szólamok belépését segítse. Az új-belépőkre koncentráció közben viszont teljesen hanyagolta a már játszó szólamokat (becsületükre legyen mondván, karmester nélkül is tudták a dolgukat). Ennek következtében a hangzásarányok percről-percre esetlegesen alakultak, pillanatnyi korrekcióra – tehát kreatív közbeavatkozásra – sohasem került sor.

Többszörösen megtévesztő az ily módon létrejött produkció; a közönség – korábbi zenei ismeretanyag híján – egyenlőségjelet tehet a hallott előadás és a művek közé. Mivel a karmester nem kér többet mozdulataival, a játékosok úgy érezhetik, mindent megtettek (eközben valóban mindent megtettek, ami rajtuk múlt – de nem véletlen, hogy nélkülözhetetlen a karmesteri irányítás a 19-20. századi művek esetében!). Mivel minimalista igénnyel (mondhatni, igénytelenül) lépett fel a karmester az előadókkal szemben, sohasem fogja megtudni, mennyi rejtett tartalékot nem aknázott ki (tudást, stílusérzékét, érzékenységet, stb.). A publikumnak pedig nem oknyomozás a dolga, hogy azt firtassa, ki milyen arányban részes

a létrejött produkció erőnyeiből és hibáiból – óhatatlanul is inadekvát következtetéseket fog levonni a hallottakból. Félreismerheti a darabokat, s általában, a francia zenéről téves elképzelései lesznek.

Már-már áttekinthetetlenül gazdag a zeneirodalom; a műsorok összeállításánál megannyi szempontot lehet követni. Az érték sem mindig állapítható meg egykönnyen, könyvtárnyi megbukott zenekritika tanuskodik erről, s kiváló művészek valótlan állításai. Természetes tehát, hogy nem mindig érték-centrikus a válogatás, hanem a ritkaságérték is nagy súllyal esik latba (korunkban megannyi fórumon irányítják a figyelmet a „leg”-ekre, nem véletlen a 1st recording felvételek divatja, s az hogy a repertoár bővítő hullámban méltatlanul és méltán elfeledett darabok egyaránt felszínre kerülnek). Alaposabb zenei felkészültség nélkül is illett „tudni”, hogy A tenger a leg-rangosabb műsorszám ezen az esten – de nem lehet kárhozható azokat, akik leglekezebben Milhaud gordonkaversenye után tapsoltak. Fenyő László perfekcióra törekvő hangzásigénye azt eredményezi, hogy csel-lőhangja már-már a műtől elvonatkoztatva, önmagában is örömforrás. Elsősorban neki köszönhetően érzékelhettük a Milhaud-mű hangulatainak, karaktereinek gazdag változatosságát. Mindenesetre, primer inspirációt jelenthetett valamennyi muzsikusnak – azoknak is, akikkel a versenyműben párbeszédre kapcsolatba került, akik olyan hangzó háttérrel gondoskodtak számára, amelyből relief-szerűen kidomborodhat szólója, s azoknak is, akik szólamuk szüneteiben hallgatóként követték a zenei folyamatokat.

A MÁV Szimfonikus Zenekar évről-évre sokszínű programmal lép közönség elé. Jó lenne, ha mind több alkalommal lenne lehetősége mélyfúrással ténylegesen elmélyíteni stílusismeretét, tehát a gyakorlatban megvalósítani azt, ami a közönséget tanulságként gazdagítja. Ehhez elengedhetetlen, hogy igényes karmesterek fejlesszék követelményeikkel – egyébként afféle szolgáltató együttesé silányul, amelynek mindegy, hogy épp mit kell játszania. Márpedig ennél sokkal többre hivatott!

Budafoki Dohnányi Zenekar 2011. május 15.

Jól felépített program várta az Universitas-bérlet 6. előadásának hallgatóit: Mozart „Párizsi” szimfóniája és Penderecki (fuvola-versenyből átirat) Klarinétversenye után Beethoven Pastorale szimfóniája csendült fel. Hamar Zsolt vezényelt, a versenymű

szólistája a Svájcban élő Polgár Éva volt (nem tévesztendő össze a nála egy évvel idősebb zongoristával, aki budapesti tanulmányait követően Finnországban folytatta tanulmányait). Crescendo-formát mutatott a művek fogadtatása; a Mozart-szimfónia sem esett áldozatul a „bemelegítésnek”, összehangolódásnak, a Penderecki-mű igazi csemegét jelentett, majd a Beethoven-szimfónia az ismert-szeretett műnek nemcsak újrarahallgatására adott lehetőséget, hanem szinte maradéktalan, belefeledkezős gyönyörködésre is. Bár látszólag akár „szendvics”-műsornak is tűnhetne, a klarinétverseny korántsem értékelhető „töltelékként”, vagy stílusosan kontrasztáló betétnek. Köszönhető a szólistaként és kamaramuzsikusként egyaránt több nemzetközi versenyen nyert szólistának, aki előadásával akkor is maradéktalanul le tudta volna kötni a hallgatóság figyelmét, ha nem tudjuk róla: Polgár László lánya. Az elismerésre méltó pódium-gyakorlattal/biztonsággal rendelkező fiatal klarinétos játékának egyik legimpónálabb vonása az, hogy rendkívül széles dinamikai skálát jár be. Biztonsággal szólaltat meg leheletfinom halk hangokat, ugyanakkor önfeledt tombolásra is képes. Mindezt arra használja, hogy minden frázist, zenei gondolatot megformáljon, s markánsan karakterizálva szólaltasson meg. Úgy tűnik, nincs szüksége „biztonsági hálóra”; a zenei kifejezést tartva szem előtt, mintha nem ismerne technikai nehézséget! Hamar Zsolt átgondolt irányításával a zenekarnak is minden bizonnyal élményt jelentett kísérni a remek szólistát.

Alkalmi-esetenkénti apró bizonytalanságtól nem volt mentes a koncert, mégis, általánosan jellemzőnek mondható a játékosok fegyelmezett-figyelmes játéka. Hamar Zsolt, akinek a közelmúltban a Májusünnep Manon Lescaut-előadásán tapsolhattunk, jó kapcsolatot alakított ki az együttesrel. A koncerten észrevehettük a próbafolyamat nyomán kialakított figyelmet, ami abban mutatkozott meg, hogy nem mindig a legfontosabb zenei történéseket irányította mozdulataival, hanem alkalmanként ott segített, ahol érzése szerint (s a hallottak alapján) szükséges volt. Bátran magára hagyta például a Beethoven-szimfóniában a dal-lamjátzó gordonkaszólamot, hogy pontosítsa a hegedűsök kísérfő-figuráit (igaz, a kiemelt figyelem túlságosan kirívó fordulokat eredményezett – de így valósult meg a pregnáns ritmika, s a jól artikulált frázis). A Mozart-szimfóniában (KV. 297) a kisebb létszámú vonóskar és a fúvósok játéka dinamikailag nem mindig tűnt harmonikusnak,

elhitető erejűnek; élvezetes volt viszont a vonósok magvas-tónusos hangja – mintha összeszokott vonós kamarazenekart hallottunk volna (igaz, ezúttal a mélyvonósok alábbadták igényes-szép tónusukat). Beethoven VI. szimfóniáját leginkább az „üde” jelzővel illetném, valahogy életközelinek tűnt az interpretáció (része lehet ebben a „menős” tempónak, ami azonban sohasem vezetett felületességhez, elnagyolt-sághoz). Lélegzett a muzsika valamennyi tételben, gyönyörködhattunk a hangszíngazdagságban, miközben a zene indulati töltése mindig megmaradt az epikus keretek között – ennek számlájára írható, hogy a vihar utáni hálaének nem lehetett katartikus megrendítő. Pasztorális volt az interpretáció – mindannak a változatosságának a felmutatásával, amelyet a fogékony lélek természetközelen megélhet.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

2011. május 19.

Izgalmas műsor várta a közönséget a Ferencsik-bérlet évadzáró estjén, pontosabban: szokatlan műsor összeállítás. Az átütő erejű élmény azonban elmaradt. Merészség nyitászámának választani Ligeti György: Atmospheres című kompozícióját, már csak a közönségre való tekintettel is – így legtöbbet azoknak jelentett, akik képesek voltak elengedni magukat, s hagyták szinte ösztönösen hatni magukra (koncerten talán először) e művet. Hummel: Esz-dúr trombitaversenye lehetőséget kínált a kiváló szólista, Boldoczki Gábor játékának ismételt meghallgatására. Azonban jelzés-értékűnek kellett tartanunk a trombitás „tipródását”, ami egyértelműen sejtette: remek teljesítménye ellenére sem érzi igazán jól magát ebben az előadásban. Barber Adagiója hallatán vált konkretizálhatóvá, mi okozza a zavart: Gilbert Varga vendégkarmester-attitűdje. A dirigens nem először lép fel a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral, kétségkívül kölcsönösen tisztában lehetnek egymás kvalitásaival. Ez azonban nem arra inspirálta a karmestert, hogy mind több (újabb) elképzelését akarja megvalósítani az együttessel, hanem megelégedett egy tetszetős látványt nyújtó koreográfiával, anélkül, hogy érezhető kapcsolatot akart volna teremteni a megszülető hangzással. Az elképzelhez képest megvalósult hangképre való reflektálás hiányában érthetően csökkent a jelenlét intenzitása. Barber Adagiója akkor (és csak akkor) képes lenyűgözni, ha megrendítően személyes vallomáshangon szólal meg. Ilyet spontán módon nem lehet elvárni szólamléptékű csoportoktól – ugyanakkor aligha

lett volna akadály a annak, hogy jelenlegi állapotában a vonósok teljesítsék a karmester ilyen irányú igényét, hangi elvárását. A kurtági kamaraórák fontos instrukciója jutott eszembe „szeresse azt a hangot!” – ez hiányzott, hogy már-már erotikus szépségű hangokból szülessenek meg a zenei szövet horizontális és vertikális szálai.

A harmóniaknak az ilyesfajta felfénylése inspiráló lett volna ahhoz, hogy a transzcendencia közelébe juttassák Richard Strauss szimfonikus költeményének hallgatóit. Ehelyett maradt a hangzatos cím (Halál és megdicsőülés), valamint hallottunk egy ritkán játszott művet.

Ami a legszomorúbb volt az egészben: a tapsot fogadó karmester azt sejtette, hogy elégedett. Elégedett pedig legfeljebb azzal lehetett, hogy konkrét beavatkozása (durvábban fogalmazva: irányítása) nélkül is létrejött ez a koncert. Mert a zenekarnak aligha adott okot az elégedettségre – a játékosok mindenki másnál inkább tisztában lehetnek azzal, hogy ezeket a műveket – más karmesteri hozzáállással – ténylegesen is meg tudták volna szólaltatni, emlékezetes koncerttel ajándékozva meg rendszeres hallgatóközönségüket.

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

2011. május 24.

A Liszt-évek köszönhetően idén nemcsak gyakrabban kerülnek előadásra az ünnepektől elvárt művek, hanem egyébként ritkán hallható kompozíció is szerepelnek a koncertek műsorán. A húsvéti időszakban többször hallhattuk a Krisztus-oratóriumot, s a Nemzeti Filharmonikusok Kelmperer-bérletének 6. (záró) estjén felcsendült a Szent Erzsébet legendája is. Az oratórium két nagy részből áll, mindegyik 3-3 jelenet sorakoztat fel, a hat tétel egybekomponált kisebb formákból épül fel. A két gyermek-szólista intermezzóját leszámítva, hat szólista szerepelt (III. Frigyes császár és az egy magyar nemes szerepét egyaránt Kelemen Zoltán szólaltatta meg), a Nemzeti Énekkar és az MR Gyermekkórusa társult a Nemzeti Filharmonikus Zenekarhoz. Az est dirigense Kocsis Zoltán volt.

Nem vezet messzire a mű „operaszerűségének” a fesegetése, hiszen egy-egy végig gondolt interpretáció képes romba dönteni az íróasztal mellett gyártott legszebb elméleteket is.

Ezúttal Liszt zenekara vont magára a figyelmünket. Az egész est legnagyobb élménye az volt, hogy valamennyi új hangulatot-karaktert már az első hangokkal markáns-plasztikusan megteremtette az

együttessel. Rendkívül kidolgozott volt a zenei háttér, amely előtt a szavakba foglalt epizódok zajlottak. Már a bevezetőben feltűnt a vonósok akcentuált játéka, szép melodikus fordulatokat köszönhattunk a fuvolának, s mindig megindító volt a rezesek korálszerű „kórusa”. Ugyanakkor nem tagadható, hogy a részletekbe menő aprólékos kimunkálás néha olyan hatással járt, mint amikor közelről szemlélünk egy monumentális gobelin-kártpitot – nehéz volt nem elveszni a részletekben.

Éppen ezért, a kontrasztáló részek jelentették a legnagyobb élményt – például a Kereszteslovagok indulója, s a rákövetkező éneklő rézfúvós-anyag.

A kórus a tőle megszokott magas színvonalon teljesített, legfeljebb az árnyaltabb érzelmi karakterizálás tudta volna (akár a szöveg ismerete nélkül is) eleve érzékeltetni az általa megszemélyesített csoport kilétét. Már-már hangszeres gondolkodásra vallóan az egyes részletek megformálását, dinamikai megtervezését tekintették szinte kizárólagos feladatuknak.

Nem volt szerencsés a szólistaválasztás; a rövid szerep is lehet fontos – annyira mindenképp, hogy hallani kell(ett volna). Lisztes László udvarmesterének szólamát csak nyomokban követhettük, a kétségkívül monumentális zárójelenetben viszont bántóan veszett el Kelemen László hangja. Batori Éva Erzsébet lényének már-már testetlen, éteri lényegét emelte ki – Ulbrich Andrea Zsófia őrgőrnőjével való jelenetében a párbeszéd helyét az alt „conciatója” uralta. Ki-egyensúlyozottra sikerült a rózsacsoda jelenet (Lajos őrgőrként Kálmándi Mihályt hallhattuk) – ám a hosszú epizódokat nem koronázta meg a temetés apoteózisa: a hallgató távolságtartó magatartást engedhetett meg magának, nélkülözve a katarzist.

Nem végigéltük, csupán végighallgattuk a monumentális művet – ugyanakkor, a kidolgozott előadásnak köszönhetően mégis kaptunk olyan tanulságokat, amelyek hozzásegítenek a liszti életmű alaposabb megismeréséhez.

Óbudai Danubia Zenekar

2011. május 28.

Mese-programmal invitálta a „DANUBIA + NEMZETI BÉRLET” 4., zárókoncertjére közönségét a zenekar. Prokofjev: Péter és a farkas című zenés meséjének mesélőszerepét Kulka János töltötte be, a kamaragyütttest foglalkoztató Sztravinszkij-műben, A katona történetében a katonát Stohl András, az ördögöt Bodrogi Gyula, a királylányt Radnay Csilla, a mesélőt pedig a

rendező Mátyássy Bence alakította. A karmester Héja Domonkos volt.

Ismételten szembesülhettünk azzal, hogy a mese: veszélyes műfaj. Fokozott mértékben igaz ez a zenés mesére. Könnyen félreérthető, más szempontból pedig nem könnyű végiggondoltan a „lényegét” visszaadni. Legalábbis, ez derült ki a délelőtti előadásból, amelynek közönségében – kis túlzással – 2 évestől 102 évesig minden korosztály képviselve volt.

Zeneileg mindenképp a Prokofjev-mű volt kidolgozottabb. Az egyes szereplőkhöz társított hangszerek közül kiváltképp a fuvola jeleskedett (kismadár), s a farkast megjelenítő három kürt. A művet ismerők figyelmét is elterelte a zenéről a kerettörténet indokolatlan (pontosabban, olcsó poénnal „indokolt”) bővítése, amennyiben egy Piroška társult a mesélőhöz, akiről utolsó pil-

lanatban kiderült, hogy ő a farkas (sátáni kacaja talán már a következő mű ördögét volt hivatott előlegezni). Elvontabb volt a Sztravinszkij-mű megjelenítése (a színészek megjelenése persze mindig élmény a zenehallgatóknak, általában minden látványelemet hálásan fogad a közönség). Itt rendkívül zavaróan hatott, hogy a főszereplők többnyire olvasópróba-szinten olvasták szövegüket; kellő rutin birtokában – sajnos, néha eltűzött hangulati töltéssel. A szünetek tagoló szerepe viszont remekül érvényesült. A szólista-szerepbe került zenekari muzsikuskok kamarazenei érzékenysége ezúttal kevésnek bizonyult; bántóan sok esetlegesség tűnt fel játékukban. A karmester ezúttal nem zenei vezető volt, csupán a muzsikuskok koordinátora.

A katona története különböző szöveg-variációkkal ismertetes. Amit itt hallottunk (be-

ékelve egy gag-et, miszerint az írástudatlan katona az ördögtől kapott csodakönyvből épp a Péter és a farkas meséjét kezdi olvasni), összességében hosszadalmas volt, akkor is, ha Bodrogi mókázása vidám pillanatokot is tudott okozni.

A közönség mindazonáltal elégedett lehetett: ismét kapott Danubia-bérletet, s korábbi ismeret-foszlányok, emlékképek felidézésével mese közelben töltött két órát. Hogy ebbe a műsorba kevés zenei élményforrás került, korántsem a programból következik. A „zene + színház” ötlet jó, csak minden konkrét megvalósításhoz következetesen végigvitt koncepció szükséges. És az a meggyőződés, hogy a látványelemeket élmény adó többletnek tartásuk a muzsikuskok, ne többnek. Tehát, játékuk olyan igényes és kidolgozott legyen, ami látvány nélkül is podiumképes.

Fittler Katalin

CD-kritika

A MÁV Szimfonikus Zenekar második Rózsa Miklós szerzői lemezéről

A Brácsaverseny és a Magyar szerenádok tartalmú korong után ismét Mariusz Smolij vezényletével rögzítette az elsősorban méltán filmzeneszerzőként számon tartott Rózsa Miklós további négy művét. Közülük a legkorábbi a Rapszódia gondonkára és zenekarra (Op. 3.), amelyet a lipcsei konzervatórium végzős növendékeként komponált. Csaknem egy évtizeddel későbbi az eredetileg Capriccio, Pastorale e Danza című ciklus (Op. 14.), amely később a Három magyar vázlat címet kapta (az eredeti címet a tételcímek őrzik). A felkérésre írt Nyitányhoz nem tartozik konkrét-meghatározott program, ám óhatatlanul is kapcsolatba hozható az '56-os magyarországi eseményekre való (érzelmi) reflexióval. Hasonlóképp felkérésre készült 1963-ban a Notturmo ungherese, amelynek bemutatóját nem kisebb karmester vezényelte, mint Ormándy Jenő (philadelphiai együttese élén).

Csaknem három és fél évtizeden ível át a négy magyar hangvételű kompozíció, azonban ezt az „időbeliséget” aligha érezhetjük. A hazájától elszakadt szerző Nyugat-Európában csakúgy, mint Amerikában, nem felejtette el zenei anyanyelvét. Természetesen a magyar zeneirodalom hatását hiába keresnénk, viszont az idő múlásával mintha még élesebben körvonalazódtak volna azok a ti-

pikus magyar fordulatok, amelyek felidézése a külföldiek számára is egyértelművé teszi e muzsikák „hovatarozását”.

Annál nagyobb hatással van a szerző zenei gondolkodásmódjára filmzeneszerzői munkássága; ennek számlájára írhatóak a mármár plakátszerű egyértelműséggel felvázolt fordulatok. A motívumok karakterisztikusak, a tágasságot (nagyotál) többoktávnyi távolságban megszólaltatott unisono-fordulatokkal érzékelteti. Valamiféle „evidencia” hatja át ezeket a zenekari műveket; aligha okozhattak fejtörést akár a karmesternek, akár a zenekari hangszercsoportoknak és szólistáknak. Más szempontból tekintve, ezeket a tételeket intenzíven kell játszani, üresjáratok nélkül – a formarészek egymásrakövetkezése egyértelműen minősíti a szakaszok viszonyát. Ami alapkövetelmény: a mindenkori dallam prioritása (kidolgozott) kísérettel szemben a dallamfordulatok szólistikus igényű kidolgozása ugyanakkor nem társul játékost-próbáló technikai nehézséggel.

Harmonikus együttműzikálást sejtet a felvétel a Rapszódia szólistájára, Mark Kosower, a karmester és a zenekar között. A hallgatni-való tetszetős, távlatos visszapillantás arra a stílusra, amelyhez hasonló volt sajátja idehaza a divertimento-irodalmat gazdagító

szerezőknek, s azoknak, akik a versenyművek virtuozitásával, színességével gyakoroltak hatást a közönségre. Modernnek legfeljebb rövid ideig tűnhetett „kortárs”-korában is – viszont a kikapcsolódáshoz színvonalas kompozíciókkal járult hozzá. Napjaink stresszes világában épp feszültségmentességével jelent különleges játszani-valót; az előadókat ingerküszöbük áthelyezésére készíti; olyan árnyalatokat, részleteket tart fontosnak, amelyeken egyébként könnyen átsiklik a figyelem. Ebben a megváltozott zenei mozgástérben átértékelődik a hangzás megannyi gesztusa – szokatlan feladat otthonosnak lenni itt.

A MÁV Szimfonikus Zenekar koncertjeinek műsorán rendszeresen szerepelnek ritkaságok, érdekességek, különlegességek. Az együttesnek tehát kifinomult az ilyesfajta alkalmazkodóképessége – épp ezért vállalkozhatnak eredményesen arra a feladatra, hogy a Rózsa Miklós szimfonikus műveivel először találkozókkal megszeretessék a szerző könnyű-kezü muzsikáját. Kamatozik az is, hogy gyakran/rendszeresen kísérnek énekeseket; nem becsülik alá a dallam jelentőségét (tudják: tematikus értékével nem elég tisztában lenni, hanem minden alkalommal illő módon kell megszólaltatni), s az időről időre váltakozó apparátusú kísérő-együttes mindig megtalálja a maga funkcióját a zenei szövet egészében.

A MÁV Szimfonikus Zenekar méltán visszatérő szereplője a NAXOS Rózsa Miklós szerzői sorozatának.

Fittler Katalin

Magyar rapszódia

Komponáló veszprémi hegedűsök
családfája: Ruzitska Ignác –
Ridley-Kohne Dávid – Auer Lipót

Hosszú a sora azoknak a hegedűsöknek, akik a klasszikus hegedűjáték fejlődésében zeneszerzőként is szerepet játszottak, elég csak Corelli, Vivaldi, Locatelli, Tartini, Pugnani, Leclair, Viotti, Paganini, Rode, Spohr, Sarasate, Vieuxtemps, Wieniawski vagy Kreisler neveit említenünk. Közülük az utolsó, nagy hegedűs komponista Hubay Jenő volt.

Ma már ritkán esik szó a Hubay előtti magyar hegedűgenerációról. Pedig egy veszprémi hegedűs családfa különösen fontos szerepet játszott abban a folyamatban, amely elvezetett a 19. század romantikus zenéjének – Erkel és Liszt zenéjének – megszületéséhez, és sokat tett azért, hogy ez a magyar zenestílust a világ hegedűsei is megismerjék. Erről szól soron következő írásunk.

Ruzitska Ignác (Bazin, Pozsony megye 1777. április 18. – Veszprém 1833. február 15.)

Ruzitska Ignác édesapja, Ruzitska József templomi karnagy volt a Pozsony közelében lévő Bazinban, aki tehetséges fiát zenei tanulmányok végzése céljából Pozsonyba vitte, hogy ott élő muzikus testvérére bízta. Ignác templomi énekes fiúként kezdte meg zenei pályafutását, de emellett hangszeres tanulmányokat is folytatott.

Abban az időben Pozsony számított a magyar muzika legjelentősebb központjának. Itt élt Tost Ferenc (1754 v. 1755–1829) zeneszerző, városi zeneigazgató, aki verbunkos táncokat is komponált, de Pozsonyban működött Klein Henrik (1756–1832) zeneszerző és pedagógus, Erkel Ferenc tanítója is, aki már 1800-ban magyar táncokat tett közzé a lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitungban, és terjedelmes tudósítást közölt a magyar táncról és a magyar zenéről. Szintén a városban, Grassalkovichék kastélyában állt alkalmazásban udvari muzikusként Druschetzky György (1745–1819), aki komponált magyaros táncokat is, a műkedvelő zeneszerzőként működő Berner Ádám pozsonyi ügyésznek pedig „12 Magyar Nóta” címmel

Ruzitska Ignác

(1805), majd „6 Magyar Nóta” címmel (1808) jelentek meg táncdallamai Pozsonyban.

Olyan jól képzett hegedűsök éltek a városban, mint Sabodi Bonaventura, Glantz György és Zistler József, náluk tanult Lavotta János is. Hogy Ruzitska Ignác csak nagybátyjától tanult-e hegedülni, vagy járt az említett mesterekhez is, sajnos nem tudjuk. Feljegyezték viszont róla, hogy pozsonyi évei alatt nemcsak zenei szakképzettséget szerzett, hanem gazdasági tanfolyamot is végzett (Evva Lajos cikke, Vasárnapi újság, 1875., 6. szám, 81–83. l.). „12 évi iskoláztatás után Esztergomba ment az érseki gazdaszathoz gyakornoknak, innen Hédervárra tették Gróf Viczaynéhoz számtartónak” (Evva Lajos, Czigány epigonok, Reform, 1873, 271. l.), tehát uradalmi számtartóként került Hédervárra, az 1790-es évek végén.

A fiatalember hegedűjátéka csakhamar magára vonta a kastély köréhez tartozó hölgyek figyelmét. Rajongói között volt Viczay unokatestvére, Schwanda Anna is, akit 1800-ban feleségül vett.

A grófék valószínűleg elleneztek az egyszerű gazdaszattal kötött házasságot, ugyanis a házasságkötésre nem Héderváron, hanem „ismeretlen helyen” került sor.

Bár a hédervári számtartóság elég jó megélhetést biztosított számára, „zenészi hajla-

mai nem hagytak neki nyugtot a csendes gazdálkodás körében, megragadta az első alkalmat, s neje ellenére pályázott a veszprémi káptalan első hegedűsének állomására ...titkon, neje akarata ellenére utazott Veszprémbe, ott diadalmasan kiállta a próbát vetélytársaival, s elnyerte az annyira óhajtott állomást gőgös neje nagy bosszúságára” (Evva Lajos cikke: Vasárnapi újság, 1875, 6. szám).

A veszprémi székesegyház kottatári bejegyzéseiből tudjuk, hogy Ruzitska 1801-ben került Veszprémbe. Felesége ekkor valószínűleg nem is ment utána Veszprémbe, viszont tény, hogy 1804-ben, Karolina leányuk születésekor Ruzitska Ignác a római katolikus egyház hédervári anyakönyvében hédervári lakosként szerepel, de már nem számtartóként, hanem „musicus dominalis”-ként, tehát uradalmi muzikusként (Barsi Ernő: Ruzitska Ignác, a musicus dominalis, Műhely, Győr, 1987/3, 60. l.) Valószínű, hogy Anna asszony – látva férje zene iránti vonalmát –, közbenjárta gróf Viczay Mihálynál, biztosítson neki állást Héderváron. A Viczay-uradalom által nyújtott szerény zenei lehetőségek mindenesetre nagyban közrejátszhattak abban, hogy Ruzitska – most már családotul – végérvényesen Veszprémbe költözzék.

1827-ben székesegyházi karnaggyá nevezték ki. A pozsonyi, világias szellemű szemináriumban nevelkedett Kopácsy József veszprémi püspök (Veszprémbe született 1775-ben, 1827-től veszprémi püspök, 1838-tól esztergomi érsek és hercegprímás, és tiszteletbeli tagja a Magyar Tudományos Akadémiának) idejében az ünnepi alkalmakkor előadandó misék mellett nyitányokat és szimfóniákat is szívesen hallgattak a székesegyházban. Bár Ruzitska egyházi műveket nem komponált, viszont egész sor magyar, illetve Magyarországon működő kortárs szerző egyházi művének előadása fűződik a nevéhez.

Az élete utolsó éveiben Veszprémbe élő Csermák Antal több szerzeménye Ruzitska Ignác feljegyzésében maradt fenn. Ruzitska

Biharival „...Pesten ismerkedett meg ... Pesten is, de később Veszprémben is több darabot leköltázott Bihari játéka után...” (Major E.: Bihari János, 1928, 13. l.) Ruzitska „Biharival tegező barátságban volt és Bihari Ruzitskát még nejevel is meglátogatta. A Rákóczi indulót Bihari eljátszása után Ruzitska le is kótázta...” (Sebestyén Gábor cikke, Vasárnapi újság, 1862. július 6.).

A verbunkos dallamokat és a magyar népies dalirodalomból kölcsönzött témákat felhasználó „magyar fantáziák”, „magyar ábrándok”, valamint az ezektől csak elnevezésükben különböző „magyar rapszodiák” eredetét vizsgálva mutatott rá Eckhardt Mária (Magyar Zene, 1983/2, 121. l.) hogy a legkorábbi olyan mű, amely „már a műfaj csírájának nevezhető”, Ruzitska Ignác ajánlásával jelent meg Pesten, 1831 körül, „4. Magyar Nemzeti Elmés Képzetek á Forte-Pianóra...melyeket ajánl Ruzitska Ignác” címmel (Zenetudományi Intézet könyvtára, 603.184/a jelzet). Az igen eredeti hangzású címet minden bizonnyal Ruzitska adta kiadványának, hiszen neki köszönhetjük a „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” címmel megjelent sorozatában előforduló olasz szakkifejezések találó magyar fordítását is. A 2. számú darab elején ez olvasható: „Fantasia. Tempo di Verbunk. Kedvessen.” A füzetben megjelent táncdarabok közül nem mindegyiknek Ruzitska a szerzője. A 4. számú „Friss Magyar” (Rondoletto) – Bocsári Svastics Nepomuk János szerzeményeként – már 1829-ben megjelent Bécsben, a Róthkrepf Gábor által szerkesztett „Hunniá” című sorozat 2. füzetében (1-es sorszámmal), a Ruzitska-kiadványban található Trio nélkül. (A Róthkrepf által „összevarrt” verbunkosban Rózsavölgyi „Lassú”-ját két Róthkrepftől való Trio-szakasz, majd Svastics „Friss Magyar”-ja követi.)

A Ruzitska féle kiadvány 2. számú verbunkosát Ruzitska 1824 őszén még Csermák-szerzeményként jegyezte be a „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” című sorozat 4. füzetének nyomdai kéziratába, 28-as sorszámmal (a tévedésből szintén 28-as számot kapott „Homoródi nóta” mellé, amely Lavotta szerzeménye). A dupla számozás miatt Csermák műve akkor nem jelent meg, és ezért került át később a pesti kiadványba, amelyben a darabok szerzőit Ruzitska már nem tüntette fel.

A kiadvány 1-es és 3-as számú darabja Ruzitska szerzeménye. Az „Introductione (Larghetto Maestoso) után az 1-es szám következik (Andante Gratoso), amelyhez Trio

tartozik. A 3. számú verbunkos a „Galanterie” címet viseli (Pomposo Andante). Ennek van Trio- és Maiore-szakasza is.

Itt hívjuk fel a figyelmet, hogy Tomola Ferdinand muzsikai kereskedése, Pesten – ugyanezzel a „4. Magyar Nemzeti Elmés Képzetek á Forte-Pianóra...melyeket ajánl Ruzitska Ignác” címlappal – megjelentetett egy másik verbunkos füzetet is. A 603.184/a jelzettel található kiadványhoz hasonlóan, ez a kotta is Major Ervin gyűjteményéből került be a Zenetudományi Intézet könyvtárába (603.184/b). Major a kotta címlapjára nemcsak a kiadás dátumát jegyezte be (1831), hanem azt is, hogy a Ruzitska-kiadvány megjelenéséről annak idején Róthkrepf Gábor adott hírt (Tudományos Gyűjtemény 1832. VIII. 95. l.)

Bár a címlap négy táncdarab megjelenését adja hírül, ebben a 603.184/b jelzettel található füzetben hat verbunkos szerepel: 1. Adagio 2. Allegro Scherzando 3. Andante 4. Allegro Brillante 5. Maestoso 6. Allegretto. Ennek az lehet a magyarázata, hogy Tomola Ferdinand pesti muzsikai kereskedésében a kiadásra váró kották címlapjait összecsérlették, majd – hibájukat korrigálva – 1831-ben ismét megjelentették a hat táncdarabot, Rózsavölgyi ajánlásával, „Hat eredeti Magyar Nóták” címmel (OSZK Zeneműtár Mus pr. 12402), lásd Papp Géza „A verbunkos muzsika forrásai” című tematikus katalógusát (Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae, 26, 1984, 104–105. l.) A tematikus katalógusból megtudjuk, hogy a Rózsavölgyi ajánlásával megjelent kiadvány 4. darabjának Trio-szakaszában megszólaló dallam megegyezik a Ruzitska által szerkesztett „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” sorozatban, 1832 júliusában, név nélkül megjelent, 135-ös „Friss Magyar” Trio-dallamával.

Hogy Ruzitska mikor kezdett verbunkos zenével foglalkozni, erről sajnos nincsen adatunk. Viszont biztos forrásból tudjuk, hogy a Napóleon elleni háború nyomán, Veszprémben létesített katonakórház (lazarett) javára rendezett „Musikalische Akademie”-n, 1816. május 28-án saját, „újonnan szerkesztett” verbunkos szerzeményét adta elő „Ein National Etüd, mit Variationen für die Violin” címmel.

Ruzitska Ignác szerzeményeinek többsége az általa szerkesztett, „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” sorozatban jelent meg 1823–1832 között, 15 füzetben. A 136 verbunkos táncot tartalmazó gyűjteményben

24 darab található az ő neve alatt. Az általunk, 1994-ben megjelentetett faksimile kiadványban – a nyomtatott anyag mellett – helyet kapott az első nyolc füzet Ruzitskától származó kéziratos anyaga is, amely 67 verbunkos táncot tartalmaz. Ennek eredetiségét a faksimile-kiadványhoz írt tanulmányban bizonyítottuk, ugyanis az Országos Széchényi Könyvtárban, 1964. november 20-án, raktárrendezés alkalmával előkerült kéziratot a „Zeneműtár egyedi címlaptára” naplóba még „kéziratos másolat”-ként vezették be. Ez a Ruzitska-kézirat az OSZK Zeneműtárban Ms. Mus. 3462 jelzettel található.

A 9–10. füzet Ruzitskától való kézirata a Zeneműtárban Ms. Mus. IV. 2014., a 11–12. füzete Ms. Mus. 2013, a 14. füzete Ms. Mus. IV. 2012 jelzettel található, de vannak még a veszprémi gyűjteményhez tartozó Ruzitska-kéziratok az Ms. Mus. 2011 jelzettel található anyagban is.

A keszthelyi Helikon Könyvtárban is őriznek egy 2103-as jelzettel ellátott, „Ungarische Tänze...gesetz von Ignatz Ruzitska” címet viselő kéziratot, amely szintén megtalálható faksimile kiadványunkban. (Festetics Ágoston, Veszprém vármegye egyik leggazdagabb főura, 1824-ben 50 forinttal járult hozzá az 1824 márciusában megjelent II. füzet nyomtatási költségéhez. Nagyon valószínű, hogy akkoriban került ez a kézirat a Festetics családhoz.)

Ruzitska hegedűtanári tevékenységével kapcsolatban említenünk kell, hogy munkássága nyomán valóságos láncolata alakult ki a zenei pályafutásukat Veszprémben kezdő, híres hegedűsöknek. Ruzitskánál tanult 12 éves koráig Ridley-Kohne Dávid, aki utána Bécsben, Böhm Józsefnél folytatta tanulmányait. Böhm előzőleg Pesten volt hegedűtanár.

Pesten Ridley-Kohne volt a tanára néhány évig Auer Lipótnak, Veszprém világhírű szülöttének, aki később saját unokaöccsét is tanította: a szintén veszprémi születésű Rónai (eredetileg Róth) Kálmánt (1868–1933). Rónai 14 éves koráig Raczek Frigyesnél tanult szülővárosában. Később a budapesti operaház művésze, ezt követően pedig a londoni Guildhall School of Music hegedűtanára lett.

Ruzitska 1833. február 15-én hunyt el Veszprémben. Eötvös Károly írta róla, hogy „...súlyos belső baj gyötörte, alig volt 56 éves, a telet ágyban kellett töltenie...” Ezzel Bihari nagy nemzedékének utolsó tagja távozott az élők sorából, és Ruzitska halálával egyben lezárult zenetörténetünk egy fontos korszaka is.

Ridley-Kohne (eredetileg Kohn) Dávid
(Veszprém, 1812. április 5 – Maglód,
1892. december 18.)

A Vasárnapi Újság 1857. október 4-i számából megtudjuk, hogy a Nagyvázsonty szeptember 14-én ért tűzvész kárvallottjainak javára Veszprémbe rendezett zeneestélyen az akkor már Bécsben tanuló 12 éves Auer Lipót, volt tanárának, Ridley-Kohne Dávidnak „Magyar ábránd” című művével lépett a közönség elé. „A nagyszámú fényes közönség egyhangú nyilatkozata szűnni nem akaró taps- s éljenzése bizonyítja: hogy minden egyes darab a legsikerültebben adatott elő. Az esti előadás a szerencsétlenek részére közel 300 pftot jövedelmezett...”

Auer, aki két-három évi veszprémi hegedűtanulást követően, nyolc éves korában került Pestre, önéletrajzi írásában így emlékezett erre az időszakra: „...szüleim – bár korántsem voltak gazdagok, sőt éppen ellenkezőleg! – barátai tanácsára úgy döntöttek, hogy Budapestre, Magyarország fővárosába küldenek a konzervatóriumba. Szüleim ismerték a konzervatórium egyik hegedűtanárát, Ridley-Kohne urat, aki városunkból származott és ahol az egyik leg híresebb embernek számított, mert sikerült neki álláshoz jutni a nagyvárosban...”

Ridley-Kohne másik híres növendéke Singer Ödön volt (Tata, 1830 – Stuttgart, 1912), akit 1842-ben tanára koncertkörútra vitt Magyarországon és Erdélyben, majd Böhm Józsefnél, Bécsben folytatta tanulmányait. Tehetséges, intelligens muzsikusként, aki főleg a hangszerére írt koncertdarabok, fantáziák, tanulmányok, caprice-ok kiadásával, klasszikus darabok átdogozásával, valamint a Seifrizzel közösen megszerkesztett, nagyjelentőségű „Grosse Theoretische Praktische Violinschule”-ja révén vált hasznossá. Singer később megvásárolta azt a gyönyörű hangú Maggini hegedűt, amely korábban egy velencei családtól került Ridley-Kohnehoz. Amiről azt tartották, hogy még a legszebb Stradivárik sem érnek a nyomába. A Pestbudai Hangászegyleti Zenede 1855-56-os évkönyvének tanúsága szerint a pesti tanulmányait befejező Auer Lipót a vizsgaelőadáson Singer Ödön „Éjzenéjé”-vel szerepelt.

De visszatérve a Vasárnapi Újság tudósítására – amely Ridley-t zeneszerzőként említi –, most Mátray Gábort idézzük, aki Ridley-Kohne 1838. évi balatonfüredi, és 1840. évi pesti hangversenyével kapcsolatban említi meg, hogy „igen szép magyar zenével lép meg hallgatóit”. Ridley-Kohne művei ma már ritkán hallhatók, bár ezek egyike gyakran csendül fel az Operaházban, de csak

Ridley-Kohne Dávid

kevesen tudják, hogy az ő szerzeménye. Arról a viola d'amour szőlőről van szó, amit Erkel belevett a Bánk bán című opera partitúrájába (Tisza-parti jelenet). Ezt maga Ridley-Kohne Dávid, a pesti Nemzeti Színház koncertmestere játszotta az opera bemutatóján, 1861-ben.

1843–45 között került sor külföldi hangversenykörútjára, amely során nemcsak Német-, Olasz- és Franciaországba, hanem Angliába is eljutott, ekkor vette fel a Ridley-nevet. Hegedűtanárként is hírnevet szerzett: előbb a Nemzeti Zenedében, majd 1871–76 között a Debreceni Zenedében tanított feleségével, Mazel Emilia énekesnővel, aki Bellini tanítványa volt. Később Budapesten oktatott magántanárként, és 1886-ban, Hubay Jenő kinevezéséig – Huber Károly ideiglenes utódként –, a Zeneakadémián is tanított néhány hónapig.

A továbbiakban az Ábrányi Kornél szerkesztésében megjelent Zenészeti Lapok 1875. január 7-i számának cikkéből idézünk, amely „Ridley-Kohne félszázados jubileuma” címmel jelent meg.

„...Ridley Kohne született 1812 április 5-én Veszprémbe, hol atyja éneklész volt. Nem született tehát palotában, sem aranyos s bársonyos takarókon, melyek egymagukban is felérnek az írói, művészi vagy politikai kiemelkedés sikerének lehetőségének felével. Talentum és kitartó szorgalommal kellett magát felküzdenie oda, hogy a világ elébb észrevegye s aztán elismeréssel is vegye körül. Már kora gyermekéveiben nyilatkozott nála a zenészeti hivatottság s az akkori veszprémi híres egyházi karnagy Ruzitska vezetése mellett kezdte meg tanulmányait a zenében s hegedűjátékban. Tizenkét éves korában már több hazai városban hangversenyekben játszott s akik hallották, csak biztatták az apát, hogy fia zenészeti kiművelésétől ne kíméljen semmi áldozatot. Így jutott Bécsbe, hol a zenedében elébb Hellmesberger (a mostaninak

atyja) s később a nagy hírű tanár Böhm József vezetése mellett művelte magát. Az intézet legkiválóbb tanítványai közé tartozott, a hegedűosztály első jutalmát évenként elnyerte s a zenedei hangversenyeknél mint vezér szerepelt.

Az utolsó évben pedig nagy éremmel lett kitüntetve s az intézet fővédnöke, Antal főhercegtől értékes hegedűt nyert ajándékba. Mint ismeretes nevű hegedűművész, elébb a bécsi józsefvárosi s később az udvari dalszínházi zenekarban nyert alkalmazást mint magánjátékos és zenekarvezénylő. Az akkori híres karmesterek: Kreutzer, Lachner, Nicolai-val szorosabb viszonyban élt, kik nem egy alkalommal tüntették ki. Ez időköz alatt többször játszott az udvari hangversenyekben is. 1837-ben megnyilván a magyar nemzeti színház, hazájába vágyott vissza, hol első kiképeztetését nyerte. Mint első hegedűs szerződtette is lett aztán a magyar operához, melynek élén akkor már Erkel Ferenc állott, kivel attól kezdve folyvást szorosabb műviszonyban állott. Négy évig maradt ekkor a nemzeti színház szolgálatában, míg 1843-ban külföldre utazott hangversenyezni. Beutazta Német-, Olasz- és Franciaországot, s mindenütt ahol fellépett, kitűnő elismeréssel találkozott. Főleg olaszországi hangversenyeivel aratott nem mindennapi sikereket. Csak Velencében tizenkétszer lépett fel nyilvánosan: Párizsban játszott Lajos Fülöp király és gróf Apponyi osztrák nagykövet termeiben is, hol a legelső művészi nagyságokkal kötött ismeretséget, mint: Berlioz, Dávid, Onslow, Chopin s másokkal. Több mint két évi műutazás után ismét visszatért hazájába – nem reflektálva sok előnyös külföldi ajánlatra – melyet aztán nem is hagyott el többé. Ismét visszaszerződött a nemzeti színházhoz, mint első magánhegedűs és zenekarvezénylő s aztán egészen 1871-ig folyvást tagja s egyik kiváló támasza is maradt annak.

Midőn a szabadságharc leverése után, hosszú évek sora nehezedett a magyar nemzetre, s minden szellemi és nemzeti élet egyedül csak a társadalmi és művészeti mozzanatokra lett szorítva: ő egyike volt ama fővárosi művészeknek, kik etéren a legtöbbet lendítettek.

Több pályatársával megalakította a kamarai klasszikus zeneestélyeket, melyek élén közel tíz évig meg is maradt. Ugyanakkor az Erkel Ferenc által életbe léptetett philharmóniai hangversenyek létrehozásában is őt illeti meg a fő érdem, ki a nemzeti színház zenekara tagjait, szóval, tettel és jó példával buzdította a nemes vetélkedésre. Emellett, mint a zenede tanára is nagy és

sokoldalú tevékenységet fejtett ki. Számos – későbben hírnevessé vált – művész volt az ő tanítványa, kikben az általános zenei műveltség mellett, nem mulasztotta el a magyar zene iránti érzéket, s meleg érdekeltséget kifejteni. E téren sok feljegyezni való érdeme van. Több sikerült magyar zeneművet szerzett s adott ki, melyek még ma is keresett cikkei a műkereskedéseknek. Egy pár hegedű s zongorára írt magyar ábrándja még a külföldön is el van terjedve s nem egy hangverseny műsorán lehet velük találkozni. Az 50-es 60-as években többször nyilvános előadásokat rendezett kiválóbb tanítványaival s ilyenkor mindig lelkes bemutatója volt a magyar műzenének is.

Mint a kamarai zeneestélyek vezére, több hazai tehetségnek nyújtott alkalmat magukat megismertetni, úgy az előadás mint a zeneszerzés terén. Elég legyen e részben csak Volkmann, Mosonyi, Goldmark, Székely neveit felemlíteni, kiknek műveit önzetlen kollegialitás és elismeréssel karolta fel, s terjesztette.

Midőn Liszt Ferenc még csak mint vendég látogatta meg hazáját több év lefolyása után és mellett; ő mint egyik lelkesült tisztelője a nagy mesternek, mindenkor az első közé tartozott, kik minden befolyásukat felhasználták arra, hogy Liszt művei meghonosuljanak és elismertessenek a magyar hazában is. Így 1856. (az esztergomi mise alkalmával) s 1857. majd 1865. (a zenedei jubileum alkalmával), valamint 1867. a koronázási mise előadásakor s a Liszt-hangversenyek tartása alkalmával 1869. a legnagyobb buzgalmat és tevékenységet fejtett ki nagy hazánkfia zeneköltészete érdekében. Szóval: ő minden lényeges s nagyobb jelentőségű művészi mozzanat előidézése vagy előrehajtásában mindenkor tevékenyen részt vett, s ahol a művészet érdekkérdései fogtak szóban: reá mindenkor bizton lehetett számítani.

A nemzeti színháznál az Orczy-kormány inaugurálása (hivatalba lépése) 1870. vetett véget sokoldalú működésének a fővárosban, mely végre – sok évi érdemének ignorálása (semmibe vétele) és művészi ambíciójának érzékeny megsértése folytán távozni is kényszeríté, elfogadván a debreceni zenede tanári állomására való meghívását.

Közel négy éve immár, hogy ott mint tanár s végrehajtó művész a legnagyobb sikerrel működik, s ha talán nem is találta ott fel fél-százados működéséből folyó művészi ambíciójának fokozott kielégítését, de bizonyára megtalálta az őszinte magyar szívek rokonszenvét, teljes becsülését és művészeti kiváló tulajdonainak osztatlan elismerését.

Jubileuma napján, bizonyára számosan fognak megemlékezni érdemeiről nemcsak a fővárosban, hanem szerte az egész hazában is, melynek alig van nevesebb városa, hol tanítványai közül egy-kettő el ne jutott volna, hogy az ő nyomdokain legyen híve a hazai művészetnek s terjesztője a magasabb zenei műveltség s értelemnek...”

A továbbiakban Ábrányi Kornél tudósítását adjuk közre, amely a Zenészet Lapok 1866. november 18-i számában jelent meg („Radamantios” írói álneven), és Ridley-Kohne négy hegedűre írt „Concerto”-jának megjelenéséről számol be:

„Concerto” pour quatre violons par Ridley-Kohne. Pesth, Ladislas Kugler. Pr. 3 Fl.

„A terjedelmes francia cím többi részét magyarul mondjuk el. Nevezetesen: – bár ki ne tudná és ismerné a zenevilágban – hogy szerzőnek kettős érdemeiből font már régóta koszorút az elismerés. Mint a nemzeti színháznak majd egy negyedszázadon át első magánhegedűse és zenekar-főnöke, s mint a pestbudai zenedének sokéremű első hegedűtanára, épen nem szorul a mi bemutatásunkra. Ismeri őt mindenki, a ki csak egyszer is hallotta „Bánkbánt”, hol a többek közt mindig közfigyelmet ébreszt és arat magánjátékával. A ma már fővárosunkban is nélkülözhetetlen műélvezetté vált kamarai négyes estélyeket jóformán ő alapítá meg társaival, s kedvelteté meg a közönséggel. Számos kitűnő tanítványa hálásan említi nevét és viszi tova tanrendszerének célszerűségét és gyakorlati eredményét. Egyike volt ő amaz elsőnek is, kik – több általános irányú szerzemények mellett – magasabb műformában kezdték mivelti a magyar zenét is. E téren több sikerült hegedű-darabja van, melyek közül egy párt a legnagyobb hegedűművészek is felvettek már – főleg nálunk – programjaikba.

A hegedűirodalmat minden irányban sok jó és használható tanulmány- és hangverseny-darabbal gazdagítá s általában egyike azoknak, kik zenészetünk viszonyaink fejlesztésére sok éven át nagy befolyást gyakoroltak szóval és tettel.

Jelen – négy hegedűre írt – szerzeményével újfent bebizonyítá nemcsak elnemlankadó munkásságát, hanem kiváló képességét is a zeneszerzés mezején. A mű már előrehaladt játékosok számára van szerezve, melyben alkalmat találhatnak úgy a technikai előnyök, mint a szép és sok színezetű előadás föltüntetésére is. Három részből: „Allegro moderato”, „Andantino” és „Rondo hong-

rois”-ból áll. A szólamok polyphoniája szabatos és összhangzatosság tekintetéből érdekes kidolgozást tüntet fel. Nem könnyű feladat egy ily mű szerzése s hisszük, hogy a tisztán francia cím mint világutlevél, elismerést szerzend annak a külföldön is.

A vállalkozó kiadót is méltó dicséret és elismerés illeti, hogy ily nagyobb keretű és kevesebb közönségre számolható mű kiadására vállalkozott. Egy pár jóra való és a közönség ízlésének hízelgő csárdás vagy salondarabbal majd visszakapja a réven, amit talán a vámon elveszítne az efféle mérészebb kiadásokkal. A helybeli és a hazai zenedék különben reménylhetőleg gondoskodni fognak, – s erre nézve fel is hívjuk figyelmüket – hogy a kiadványt pártfogásuk alá vegyék.”

A négy hegedűre írt „Concerto”-t később Bloch József az 1. akadémiai osztály tananyagaként említi (Bloch: A hegedűjáték és tanítási módszere, Budapest, 1919, 261. l.). Ridley-Kohne „Concerto”-jának kottája az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában található (Z 64.345).

Ridley-Kohne Dávid művei:

A zenei antikváriumokban ma már ritkán találkozunk Ridley-Kohne műveivel, ezek többnyire csak a zenei gyűjteményekben hozzáférhetők. Mivel szerzeményeiről nem készült összegző jegyzék, most azokat soroljuk fel, amelyekről tudomásunk van, feltüntetve előfordulási helyüket is.

Először a Yale University Library (New Haven, Connecticut, USA, Irving S. Gilmore Music Library) zenei könyvtárában őrzött, nyomtatásban megjelent hegedűdarabokat említjük, amelyek a híres norvég hegedűművészek, Ole Bull-nak ajánlott művek listáján szerepelnek (The Ole Bull papers, Misc. Ms 286” jelzet):

Élégie pour violon avec piano (Budapest, Rózsavölgyi, lemezszám 1924), Ole Bull-nak ajánlva

Fantasie hongroise pour violon avec piano, C minor (Lipcse, F. Kistner, lemezszám 2285), Ole Bullnak ajánlva

Fantasie hongroise sur un thème original pour le violon avec accompagnement de piano, D minor (Vienna, C. A. Spina, lemezszám C.S.9583)

Mes adieux: rapsodies hongroises pour violon avec piano (Budapest, Rózsavölgyi, lemezszám 1925), Ole Bullnak ajánlva

A Koninklijke Bibliotheek, Den Haag anyagában található:

Csárdás: varié pour violon avec

accompagnement de piano (Pest, Rózsavölgyi, 1851 ?)

A Debreceni Egyetemi Könyvtár Médiatárában őrzött művek:

Éljen! Csárdás, pour le Violon avec accompagnement de piano (Rózsavölgyi és Társa). A mű hegedű-zongorára és szóló zongorára is megjelent.

Első magyar ábránd hegedűre és zongorára. Hej! be fényes csillag ragyog az égen; Befordultam a konyhára (csak hegedű-szólammal).

Második magyar ábránd fuvolára (szóló fuvola-szólam). Nagypénteken mossa holló a fiát; Hejre Kati (Budapest, Nádor Kálmán).

Második magyar ábránd hegedűre és zongorára. Nagypénteken mossa holló a fiát, Hejre Kati (Budapest, Táborosky és Parsch). Magyar ábránd hegedűre és zongorára. Nagypénteken mossa holló a fiát; Hejre Kati (Budapest, Nádor Kálmán, 1873)

12 Etudes Caractéristiques pour violon avec piano Cah. I. (Pest, Rózsavölgyi), csak hegedű szólammal.

Scène delirante de l'opera „Bánk bán” Francois Erkel pour violon avec piano (Őrülési jelenet Erkel Ferenc „Bánk bán” című operájából; Budapest, Leipzig, Rózsavölgyi és Társa)

Magyar ábránd 3., hegedűre és zongorára (Budapest, Nádor Kálmán)

A Debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola könyvtárában lévő művek: Éljen! Csárdás, pour le Violon avec accompagnement du Piano, Á Son Ami Francois Erkel („Kedves barátomnak, Erkel Ferencnek”), Rózsavölgyi és Társa kiadása, No. 28. (J. Eberle és Társa utánnomása, Bécs, VII, Seidengasse 7.)

1-ső Magyar Ábránd. Hej! be fényes csillag ragyog az égen; Befordultam a konyhára (Budapest, Táborosky Nándor, T. N. 91)

A Budapesti Zeneakadémia Kutatókönyvtárában található művek:

Éljen! Csárdás – zongorára (Rózsavölgyi és Társa 29.) M 45.474 jelzettel, és hegedű-zongorára (Rózsavölgyi és Társa 28.) RGY (Z) 11.742 jelzettel. A hegedű-zongora változaton az „Á Son Ami Francois Erkel” („Kedves barátomnak, Erkel Ferencnek”) ajánlás olvasható.

3-ik Magyar ábránd hegedűre és zongorára (Pest, Táborosky és Parsch 93) RZ 4471

Scène delirante de l'opera „Bánk bán” de Francois Erkel, pour violon avec piano (Budapest, Rózsavölgyi és Társa, 1880 körül), M 41.028

A Budapesti Zeneakadémia Központi Könyvtárában található:

Éolie. Pour violon et piano (Budapest, Rózsavölgyi és Társa), Z 12.656.

Souvenir de Venise pour violon et piano, Op. 6 (Berlin, Simon, 9582 lemezszám).

1-ső magyar ábránd hegedűre (Pest, Táborosky és Parsch, 91), Z 9228.

Az Országos Széchenyi Könyvtár Zeneműtárában lévő művek:

Éljen! Csárdás, pour le violon avec accompagnement de piano (Rózsavölgyi és Társa 28. és 29.) 61.588/A-B és Z 76.507

Mes adieux. Rapsodies hongroises pour le violon avec piano (Budapest, Rózsavölgyi és Társa, lemezszám 1925.), Z 64.409

Eolie. Pour violon avec piano (Budapest, Rózsavölgyi és Társa, 1926.), Z 64.410
3 magyar ábránd hegedűre és zongorára (Budapest, Nádor Kálmán), 2. szám: Nagypénteken mossa holló a fiát és Hejre Kati, Z 72.690

Scène delirante de l'opera „Bánk bán” de Francois Erkel pour violon avec piano (lemezszám N.G. 860), Z 64.156

Concerto 4 hegedűre (1866), Z 64.345

Csárdás hegedűre és zongorára Z 50.911

Dernière pensée musicale de Carl Maria de Weber Variée pour le violon avec accompagnement (Ábránd Weber utolsó gondolatai felett. Változatok hegedűre; 1856 körül) Z48.873

Elegie pour le violon avec piano, Z 64.408

God save the king pour violon solo et 2 vl., Z 56.347

La jeune violiniste, Petites fantasies progressives pour le violon, Z 64.579/2a és 64.582

A Zenetudományi Intézet könyvtárában található:

Éljen! Csárdás, pour le violon avec accompagnement de piano (Rózsavölgyi és Társa Nr. 28.) 601.953 jelzettel, és zongorára: 601.264 jelzettel

Scène delirante de l'opera „Bánk bán” Francois Erkel pour Violon avec Piano Á Son Ami Jaques Klöszl (Rózsavölgyi és Társa Nr. 860) 603.317 és 603.317/b jelzettel (ez utóbbi hegedű szólam)

A felsorolt magyar ábrándokon, fantáziákon, variációkon és karakterdarabokon kívül zenei lexikonjaink még a következő Ridley-Kohne műveket említik: Nemzeti hangok, Öröm és bánat (1843 körül), Eredeti magyar koronázási ábránd hegedűre és zongorára (Bécs, Spina, (1867).

Auer Lipót (Veszprém, 1845. június 7. – Loschwitz, Drezda mellett, 1930. július 15.)

Auer első tanára, Liedl Lipót a veszprémi székesegyház zenekarának hegedűse volt. Auer ezt követően, 1853-tól 1856-ig a pestbudai Hangászegyleti Zenedében tanult Ridley-Kohne Dávidnál. 1856–58 között Bécsben Jacob Dont, 1861-től Párizsban D. Alard növendéke volt. A francia fővárosban csak néhány hónapot töltött, utána két évig Hannoverben, Joachim Józsefnél tökéletesítette tudását.

Auer pesti tanulmányainak előzményeként említjük, hogy a pestbudai Hangászegylet 1840. március 5-én nyitotta meg énekiskoláját, azt követően, hogy Liszt január 11-i koncertjének bevételét az intézmény javára letétbe helyezte. (Közbevetőleg itt említjük meg, hogy Auer nagyon szeretett volna megismerkedni Liszttel, de erre csak 1878-80 táján nyílt lehetősége, Weimarban. Amikor életrajzi visszaemlékezésében találkozásukról mesél, már első mondata elárulja Liszt iránt táplált érzelmeit: „Amikor először találtam magamat szemben ezzel a szeretetre méltó, idős emberrel, akinek hosszú, ősz haja vállára omlott, átható pillantása és biztató mosolya volt, egy pillanatra elérzékenyültem...” – My long life in Music, 240–241. l.)

1851-től kezdve több hangszeres tagozat is létesült, ekkor lett az intézmény neve Hangászegyleti Zenede, 1861-től pedig Nemzeti Zenede. Eleinte bérelt polgárházakban, majd emeletes iskolaépületekben működtek. A híres „Concerts spirituels” hangversenyeket 1852-től a Lloyd-palotában (a későbbi Roosevelttéren, az Atryum Hyatt szálló helyén) tartották, de 1851-67 között rendeztek hangversenyeket a Nemzeti Múzeum dísztermében is. A Nemzeti Zenede csak 1896-ban vásárolta meg az Újvilág utca 14. szám alatt lévő, 1838-ban épült, két emeletes házat (Simmelweis u. 12.), ebben működött az intézmény 1948-ig, és ennek a jogutódja a Nagymező u. 1. szám alatt működő Zeneművészeti Szakközépiskola.

A Tökölly u. 1. számú ház Veszprémben, ahol Auer a gyermekéveit töltötte (1980-as felvétel).

A Semmelweis utcai épületet ma a Zene-művészeti Egyetem használja.

Hogy Ridley-Kohne Dávid verbunkos ihletettségi művei híres tanítványára, Auer Lipótra is hatással voltak, ezt a legjobban Auer „Magyar rapszódia” című műve bizonyítja. A mű már az 1868 utáni időszakában, Szentpétervárott keletkezett. A rapszódia tanulmányozása során megfigyelhetjük, milyen hozzáértéssel nyúlt Auer a magyar zenéhez, ha pedig előadásában meghallgatjuk Brahms 1. magyar táncát, annak is tanúi lehetünk, milyen ízesen játszotta a magyar muzsikát.

Auer Lipót: Magyar rapszódia

Auer először zongorakísérettel adja ki „Rhapsodie hongroise” című hegedűdarabját (Op. 1), majd elkészíti a zenekari kíséretes változatot is (Op. 5). (A hegedű-zongora verziót a közelmúltban jelentette meg Budapest a NEUMA Zeneműkiadó: EN 770).

Csajkovszkij 1874-ben hallja először Auer hegedűjátékát Moszkvában, és ettől kezdve ő jelenti számára a hegedülés „csúcását”. 1875 januárjában találkoznak először, és Auer felkéri Csajkovszkijt, írjon számára hegedűdarabot. Ennek eredménye az Auernek ajánlott „Melankolikus szerenád” (b-moll, op. 26, 1875), amely hamarosan bemutatásra kerül a hegedűművész egyik moszkvai hangversenyén. A mű címe és az ajánlás azt sejteti, mintha a „mélabús hangú” zeneszerző Auer érzésvilágát is megjelenítette volna ebben a különös hangzású hegedűdarabban (lásd a melankolikus téma bővített szekundus „mi-’fá-’szi-’lá” hangulati elemének „mi-’fá-’mi és „mi-’szi-’mi ringatózását). Majd látni fogjuk, hogy Auer „Magyar rapszódia”-jának mélabús, „Lassú Magyar”-ja is bővelkedik ilyen „egzotikus”, bővített szekundus fordulatokban.

Csajkovszkij, aki 1872–1876 között a „Russzkije vedomosztyi” című lap számára ír zenekritikákat, elismeri Auer zeneszerzői tehetségét is. A „Magyar Rapszódia”-ról így vélekedik: „Auer úr előadóművészként jelent meg, de nem mondható tehétségtelenek a zeneszerzésben sem. Rapszódiajában sok a tűz, a megragadó erő, olykor a humor, és csodálatosan csillogó a hangszerelése.” (L. Ny. Raaben: Leopold Sz. Auer, 107. l.)

Auer hegedűdarabjában Liszt rapszódiaíának rögtönzészzerű, meg-megálló, majd hirtelen nekiiramodó játékmódjára ismerünk rá. Auer is használja a Liszt-rapszódiaikban gyakran felbukkanó, és Liszt által magyar („cigány”) skálának nevezett – két bővített szekund-lépést tartalmazó – „egzotikus” hangsort. Miként Sarasate teszi a „Zigeunerweisen”-ben feldolgozott magyar dallamok

esetében (1878), Auer is átveszi a cigány hegedűsök szeszélyes, díszítésekkel megtűzdelt, rögtönzészzerű játékmódját.

Itt említjük, hogy a magyar („cigány”) skála 1. típusánál a moll hangsor felső és alsó kvartjában vannak bővített szekund-lépések (a-mollban: „a-gisz-f-e-disz-c-h-a), míg a skála 2. típusánál ezek a bővített szekundok a moll hangsor felső és legalsó kvartjában helyezkednek el: „a-gisz-f-e-d-cisz-bé-a.

A „Magyar rapszódia” Adagio-bevezetésének 3-6. ütemében hetyke – „h-’e tizenhatod-előkével indított – „kurucosan” megpödört „h-a-gisz-fisz kvart-motívum jelenik meg a zongorán, amely a 14-17. ütemben a hegedűn már „e-d-cisz-h alakban hangzik fel. Ha összeillesztjük a két kvart-motívumot, az A-dúr hangsort kapjuk.

A folytatásban a verbunkos zene jellegzetes, „a-gisz-f-e-d-c-h-a (összhangzatos moll) hangsora szólal meg a zongorán, amelynek felső kvartjában bővített szekund-lépés található. Ugyanez a hangsor a hegedűn már „d-cisz-bé-a-g-f-e-d alakban bukkan elő (18. ütem).

A két „egzotikus” hangulatú szakaszban – a zongora és a hegedű bővített szekundus kvart-motívumának összillesztésekor – a magyar („cigány”) skála 2. típusának hangsora rajzolódik ki előttünk (a-mollban): „a-gisz-f-e-d-cisz-bé-a. Ezt követően a hegedű kadenciaszerű futammal „emelkedik” a magasba (A-dúr), majd ismét „visszasüllyed” a borongós, a-moll hangulatba.

A 21. ütem fisz-moll futama után újabb hangulattípus: a magyar („cigány”) skála 1. típusának „mi-ri-dó-ti (cisz-hisz-a-gisz) kvart-motívuma bukkan elő (22–25. ütem). Ugyanez a kvart-hullám a 26–29. ütemben már „e-disz-c-h alakban jelenik meg (a-moll). Az Adagio-szakasz utolsó négy ütemében az „egzotikus” disz- (ri) hang a természetes moll hangsor d-hangjára (ré) „hajlít rá”. Ez a „süllyedő” irányba ringatózó „e-disz-c-h kvart-hullám készíti elő a Piu lento mélabús dallamának megjelenését.

Itt ki kell térnünk arra, hogy a Brockhaus-Riemann zenei lexikon a cigányskála két típusát – francia kifejezéssel a „mode hongroise”-t – „összhangzatos mollskála felemelt kvarttal, illetve a dúrmoll hangsor leszállított szekunddal”-ként határozza meg, és a cigányskáláról azt írja, hogy „a verbunkosban bukkan föl 1800 körül, és a 20. század elejéig a magyar zene jellemzőjeként tartották számon” (I. kötet, 331. l.).

Már korábban is szoltunk róla, hogyan ringatóznak az emelkedő-süllyedő („mi-’fi-’szi-’lá – lá-’szó-’fá-’mi) kvart-hullámok, vala-

mint a magyar („cigány”) skála két típusának „egzotikus” (lá-’szi-’fá-’mi – mi-ri-’dó-’ti – ré-’di-’tá-’lá) kvart-hullámai népi eredetű verbunkos táncunkban, a Kapuvári páros verbungban (kottáját lásd Szabolcsi: A magyar zene történet kézikönyve, 80. l.)

Ezzel kapcsolatban ismét felhívjuk a figyelmet, hogy a bővített szekundus hangulati elem csirái már a magyar népzene ősrétegét képező – kvartokban ringatózó, hajlításokat, díszítéseket kedvelő – melankolikus (moll-jellegű), lá-pentaton népdalainkban jelen vannak. Páva-dallamunk változatos módon elhelyezkedő díszítőhangjai az ötfokú („g-f-d-c-bé-g) népdal kvart-hangközében ringatózó, „emelkedő” és „süllyedő” hullámokból táplálkoznak. (A Bartók által lejegyzett Páva-dallam két versszakát lásd: Kodály „Visszatekintés” I. köt. 76. l. és II. köt. 136. l.) A „Röpül páva...” kezdetű népdal 4. ütemének díszítéséből „egzotikus” („d-cisz-bé-a) kvart-hullám villan elő, miközben a 4. ütem lefelé „süllyedő” „esz-d hajlítása a népdal elején felfelé ívelő „fisz-’g hajlítással együtt a „g-fisz-esz-d kvart-hullámot adja ki. A két, bővített szekundus hangulati elem már a magyar („cigány”) skála 1. típusának hangulátát vetíti előre. Mivel a díszítőhangok emelkedő-süllyedő ringatózása a népdal alsó kvartjaiban is jelen van, a kvart-hullámzás következtében az ötfokú Páva-dallamban valójában 11 hang szólal meg. Ha a népdal felső kvartjában felfelé ívelő („mi-’fi-’szi-’lá), és lefelé ringatózó („lá-’szó-’fá-’mi) kvart-motívum második hangja néma marad, a két „hiányos” kvart-motívum összeolvadásakor – az „emelkedő” és „süllyedő” díszítőhangok változatos elrendeződése következtében – bővített szekundus „lá-’szi-’fá-’mi fordulat jön létre. Ebből pedig az következik, hogy a változatos – kvart-hullámzást elősegítő – díszítések nyomán kialakult „egzotikus” hangulattípusok korai megjelenését nem hagyhatjuk figyelmen kívül sem a hangszeres magyar táncmuzsika, sem pedig a verbunkos stílus énekelte folytatásaként megjelenő „magyarnóta” kialakulásának vizsgálatakor.

A „Magyar rapszódia” kadenciaszerű futamokkal tarkított, Adagio-bevezetése tulajdonképpen még csak hangulati előkészítés. A mű valójában a „Lassú Magyar”-ral kezdődik (Piu lento), a fokozatosság elvét szem előtt tartó magyar táncmuzsika „három a tánc”-felépítéséhez igazodva: lassú – gyorsabb – még gyorsabb (Piu lento – Piu mosso – Allegro vivace). Auer „Lassú”-ja – amelyből már elővillan a verbunkos tánc fesszes tánc lépése is –, dúvöszerű kísérettel hangzik fel. Az energikus kíséret kurucosan

„megpödört” kvart-előkékkel (e-a tizenhatodokkal) lüktet, a hegedű első megszólalását idézve fel. A melabús a-moll melódia a G-húron hangzik fel. Erről Auer Stradivarijának csodálatosan zengő G-húrja jut eszünkbe (a neki ajánlott Csajkovszkij-hegedűverseny, a Melankolikus szerenád és a Glazunov hegedűverseny is G-húron kezdődik!). De ezen a „komoly” G-húron hangzik fel Bihari híres „Lassú Magyar”-ja is („Requiem fia halálára”), amelynek 3. üteméből ugyanaz az „egzotikus” mi-ri-dó-ti fordulat villan elő, mint Auer Piu lento-dallamából. Megfigyelhetjük továbbá, hogy Pablo de Sarasate – a Szarvady Frigyesnek, Kossuth egykori diplomatájának ajánlott „Zigeunerweisen”-ben – szintén hegedűdarabja elején szólaltatja meg Bihari „Requiem”-jének dallamát, a mindig „komoly”, lassú verbunkossal kezdődő magyar tánc tulajdonságát tartva szem előtt. Petőfi is ilyen komoly „Lassú Magyar”-ra gondolt, amikor a következő sorokat írta: „Magyar vagyok. Természetem komoly, mint hegedűink első hangjai;” (Magyar vagyok, Pest, 1847 február). Petőfi verséről Rózsavölgyi Márk, a verbunkos táncmuzsika utolsó nagy alakja, a csárdás-tánc megteremtője jut eszünkbe (eredetileg Rosenthalnak hívták, a Veszprémvármegyei Zenetársaság 1824. június 4-i összejövetelén nevezték el Rózsavölgyinek). Vahot Imrétől tudjuk, hogy Petőfi a zenészek közül Rózsavölgyit szerette a legjobban, „a mi kedves Márkus bácsinkat, ki gyakran játszott házamnál, s ki geniális művei előadásával egészen elbűvölte Petőfi lelkét”. (Vahot Imre emlékiratai, 1880, 261. l.) Auer G-húron megszólaltatott, komoly hangvételű „Lassú Magyar”-ját ugyanaz az érzés hatja át, mint Petőfi „Magyar vagyok” című költeményét.

A Piu lento-szakasz a 11. ütemtől e-mollban folytatódik. A természetes moll hangsoron lefelé ereszkedő futamot követően, a hegedűs a jellegzetes verbunkos hangsoron hullámszik felfelé (h-cisz-disz-e-fisz-g-a-h-c) – előzőleg megszólaltatva a magyar („cigány”) skála egzotikus ri- (aisz-) hangját is –, majd a folytatásban már a hangsor lefelé ereszkedő, „hősi” (összhangzatos moll) c-h-a-g-fisz-e-disz hangulati eleme kerül előtérbe. Ugyanez a két jellegzetes, felfelé, majd lefelé hullámszó hangsor szólal meg Kodály Hány-intermezzójának első és utolsó ütemeiben is (a Kodály által felhasznált verbunkos dal 1802-ben jelent meg Gáti István zongoraiskolájában).

A Piu lento 19-23. ütemében felhangzó a-moll dallamhoz a 24. ütemben gisz- és disz-hangok társulnak, és ezzel kiegészül a

Auer: Magyar rapszódia (részlet)

magyar („cigány”) skála 1. típusának a-gisz-f-e-disz-c-h-a hangsora. A „Magyar rapszódia” lassú szakaszának utolsó előtti sorában, a felfelé ívelő harminckettedfutamban ismét megjelenik a Kodály-műből ismert verbunkos hangsor (a-mollban), ugyanakkor benne rejtőzik a magyar („cigány”) skála 1. típusa is (a-gisz-f-e-disz-c-h-a), amely már a következő hangulattípus megszólalását készíti elő.

A futamban felfelé ringatózó harminckettedekben (ti-dó-di-ré-ri-mi-fá-fi-szó-szilá) „egymásra helyezve” jelenik meg az a-moll hangsor alsó (h-cisz-disz-e-e-d-c-h) és felső kvartjának (e-fisz-gisz-a-a-g-f-e) emelkedő-süllyedő hullámszája. Ilyen egymásra helyezés figyelhető meg Lavotta 1790 táján keletkezett „Homoródi nótá”-jának Figura-részében is (a kézirat az OSZK Zeneműtárában található).

Ezeket a futamokat nem tekinthetjük kromatikus meneteknek – kromatikáról a hétfokú hangsor színezőhangokkal való kitöltése esetén beszélhetnénk –, mivel itt a kvartokban ringatózó magyar muzsika „emelkedő” és „süllyedő” kvart-meneteinek „egymásra helyezésével” van dolgunk. Ez a fajta kvart-ringatózás viszont nem vezethető le a moll hangsorból, mivel a magyar népzene gyökerei jóval régebbre nyúlnak vissza, mint amikor az európai dúr-moll hangrendszer kialakult.

A lassú szakaszt igen ritmikus (trés rhythmé) Piu mosso-, majd Allegro vivace-szakasz követi.

Az Allegro vivace részben Sárközy Ferenc „Elfogyott a nóta” című csárdásának 2. számú dallama szólal meg (Pesten jelentette meg Treichlinger József, N.269). Ezt a dallamot Bartay Ede, „Pálinkás csárdás” címmel megjelent kiadványa (Pest, 1852 körül, R. C. 88) 2. frisseként adta ki (Régi Zeneakadémia könyvtára, K 7613/III. jelzet), lásd még: Mona Ilona „A magyar zeneműkiadók és tevékenységük” címmel megjelent könyvét (1986). A dallam énekelt változata „Ugyan édes komámasszony...” kezdettel vált közismertté, és Kerényi György „Népies dalok” (Budapest, 1961) című munkájában találha-

tó. Az Allegro vivace részben megszólaló, másik magyar dallam Riszner József „Tolnai lakodalmas”-ának 5. számú frisse (Pest, 1847), amely felhangzik Brahms 3. magyar táncának Vivace részében is.

További Auer-művek hegedűre és zongorára: Tarantelle de concert op. 2

Réverie op. 3

Romanze op. 4

Ezek a hegedűdarabok főként a 19. század második felében voltak divatosak. Amint láthatjuk, Auer kevés művet írt, viszont átdolgozásai ezekhez viszonyítva sokkal jelentősebbek. Bach-, Mozart-, Beethoven-, Chopin-, Schubert-, Schumann-, Popper-, Csajkovszkij-, Paganini- és Spohr-átiratai is vannak. A Beethoven- és Brahms-koncerthez, valamint Tartini „Ördögtrilla” szonátájához írt kadenciáit 1951-ben és 1956-ban adták ki Moszkvában. A Beethoven-koncerthez kétféle kadenciát is írt, mindkettőt kiadták. Hosszú időn át működött a pétervári balettegyüttes szólóhegedűseként, amely posztra olyan híres hegedűsöket alkalmaztak mint Vieuxtemps, Wieniawski majd Auer. Amikor összehasonlították Csajkovszkij „Hattyúk tava” és „Csipkerózsika” című balettjeinek a színházban játszott partitúráját az eredetivel, kiderült, hogy eltérések vannak a kettő között. A színházban talált változtatások nagyon emlékeztetnek Auer módszerére, ahogy Csajkovszkij műveit át szokta írni. Ezek alapján állíthatjuk, írja orosz életrajzírója, Raaben (Leopold Sz. Auer, 108. l.), hogy ma is az Auer-féle hegedűszóló-átiratok vannak forgalomban. Petipa, a híres balettmester a koreográfia miatt gyakran igényelt változtatásokat a zenében, és ilyen esetekben is Auer nyújtott neki segítséget. Amikor Csajkovszkij „Hattyúk tava” című balettjét 1911-ben Londonban bemutatták, a hegedűszólókat az akkor már 66 éves Auer Lipót tanítványa, a 20 esztendő Mischa Elman játszotta. És ezzel – a híres Auer-tanítványok, Elman, Heifetz és Milstein megjelenésével – már egy újabb fejezet kezdődött el a hegedűjáték történetében.

Rakos Miklós

Sandra Sinsch

Szabadúszó muzsikuskok

A teljes szabadságtól a patchwork-egzisztenciáig

A zenei élet Németországban szabadúszó művészek nélkül elképzelhetetlen lenne. Ám élet- és munkafeltételeikről keveset tudunk, nem utolsósorban azért, mert az ő világuk különlegesen heterogénen mutatkozik meg.

Aki létfenntartásáért szabadfoglalkozású muzsikusként küzd meg, annak nemcsak finansziális, de szervezési problémákkal is szembe kell néznie. Annak, aki jelenlegi körülményeit javítani kívánná, vagy legalábbis el szeretne indulni az afelé vezető úton – fogalmazzuk meg őszintén – emberhez méltó jövőt képzel el magának, azok számára először is a szabadúszó hivatás egy átfogó helyzetfelmérésére és dokumentációjára volna szükség.

Háttér

A német szimfonikus zenekari szisztéma egyedülálló a világon. Sajnos a takarékosági intézkedések, különösen az elmúlt két évben, zsugorították ennek a területnek az állami támogatását. Mindaddig a főiskolai hallgatók és diplomások számára szinte magától értetődő volt, hogy nyugdíjazásig tartó állást nyernek el egy szimfonikus zenekarnál. Németország újraegyesítése óta a megpályázható állások száma jelentősen csökkent. Egyúttal megnövekedett azoknak a muzsikuskoknak a száma, akik egy adott projekthez kapcsolódva vagy kiegészítő alapon alkalmasszerű vagy hivatásos együttesekben dolgoznak, vagy ún. patchwork-foglalkozást űznek, vagyis zenekari munkájuk mellett pl. tanítanak.

Emellett fontos hangsúlyozni, hogy a legtöbben ezek közül a muzsikuskok közül életformájukat nem tekintik szükségmegoldásnak azért, mert nem sikerült egy zenekarban fix állást kapniuk. Mert nem mindenki olyan típus, aki nyugdíjazásáig egy és ugyanannak a kollektívának kívánná alárendelni magát. Közben létfenntartásukat sokan egy másik, zenén kívüli foglalkozással is kiegészítik. Új tanulmányi szakok a régi zene területén, de növekvő lehetőségek

a jazz, rock és pop területén is új diplomásokat árasztanak ki a piacra, akik számára már eleve csak a szabadúszó tevékenység jöhet szóba.

Melyik szervezet tulajdonképpen az illetékes?

A zenészek munka- és bér-feltételei felett 1952 óta a Német Zenekari Szövetség (DOV) őrökdi. A DOV alapszabálya meghatározza, hogy tagjai csak főfoglalkozású muzsikuskok lehetnek. Működésének súlypontja az elmúlt évtizedekben a kollektívák munka- és bér-feltételeinek biztosítása volt. A szimfonikus zenekari muzsikuskok bérszerződése kitűnő példa erre. Tevékenységi területéhez tartozik a fellépés a kifizetést halogató rendezőszervek ellen, díjazási, lakásbérleti joggal kapcsolatos gyakorlati problémák, adó- és szociális biztosítási kérdések megoldása, stb.

Mindazonáltal a szabadúszó muzsikuskok esetében is kollektív előrelépések történtek, ezek közül pl. a zeneművészeti főiskolák tanárainak honoráriumai, rádiókórusoknál és zenekaroknál a kiegészítő díjazása ügyében tett lépések említhetők. Azzal, hogy a DOV a szabadúszók érdekében már mi mindent elért és a jövőben is segítségükre lehet, a legtöbb muzsikusk egyáltalán nincs tisztában. Ugyanis Németországban kétféle oszlik a zenész társadalom, amit nem negatívan kell értelmezni.

A szimfonikus zenekarok jelenléte történelmi fejlődésük alapján olyan meghatározó, hogy a szabadúszók a teljesen más élet- és munkafeltételeikkel itt nem találják fel magukat. „Ha az operazenekarban valaki fellép, mert a karmester a próbát két perccel tovább tartotta, az óriási botrány”, mondja egy muzsikusk. A szabadúszó világban egy bizonyos dac uralkodik, és teljesen hozzá tartozik a jó modorhoz „másképp” viselkedni mint a kollégák a szimfonikus zenekarban.

Ehhez az egyéni hangulathoz még az a szemlélet is társul, hogy a szabadúszók világa igen heterogén módon jelenik meg. Vannak köztük zenekari-, kamarazenekari-, jazz- és stúdiózenészek, zenepedagógusok, régizene és historikus előadásmód specialisták, együttes-vezetők és dirigensek. Nem

mindenki akarja magát ezek közül a területek közül egyhez kötni, és ez az ügyet még komplikáltabbá teszi. Résztartományokat talán a Német Zeneművészek Szövetsége vagy számos más szakmai egyesület lefed, de sok az érdekképviselet közül nem tesz különbséget amatőr és profi között. Nem jött még létre olyan szövetség vagy alosztály, amely a szabadúszó professzionális művészek érdekeit képviselhetné.

Áldás és egyben átok: a művészek jóléti alapja

Sok muzsikusk csatlakozik hozzá már az első szemesztertől kezdve. Ezt az intézményt áldásként lehet értékelni, mert szociális oltalmat jelent a szabadúszó művészeknek és publicistáknak a nyugdíj-, betegség- és ápolási biztosításban. A munkavállalóknak a biztosítási díjnak csak a felét kell kifizetni, a másik részt a művészeti jóléti alap állja. A szükséges összeget ehhez az állam és azok a vállalatok biztosítják, amelyek művészeti és publicisztikai termékeket árulnak.

Ez azt jelenti, hogy a muzsikusk rá van arra kényszerítve, hogy megélhetését kizárólag művészeti vagy pedagógiai tevékenységgel biztosítsa. Aki történetesen írói vénával rendelkezik, az is megtalálja itt a számítását. Egy pillantás a pedagógiai terület napidíj és honorárium adataira azonban világossá teszi, hogy ez a foglalkozás néha nem elég a megélhetéshez. „Azt, aki heti 39 órát muzsikál és egy órát a piacon bio-almát árul, kizárják a jóléti alapból.” – panaszolja egy zenész. Ez a kötöttség egy kizárólagos művészeti tevékenységhez groteszk és már egyáltalán nem korszerű. Egyrészt azért, mert embereket meggátol abban, hogy életútjukon más tehetségüket is kibontakoztathassák, másrészt, mert másképp néha nem tudnak megállni.

A munkaerőpiac

A szabad világban csak az tudja megvetni a lábát, aki kitűnő és megbízható teljesítményén túl jó kapcsolatokkal is rendelkezik. Ideális esetben ez már a tanulmányok során adódik. Az ilyen ajánlások rendszerének megvan a bája, de álnoksága is. „Ha elpuskázol egy meghívást, azt valószínűleg örökre elszalasztottad”, mondja egy nő. A próba-

játékokon azonban a legtöbb művész nem óhajt részt venni. „Én jónak találok, hogy az ajánlások révén rendszeres minőségkontroll történik és nem az egyszer letudott próbajáték érvényes mindenkorra” – véle-ményezi egy szabadúszó, kihangsúlyozza azonban, hogy az ő tevékenységi területén a régi zenében az utánpótlásnak egyre nehezebb lesz egy együttes protokoll-listáján előbbre rukkolni. Az együttesek száma már messze nincs összhangban ennek a szakmának a diplomásaival, akiket igényen felül képeznek. Ehhez jönnek még egyre többen a modern hangszeresek, akik nem specializálódtak, csak egyszerűen tovább akarják képezni magukat.

Szükség volna a munkaerő-piac alapos vizsgálatára. „Mi érzékeltük a gazdasági krízist, sok projekt jutott csődbe és drasztikusan csökkentenünk kellett a számukat. Nagy szimfonikus zenekar helyett, aztán csak egy vonós-együttes léphetett fel”, vonja meg a mérleget egy zenekar szervezője. Ebből a szemszögből a zenészképzéssel foglalkozó intézményekre is felelősség hárul. A főiskoláknak jobban figyelembe kellene venniük a piac igényeit. A főiskoláknak még további hiányokat is orvosolniuk kell. A megkérdezettek közül senki sem érezte magát eléggé felkészültnek a szabad piacon való helytálláshoz. Információ-hiány áll

fenn még olyan kérdésekben is, ami a szociális biztonságra, zenész-specifikus biztosításokra és önmenedzselésre vonatkozik

Harc az idealizmus ellen

Szabadúszó muzsikusokkal folytatott számtalan beszélgetés vezetett ennek és a hasonló cikkeknek a megírásához. Habár mindannyian készek voltak élet- és munkakörülményeikről kimerítő felvilágosítást adni, de nevének közlését egy sem vállalta. „Ha mindezt nyilvánosan mondom el, akkor olyannak tűnök, mint aki belepiszkít a fészkebe, hiszen olyan ideális dolog, mint muzsikálni, és olyan profán dolog mint pénzt keresni, nem illenek össze”, magyarázza egy hölgy. Számtalan történet van a rendezők rossz fizetési moráljáról, a koncertek, főiskolák és zeneiskolák túl alacsony honoráriumáról, a külső projektek elviselhetetlen próba és szálláskörülményeiről. Röviden szólva a szabadúszók közül senki sincs megelégedve azzal a javadalmazással, amit munkájáért kap. Néha a pénzt egyáltalán nem folyósítják, és a muzsikusok ott állnak a konfliktus előtt: aki megkísérli érdekei keresztülvitelét, legközelebb kimeradhat a projektből.

Tanácsstalanság uralkodik abban az esetben is, ha valaki kiegészítőként szeretné jogait érvényesíteni. A legtöbb esetben az a megol-

dás, hogy legközelebb nem játszik ott – ha ezt megengedheti magának. Úgy hírlík, hogy néhány szimfonikus zenekar esetében is előfordul, hogy a kiegészítőként felkért barokk specializáltat nem a törvényben előírt tarifa szerint fizetik ki. Egységes mérték volna kívánatos, Hollandiában és Svájcban létezik már ilyen honorárium-lista.

Normális mindennapok

„Ismerek olyan szabadúszókat, akik a 30-as éveik közepén még egy egyszobás lakásban élnek”, mondja egy muzsikus. A hónap végén még marad 1000 eurójuk. Ebből még egy privát nyugdíjalapba való befizetés, utópia marad. „Egy egész generáció vesz irányt a szegénységre öregkorára”, jósolja meg valaki. A problémák tömegével jelentkeznek. „Fogalmam sincs arról, hogy jutok kölcsönhöz egy új hangszer megvásárlásához”, panaszkodik egy hegedűs. Mások ezt szülői garanciával oldották meg, – nem jó érzéssel persze, ha az illető már 30 éves elmúlt. A lakáspiacon is drasztikus a helyzet. Mégis van jó hír a szabad foglalkozásúak háztájáról. Legtöbbjük nem cserélné el szabadságát egy hivatásos zenekari pozícióra. Általában meg vannak elégedve a projektek színvonalával. „Ha egy probléma felmerül, azt általában karmesternek hívják”, mondja egyikük nevetve. *(Das Orchester 2011/2)*

Marco Frei

Szabadúszó muzsikusok Nagy-Britanniában és az USA-ban

Ha a szabadúszók sikeres érdek- és jogi képviseletéről van szó, gyakran hivatkoznak a USA-ra és Nagy-Britanniára. Az ilyen muzsikusok itt valóban egy erős lobbira támaszkodhatnak. De mit jelent ez konkrétan?

Ha az ember Keith Motson-t kérdezi, hogy mi a különbség a szabadúszó és állományban lévő zenekari muzsikusok között Nagy-Britanniában, a válasz: „mindegyik egyforma”. Ha ugyanazt a kérdést Bill Kerr-nek tesszük fel, más választ kapunk: „A körülmények nagyon jók.” Ez csekély, de finom

különbség. Motson a Brit zenekarok Szövetségének (Association of British Orchestras/ ABO) projektmenedzsere. Kerr ezzel szemben a Zenész Szakszervezet (Musicians' Union/MU) szabadúszó és állományban lévő zenekari muzsikusok szekcióját vezeti – az pedig éppenséggel egy nagy befolyással rendelkező szervezet. „Vannak megállapodásaink hivatalos zenekarok munkaadóival, hogy milyen feltételek mellett szerződhetnek kiegészítő művészeket, és azok hogy működnek együtt az állandó tagokkal. Ahol az lehetséges, ott megpróbáljuk a két érdek-felet azonos kondíciókra hozni”, magyarázza Kerr.

„Ezenkívül a MU sok megállapodást kötött olyan zenekarokkal, amelyek csak szabad-

úszókkal dolgoznak. Ebben gyakran a médiajogok is le vannak fektetve. A BBC öt zenekarában dolgozó szabadúszók honoráriumát három évvel ezelőtt 35 százalékkal megemelték, ezzel szemben viszont minden médiajog a BBC-re szállt.”

„A legtöbb zenekari muzsikus nálunk szabadúszó” magyarázza Motson az ABO részéről. „Csupán néhány zenekarban dolgoznak fix szerződéssel, és még ezek is szabadúszókként vállallnak más együttesekben munkát.” A MU-ban sok más kollega – fizetett zenekari muzsikusok, de rock- és popzenészek között is – a szabadúszók ismét csak egy szekciót alkotnak. A MU-nak jelenleg 1800 tagja van.

„Egy választott bizottság rendszeresen talál-

kozik, megtárgyalja a problémákat, és tájékoztat engem. A szabadúszók ügyének tárgyalásánál mindig egy szabadúszó kollegával egészítem ki a bizottságot, olyannal, aki tagja a szekciónknak, aki a szükséges realitáskapcsot jelenti és a zenészeket tájékoztatja” – folytatja Kerr. „Ez ugyanakkor a zenekari menedzsment meggyőzésében is segít.” És mert Kerr szerint a fizetett tagok és szabadúszó zenekari muzsikuskok között Nagy-Britanniában jó a kapcsolat, az előzőek támogatják a szabadúszók körülményeinek javítását szolgáló intézkedéseket –, azon kívül ők tudják, mennyire nagy szükség van rájuk.

Mit jelent a szabadság?

Mit jelent valójában „szabadúszó zenekari muzsikusk”-nak lenni? (freelancer) angol-amerikai értelemben? Az US-amerikai Zenekari Szövetség (League of American Orchestras/LAO) megkísérli megmagyarázni. Ő szerintük a fogalom „szabadúszó” bővebben és nyitottabban értelmezhető, mint ahogy ezt Európában ismerik. „Még a New Yorki Filharmonikus Zenekar és más, nagyobb költségvetéssel rendelkező zenekarok néhány tagja is bizonyos értelemben szabadúszónak tekinti magát, mivel szabad idejükben más zenekarokban is tudnak játszani, amennyiben ez szerződésileg nem tiltott.”

Ha a nagyszámú egyéb zenekarokról beszélünk, a legtöbb muzsikusk magát szabad-

úszónak tekinti, bár egy vagy több zenekarhoz határozott számú hétre van szerződésük. A németországi helyzettől ez tulajdonképpen nagymértékben nem különbözik: itt is kiségitenek más zenekarok fizetett tagjai, ha ezt szerződésük nem tiltja: valójában azonban egy szabadúszónak az USA-ban sokkal magasabb és magától értetődőbb a státusza.

„Ha muzsikuskok egy zenekarban nem 52-hetes játékidőben dolgoznak (ami csak a legmagasabb költségvetéssel rendelkező zenekarokra jellemző), magukat szabadúszónak tekintik, mert gyakrabban és tartósabban tudnak fellépni”, folytatja a LAO-tag hölgy. Az USA-ban a legtöbb zenekar inkább projekt-zenekar az európai felfogás szerint, de némelyiknek van kollektív szerződése. Sok közülük a legjobb muzsikuskokkal köt szerződést, ami mellett nem ritkán mindig ugyanaz az összetétel garantált. Sok olyan szabadúszó muzsikusk van, aki ilyen módon 20-30 éven keresztül egy, két vagy néha több zenekarban dolgozott.”

Carla Lehmeier-Tatum, az Amerikai Zenészek Federációjához (AFA) tartozó Regionális Zenekari Tagok Szövetségének (REPA) elnöke, igazolja: „A legtöbb zenekari muzsikusk jövedelme országunkban különböző és számos kötelezettségvállalásból származik. Így ugyanaz a muzsikusk reguláris helyet foglalhat el egy vagy több zenekarban és mégis rendszeresen, mint szabadúszó muzsikálhat különböző együttesekben. A mu-

zikusok hálózata összetartó, és tagjai kölcsönösen segítik egymást szakmai karrierjük építésében.”

Hasonló problémák, más megoldások

Ha a zenekari muzsikuskok problémáit mindkét oldalon megvizsgáljuk, olyan nagyon nem különböznek egymástól. Legalábbis Nagy-Britanniában nem, mert: „A szabadúszók legnagyobb problémája nálunk a munkakörülmények bizonytalansága”, mondja a Kerr a MU részéről. Ez főleg a kisebb városokra érvényes. „A szabálytalan munkastruktúra oda vezethet, hogy egy héten nincs mit csinálni, a következőkben pedig egymást érik a felkérések.” Minden muzsikusk – és különösen a szabadúszók – számára a legnagyobb probléma az állami támogatás csökkenése.

„A szabadúszók kevesebb megbízást fognak kapni, mivel a pénz kevesebb”, jósolja meg Kerr. A következőkben a gázsikat és honoráriumokat befagyasztják vagy éppenséggel megkurtítják. „Valószínűleg ellenállunk majd azzal, hogy a médiaajogi koncessziót újra visszavesszük. Ez az egyetlen eszköz, amivel rendelkezünk. „Olyan sok hatalmat a MU tehát mégsem tűnik birtokolni. De Nagy-Britanniában a szabadúszók szoros kapcsolatban állnak a mindenkori zenekari menedzserekkel, és sokan kihasználják a szakmai hálózatokat és ügynökségeket, hogy munkához jussanak.

(Das Orchester 2011/2)

Sandra Sinsch

A megszokás söre

Zenekari muzsikuskok szenvedély és élvezet között

A muzsikuskok általában szívesen nyilatkoznak meg, de az alkohol- és drogfogyasztás kulcsszónál szófukarokká válnak. Eközben a téma majdnem minden zenekart érint.

A zenekari muzsikuskok tevékenységükkel leginkább a koncertkritikákban, a lapok kulturális rovataiban szembesülnek. A pop- és rock-zenész kollegákkal ellentétben, a nyilvánosság előtt hivatásukhoz inkább a tisztesség szó járul, a botrányok ritkák, és a privát élet is csak a nagy karmestereknél ér-

dekes. Jó két évvel ezelőtt azonban mégis elkezdett zörögni a haraszt. A Focus címlapján volt olvasható: „Beethoven bétablokkolon”, a Westen felfedte „Miért lesz olyan sok muzsikusk beteg”, és a Berliner Zeitungban az állt: „A nézők élvezik, a zenészek szenvednek a stressztől: alkohol- és drogvisszaélés a komolyzenészek között.”

De vajon mi volt az ok? Néhány szakmabeli nagyság megtörte a hallgatást. A brit hegedűs, Nigel Kennedy, 2008-ban egy interjúban megállapította, hogy a kokain és a hasis a komoly zenében „éppen olyan népszerű, mint minden társadalmi rétegben”. A nagy figyelmet keltett Trip to Asia dokumentumfilmben, a Berlieni Filharmonikusok egy tag-

ja alkohol-szenvedélyéről beszélt. Már tanulmányai alatt azt javasolta neki a tanára, hogy igyon meg egy sört, ha úgy érzi, egy álláshoz még nem nőtt fel. „Ha akkor az ember két sört iszik meg és hirtelen megy a dolog, akkor rájön, hogy ezt többször kell csinálnia. Ez éveken keresztül nagyon jól megy, és az embert nem feltétlenül a híd alól kell kisépenni. „Csak én nem voltam olyan szerencsés”, idézték a muzsikuskat a Focus-ban.

Ingyen sör a hangverseny után

Bár a Berlieni Filharmonikusok tagja egy tabut döntött meg, mégsem nyitott meg a német zenekarokban egy új irányzatot, hogy

Közismert, hogy a szeszesital fogyasztás hatására nő a reakcióidő, kedvezőtlenül változik az elhárító képesség, s az alkohol a látóidegekre is rendkívül hátrányosan hat. Az alkohol lelassítja a test zsírszövetek elmozdítását. Mivel a nagyobb mennyiségben elfogyasztott alkohol az emberi test számára mérgező, a szervezet először az alkoholokat bontja le. Mivel ennek során a szervezetnek kevesebb zsírra van szüksége, a felesleget kénytelen a zsírszövetekben elraktározni. Az elfogyasztott alkohol kb. 2%-a közvetlenül a száj nyálkahártyáján keresztül szívódik fel. További 20% a gyomor nyálkahártyáján keresztül jut a vérbe. A többit a vékonybélben keresztül veszi fel a szervezet. Ezért tart hosszabb-rövidebb ideig, amíg az alkohol hatása érezhetővé válik.

Az alkohol felszívódása legkésőbb két órán belül befejeződik. Csekély mennyiség elfogyasztásakor a felszívódás mindössze 30–90 percig tart. A felszívódási sebességet a gyomor telítettsége és a benne lévő tápanyag jellege határozza meg. Az éhgyomorral elfogyasztott alkohol lényegesen gyorsabban jut a szervezetbe, mint egy kiadós étkezés után. A zsíros táplálék késlelteti a felszívódást.

Az alkohol lebontása

Mivel az alkohol a szervezet számára mérgező, természetes, hogy igyekszik minél hamarabb megszabadulni tőle. Az emberi testből az alkohol többféle úton távozik, illetve bomlik le.

A kilélegzett levegővel az alkohol akár 5%-a is távozhat. Ez okozza a jól ismert kocsmaszagot.

Az alkohol mintegy 2%-a a vizelettel választódik ki. 1–2% az izzadságba kerül. A maradék több, mint 90%-ot a máj építi le, és az anyagcsere-termékek a tüdőn és vesén keresztül távoznak. A leépítési sebesség független az elfogyasztott alkohol mennyiségétől és átlagosan 0,15 ezreléket tesz ki óránként, de nem kevesebb, mint 0,1 ezrelék.

Meddig tart 1 ezrelék alkohol lebontása?

Az elfogyasztott alkohol legkésőbb két órán belül teljesen felszívódik. Óránként 0,15%-os lebontási sebességnél 6–7 órára van szüksége a szervezetnek a teljes lebontáshoz.

Ha valaki késő estig mulatozik és eközben jócskán a pohár fenekére néz, legyen óva-

tos, mert reggelre nem biztos, hogy alkalmas lesz autózásra. Azt is érdemes megjegyezni, hogy az anyagcsere éjfél és reggel hat óra között lelassul és az alkoholbontás sebessége is 0,09%-e csökken óránként.

A rendszeres alkoholfogyasztás következményei:

Felborul a kálium- és vitaminháztartás, aminek következtében vitaminhiány lép fel. Különösen a B vitaminok károsodnak.

Károsodnak az anyagcsere és emésztő szervek, elsősorban a máj, a hasnyálmirigy és a gyomor.

Pusztul a szív és a véredények.

Az alkohol erőteljesen izgatja a nyálkahártyát és az ezáltal gyulladásra hajlamos lesz. Csökkenti a libidót és a potenciát.

Károsítja a perifériális idegeket és agysejteket.

Ezen kívül az alkohol növeli a szájüregi, gége, nyelőcső és hasnyálmirigy rák kialakulásának valószínűségét. Mivel az alkohol magas kalóriatartalmú, a rendszeres alkoholisálás gyakran vezet elhízáshoz.

Forrás:

<http://www.alkoholszonda.info/tudas.html>

Cannabis (marihuána, hasis)

Az indiai kender szárított virágának, magjának, levelének a neve. A hasis az indiai kender gyantájából készül. Hatszor erősebb, mint a marihuána. Egy füves cigaretta anynyi rákkeltő anyagot juttat a szervezetbe, mint 5 cigaretta.

Általában cigarettaként szívják (joint), de pipába töltve is fogyasztják. Már percek alatt is érezni a hatást: a szívverés felgyorsul, a szívinfarktus kockázata nő, mozgászavarok, álomszerű állapot, torzul a látás és hallás, a szemek kivörösödnek, az étvágy fokozódik. Rövid távú hatás: Fél óra alatt eléri a csúcspontját, 2–3 óra alatt elmúlik a hatás és álmosnak, lehangoltnak érzi magát a használó.

Hosszú távú hatás: A zsír szövetekben elraktározódik, így a használó állandóan a kábítószer hatása alatt áll. Tönkreteszi az immunrendszert, így csökken a fertőzésekkel szembeni ellenállás, tanulási nehézségek, álmoság, a motiváció hiánya jellemzi. Még kis mennyiség is átmeneti nemzőképtelenséget okoz, nőknél megzavarja a menstruációs ciklust. Terhességben

nagy az esélye a koraszülésnek, a születendő gyermek IQ-ja 30–40-el kevesebb, mint a nem fogyasztók gyermekeinél.

Extasy

Eredetileg metilén-dioximetamfetamin, ma sokféle alkotórésze lehet: LSD, kokain, heroin, amfetamin, patkánymérge, koffein, állati féregtelenítőszer. Leggyakrabban tabletták formájában használják.

Rövid távú hatás: Az azt használó személy nagyon hosszú ideig képes táncolni (ún. rave partikon), felfokozza a színek és hangok érzeteit és felerősíti az érintéstől és simogatástól kiváltott érzéseket, különösen a szex során. Önkéntelen fogcsikorgatást, homályos látást, izomfeszültséget, súlyos szorongást és foghullást is okozhat. Az extasy néha olyan anyagokkal van keverve, mint pl. a patkánymérge és halált is okozhat.

Hosszú távú hatás: Maradandó agykárosodást okoz, ami főleg az agy tanulása, alvás és érzelmeinek befolyásoló területekre hat. Gyengült koncentrációs képességet, depressziót, remegést, rángatózást, halált okozhat.

Kokain és crack kokain:

A kokacserje leveléből kivont kokain por formájú, míg a crack kristály formájú. A kokaint általában az orron át szippantják be, a cracket felhevítik és belélegzik.

Rövid távú hatás:

Rövid ideig tartó erős feldobottságot okoz, melyet súlyos depresszió követ. Izomgörcsöket, magas pulzusszámot okoz. Gyakori az étvágytalanság és az alvászavar. Még akkor is dühöt és idegességet okoz, ha már nincs a szer közvetlen hatása alatt. A metamfetamin mellett a kokain okozza a legnagyobb fizikai függőséget.

Hosszú távú hatás:

Ingerlékenység, hangulati ingadozás, nyugtalanság, érzékszálódások, izomgörcsök. Egyre több és több drogra van szüksége a használónak ahhoz, hogy csak átlagosan érezze magát. Érdelődés elvesztése az élet egyéb területei iránt. Az agyban és a szívben visszafordíthatatlan károsodás következik be. Nemzőképeség károsodása, terméketlenség.

Forrás:

<http://webbeteg.hu/cikkek/adattar/605/drogok-es-hatasaik>

saját berkeikben a szenvedéllyel nyíltan szembenézzenek. Mindaddig, amíg az alkoholfogyasztás általános marad, nincs kilátás arra, hogy ebben a témában lépni lehessen. Mégsem volt a cikkünk érdekében megkérdezett muzsikuskok közül senki, aki a nevét nyomtatva szeretne volna látni. „A Das Orchester folyóiratot mindenki ott hagyja a próba alatt a kottaállványán. Ezután mindenütt terjed majd, hogy alkoholista vagyok” mondta egy muzsikusk.

Az internet társadalmi hálózatán azonban elfogulatlanabban foglalkoznak a témával. Itt sok zenekari muzsikusk tömörül érdeklőzőségebe, akik ilyen módon nyilatkoznak:

„Nem megoldás az alkohol? Ugyan, nekem nincs problémám ezzel!” vagy „Free beer for musicians after the Concert” azaz „Ingyen sört a muzsikuskoknak koncert után”. Ez talán egy különös módja a imázs-ápolásnak? „A szolgálat után sörözni szükséges”, állítja egy nő. „Lehet ez éppenséggel három vagy négy pohár, szenvedélyről itt nincs szó, csupán kellemességről, fesztelenségről” egészíti ki a nyilatkozatot.

A valóságban úgy tűnik, hogy a muzsikusk/alkohol kombináció feloldhatatlan egységet képez. Már a lovagi költő Walther von der Vogelweide-ről is úgy hírlík, hogy a középkori várünnepok alkalmával nemcsak a zene bódította el. Az olyan kollega, aki nem képes az élvezet és a szenvedély közötti határvonalat megvonni, sok német zenekarban jelen van. „Ha az aftershave illat az árokban nagyon erősen érződik, akkor tudni lehet, hogy a kollegánál az alkoholszint megint magasan áll”, mondja a kolleganő leplezetlenül. Arra a kérdésre, hogy van-e fogalma arról, hogy miért iszik a kollega, azt válaszolta, hogy pontosan nem tudja, talán

családi problémái vannak a háttérben, vagy talán egyszerűen nem tudta, hogy mikor kell abbahagyni az ivást. „A hivatásból eredő, megfelelni akarásból származó nyomást kizárom, mi egy egészen normális zenekar vagyunk”, állapítja meg ő, és kiegészítette azzal a könnyed ironikus megjegyzéssel, hogy a megvalósulatlan karrierálmok miatti frusztráció itt kevésbé valószínű.

Aki ünnepel, annak fel is kell tudni kelnie

„Amikor én korábban a büfét elhagytam, gyakran spicces voltam” – vallja be egy muzsikusk. Arra a kérdésre, hogy szüksége volt-e alkoholra, gyorsan reagál. „Különbőség van aközött, hogy ha az ember alkohol nélkül nem tud teljesíteni, vagy azért iszik alkoholt, mert kellemes érzése van utána. Én képes vagyok és mindig is képes voltam napokat alkohol nélkül eltölteni.” – mondta. Ennek ellenére nem iszik ma már annyit, mint korábban: egy, legfeljebb két sört a kollegákkal előadás után, és azt sem rendszeresen. Ehelyett legalább tíz kilométert kocog minden nap. Az a véleménye, hogy „valahogy az ember egyszer elér egy olyan kort, amikor a büfében vagy valahol a városban eltöltött esti parti után másnap reggel már nem olyan friss.”

Aki ünnepel, annak másnap fel is kell tudni kelnie, és a színpadon vagy az árokban teljesítenie kell. Ez a muzsikuskok iratlan szabálya. „Az ember kényszerűen csatlakozik, ha a kollegák a szolgálat után vagy turnén poharat ragadnak, de ők mind nagyon jól tudják, mikor kell abbahagyni”, meséli egy kolleganő. Egy szenvedély története azonban, ami a zenekarában előfordult, igen megdöbbenetete, többet erről mindazonáltal nem kíván mondani. „Annyi évig együtt játszottunk, és nem vesszük észre, ha valaki alaposan a pohár fenekére néz”, mondja. Egy kívülről éppen a muzsikuskoknál tudja nehezen megállapítani, hogy egy kollega viselkedésének csupán a szeszélyes művészkarakter az oka, vagy szenvedély-probléma van a háttérben. Ha a marihuánás cigarettát otthon a fotelben gyűjtik meg, akkor a kábiszfogyasztás meglehetősen sokára derül ki, vagy teljesen felfedezetlenül marad a kollegák körében. (Das Orchester 2010/8)

ÖN IS LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös szaklapja

Megjelenik: évi 6 alkalommal, 2011-ben előfizetőknek: **2300 Ft/év**

Eljut: a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez és a zene iránt érdeklődőkhöz.

Foglalkozik: A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangverseny-kritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszertörténettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal. Interjúk, friss hírek és hangversenyprogramok online is olvashatók: <http://www.zene-kar.hu/>

Megrendelhető: e-mailben: info@zenekarujtsag.hu

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ALAPITOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.

e-mail: info@zenekarujtsag.hu

www.zene-kar.hu

Felélős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

Nyomdai kivitelezés: **PUBLICITAS**

1021 Budapest, Tárogtató út 26.

Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu

Felélős vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.

Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR NONPROFIT KFT.

2010. évi beszámolójának főbb adatai:

Mérleg-főösszeg:	30 203 E Ft
Mérleg szerinti eredmény:	20 920 E Ft
Saját tőke:	21 551 E Ft

Hírek | Kiemelt cikkeink | Műhely | Zene-történet | Zenekar újság | Művészati szervezetek | Partnereink | Hangszerbörze | Kritikák

Kis magyar opera abszurd - avagy kísért a múlt

Egyzer volt, hol nem volt, éi közönségünk egy miniszter, aki arra gondolt, ha a pályázat bírálati túnyomó többségében voksokat az egyik jótelt mellett tettek le, ráadásul maga is úgy érzi, a pályázó, aki mellesleg már hónapok óta miniszteri biztosként irányítja az Operaházat, megfélemlítő, kinevezhető a főigazgatói pozícióba. Tervezett. A főigazgató két napig bírt... az újításokra, a símszékekre, tán még a miniszter védelmében is, visszaadta megbízatását.

>> további

>>> további hírek

Bányai Miklós miniszteri megbízott: a Zeneakadémia önhibáján kívül került nehéz helyzetbe
2011. június 23.

Egy-két hónap múlva többféle stratégiát is letevez az asztalra a Liszt Ferenc Zeneművészeti Eövelem arvaai helyzetének

Riccardo Muti vezet a Chicagói Szimfonikus európai turnéját
2011. június 23.

A júliusban helven éves, Birgit Nilsson-díjas olasz karmester, Riccardo Muti vezet a Chicagói Szimfonikus Zenekar augusztus végén kezdődő

Próbajátékok

FRISS

- Próbajáték brácsa tult állásra
- Próbajáték hegedű tult állásra
- Próbajáték koncertmestert állásra

>> TOVÁBBI PRÓBAJÁTÉKOK

Parlando

Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének online lapjának folyóirata

Eseménynaptár

<< Előző ÉV / HÓNAP KÖV. ÉV / HÓNAP >>

2011. június						
H	K	SZ	CS	P	SZ	V
		01	02	03	04	05
06	07	08	09	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	32	33

AMI BENNÜNKET ÉRDEKEL – NAPI FRISSÍTÉSSEL!

Új online folyóirat indult

Szövetségünk gondozásában zene-kar.hu néven!

A Zenekar újságot 1994-ben indította a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete. A kéthavonta megjelenő folyóirat azóta is az egyetlen olyan szaklap, amely kimondottan a szimfonikus zenekarokhoz és azokról szól, érintve minden olyan témát, amely a zenészek érdeklődési körébe tartozik: közélet, hangversenykritika, zene-történet, hangszervilág, oktatás, egészség. A nyomtatott újság azonban nem tudja már betölteni gyorsuló világunk egyre nagyobb információéhségét, ezért párhuzamosan létrehoztuk a papíralapú újság internetes változatát, amely napi információkkal és érdekes interjúkkal, szakmai vitákkal kívánja olvasótáborára igényeit kielégíteni.

Internetes portálunkon napi frissítéssel olvashatunk a magyar zenei közélet eseményeiről, kritikai rovatunkban a szimfonikus zenekaraink Budapesten megrendezett hangversenyeiről. Ezek mellett könyv és CD kritikákat, zene-történeti tanulmányokat teszünk közzé, és Műhely rovatunkban foglalkozunk a kultúrát érintő kormányzati döntésekről, azok hátteréről. Hírt adunk tudományos kutatásokról a zenei-, valamint a zenekari oktatás terén, a zenekari muzikusok egészséges életmódjával foglalkozó tudományos kutatásokról illetőleg a munkahelyi ártalmakról, új hangszerokról, hangszerkészítési módszerekről és egyéb elméleti kérdésekről, zenekari programokról, fesztiválokról, versenyekről és nem utolsósorban próbajátékokról, álláslehetőségekről.

RSS

A legfrissebb híreink és a próbajáték lehetőségek már közvetlenül elérhetők az RSS szolgáltatásunkon keresztül, akár mobiltelefonon is.

HÍREK: feed://zene-kar.hu/rss/news_rss.php

PRÓBAJÁTÉKOK: feed://zene-kar.hu/rss/probajatekok_rss.php

A 2010. évi CLXIX. Törvény 7. melléklete, valamint a 13/2011. (IV.-) NEFMI rendelet alapján, az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos szabályairól szóló 2008. évi XCIX. Törvény (Ertv) szerint az I. kategóriába sorolt zenekarok és énekkarok számára megítélt támogatás mértékéről szóló kimutatás:

Az I. kategóriába besorolt zenekarok 2011. évi központi költségvetési támogatásának előirányzata	1070,1 millió forint
Az I. kategóriába besorolt énekkarok 2011. évi központi költségvetési támogatásának előirányzata	105,8 millió forint
Összes előirányzat:	1175,9 millió forint

Önkormányzat

Debrecen Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Győr Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Miskolc Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Pécs Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Szeged Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Vas Megyei Önkormányzat

Budapest III. kerület Óbuda Önkormányzat

Budapest IX. kerület Ferencváros Önkormányzat

Budapest X. kerület Kőbánya Önkormányzat

Budapest XI. kerület Újbuda Önkormányzat

Budapest XXII. kerület Budafok-Tétény Önkormányzat

Szolnok Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Vác Város Önkormányzata

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata

összesen

Intézmény

Debreceni Filharmonikus Zenekar

Debreceni Kodály Kórus

Győri Filharmonikus Zenekar

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Pannon Filharmonikus Zenekar

Szegedi Szimfonikus Zenekar

Savaria Szimfonikus Zenekar

Óbudai Danubia Zenekar

Concerto Budapest Zenei Alapítvány

MÁV Szimfonikus Zenekari Alapítvány

Budapesti Vonósok

Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

Szolnoki Liszt Ferenc Kamarazenekar

Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus

Váci Szimfonikus Zenekar

Nyíregyházi Cantemus Kórus

2011-es támogatás

90,499,631

59,631,521

110,803,535

135,459,213

164,352,722

154,483,417

81,750,433

32,337,444

35,481,967

56,154,429

18,143,766

69,114,445

72,596,456

20,915,844

21,765,118

28,006,698

24,403,361

1,175,900,000

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA szimfonikus Zenekar Duna Palota Nonprofit Kft.

1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Próbaterem: 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Bérlévszárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: duna.szimf@dunapalota.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft..

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest,
Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@dbfilharmonikusok.hu
gazdvez@dbfilharmonikusok.hu
halasz.edit@dbfilharmonikusok.hu
www.dbfilharmonikusok.hu

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu
www.gyfz.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: kovacs.g@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar

1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5.,
I. em 4., kapucsengő: 26.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320 • Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu
www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu
www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@sympsh-seged.hu • www.sympsh-seged.hu

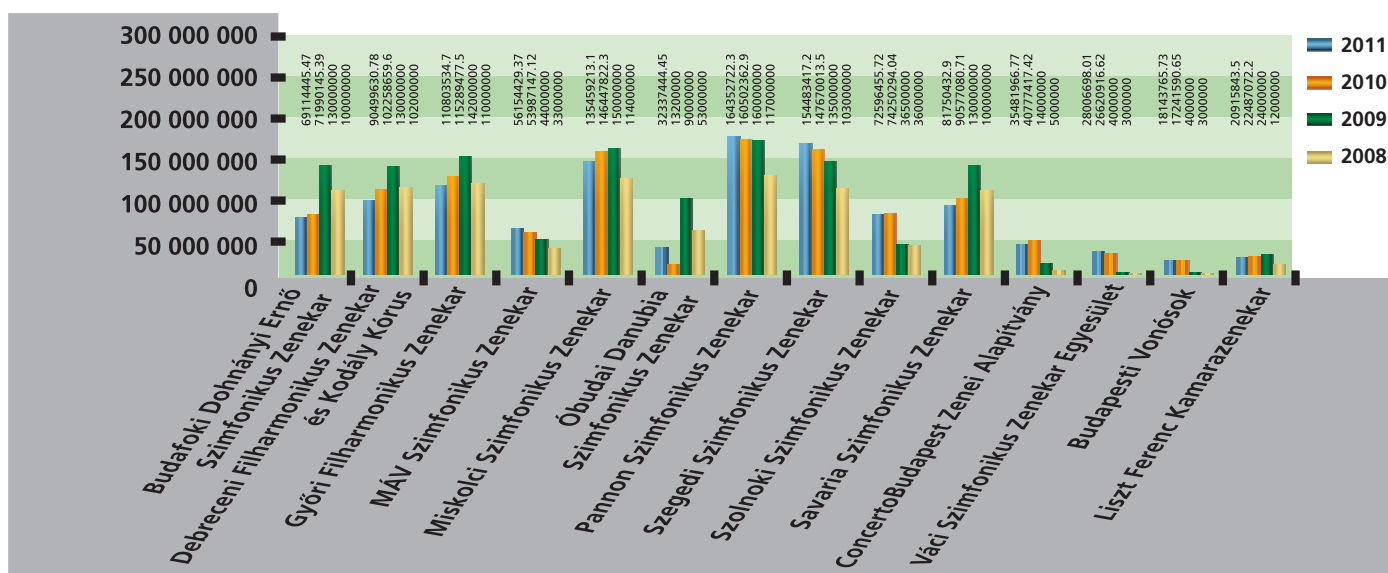
Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokiszimfonikusok.hu
www.szolnokiszimfonikusok.hu

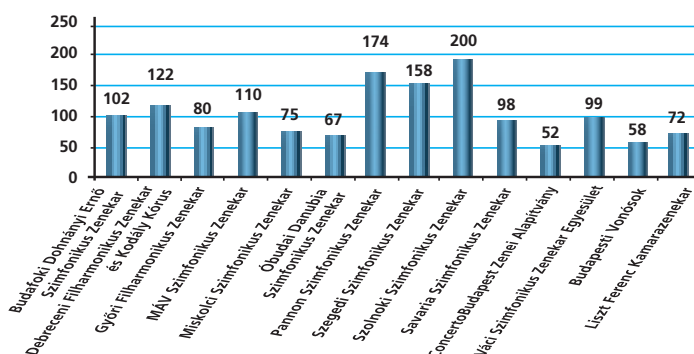
Zuglói Filharmonia Non-profit Kft. – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szentistvanzene.sulinet.hu
http://www.szentistvanzene.hu

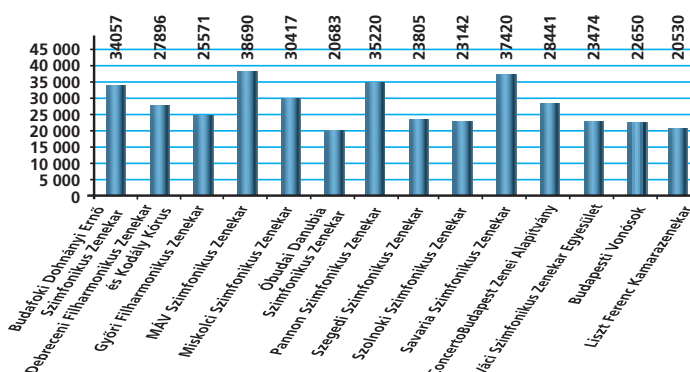
A 2008-, 2009-, 2010-, és a 2011-es költségvetési támogatások összehasonlítása

Összes hangverseny (binnen színházi előadások)

Fizető nézők száma

A 2011. évi fenntartói és költségvetési támogatás összehasonlítása

